

park

:07

regionalni mesečnik

Težave novomeških občanarjev z javnostjo podatkov
Direkt v popkovino: Cvičkarija
Intervju: Neven Spahija
Potlač: Maršal Tito sprejel vodstvo občinske uprave

številka 7, letnik 5, maj 2002, cena 350 SIT | www.park-on.net

9 771408 718002

KNJIŽNICA
MIRANA JARCA
NOVO MESTO

1. MAJ

MAJ POČIVA V MIRU

KAPITALISTI

Knjižnica Mirana Jarca
Rozmanova 26

8000 Novo mesto

STU
d**IO**
103.0 MHZ

TV Novo mesto, d.o.o.
Podbevškova 12
tel.: 07/39 30 860
trženje: 07/39 30 872
faks: 07/39 30 870
e-pošta: uredniki@tv-nm.si
splet: www.tv-nm.si

TELEVIZIJA NOVO MESTO
vaš
kanal
s Trdinovega vrha
na kanalu 41

*Izkoristite moč
žive slike*

... na Dolenjskem,
v Beli krajini in Posavju

park

Pišite nam!

Oblikujte javno mnenje, odzovite se na pisanje v našem časopisu, pošljite odprto pismo županu, predsedniku vlade ali direktorju Rdečega križa.

Park
Prešernov trg 8
Novo mesto
ali
park@park-on.net

Brina & String.si: Graščakinja

Nova zgoščenka v Glasbeni zbirki Goga!

Brina Vogelnik, *glas, tolkala*
Vlado Batista, *violina*
Marijan Dović, *violina*
Matjaz Zorko, *kontrabas*

gosta:
Blaž Celarec, *tolkala*
Boštjan Gombač, *klarinet, flavte*

Aranžmaji: Vlado Batista

Priredbes besedil/melodij: Eka Vogelnik

Kristalnemu glasu mlade pevke na slovenski etno sceni se leta 1999 pridružijo neugnani zvoki godalnega jazz tria String.si. Slovenske ljudske pesmi, nekatere zelo stare (ohranjene zaradi prizadevanj Karta Štreklja, Stanka Vraza in drugih), zadihajo v novi, zračni improvizacijski preobleki Vlada Batiste in začne se zgodba Graščakinje. Prvi koncerti zbujejo navdušenje tako pri poslušalcih kot pri sami zasedbi in konec leta 2001 je gradivo za snemanje prve plošče tu. Skupina jo posname v studiu Radia Koper in k sodelovanju pritegne še klarinetista Boštjana Gombača, tolkalista Blaža Celarca in harfistko Lučko Joksic.

Novomeška občina - diagnoza:

"paranoja"

Koga se boji lokalna oblast?

Marijan Dovič

Ena od temeljnih nalog medijev v demokratičnem družbenem prostoru je, da so buden "pes čuvaj", ki spremlja in komentira delovanje različnih ustanov - še posebej tistih, ki trošijo denar davkoplačevalcev, torej organov oblasti. V demokratičnih okoljih je zato povsem normalno, če mediji zahtevajo od teh organov transparentnost delovanja, od njih zahtevajo odgovore in pojasnila, zakaj so se določena sredstva prelila tja in ne drugam in podobno. Da bi mediji to nalogo lahko opravljali, obstaja tudi zakon, ki določa, da so državni/občinski organi medijem na njihovo zahtevo tovrstne podatke dolžni posredovati. Zakonodajalci in tisti, ki premišljajo temelje demokracije, te v bistvu kaotične ureditve, se namreč dobro zavedajo, da je treba v družbeni sistem vgraditi čim več varovalk, ki bodo preprečevale pojave korupcije, nepotizma in drugih podobnih škodljivih duhovnih razvad, katerih nastavki so sleherniku položene že v zibelko.

V tradicionalno demokratičnih okoljih z omenjenim načelom ni težav (seveda moramo ob strani pustiti različne težave in tudi blokade, ki jih razni "centri moči" postavljajo medijem; denimo svoboda medijev je danes močno prizadeta z rastočo močjo oglaševalcev, ki so lahko konec koncev tudi institucije - pomislimo le na občinske plačane oglase, ki se od prejšnjega meseca pojavljajo tudi na straneh tega časopisa!). V okoljih, zaznamovanih z razvpito nesvobodo duha, ki jo slovenska desnica v obliki dolgočasnih litanij vedno znova denotira kot posledico "štiridesetletnega komunističnega pranja možganov", pa je z omenjenimi načeli že takoj problem. Govorimo seveda o duhovno-duševnem okolju vsem nam ljube novomeške občine.

A preden se lotimo konkretnega primera, si moramo razjasniti še eno stvar, ki ne bi smela uiti budnemu očesu kritičnega uma. Ker vsaka oblast želi imeti kanček "zasebnosti" (berimo v tem primeru nekaj denarja, ki ga lahko razporeja mimo veljavnih razpisov in odlokov), lahko v zadnjem času ne le na lokalni, ampak tudi na nacionalni ravni opažamo logiko "prerazporejanja". Bodimo konkretni: nek resor, poimenujmo ga za hip "oddelek za mladinske dejavnosti", priredi redni razpisni rok, kjer določi neko vsoto, ki jo bo razdelil med prosilce. To je v redu, vsi prosilci se dobesedno prisedajo na razpis, komisija izbere najustreznejše kandidate in razdeli cekine - pri čemer prosilci naletijo na kisle ksilte uradnikov, češ, poglejte, kako majhen proračun imamo, saj vidite, da če vam damo toliko, potem drugim ... (Ob strani bomo za kdaj drugič pustili vprašanje kompetentnosti tistih, ki odločajo o tem, kdo dobi in koliko; za zdaj navzimo le to, da se od državne ravni seveda pričakuje ustrezna kompetenca, medtem ko na lokalni ravni bržkone že iz praktičnih razlogov ni mogoče zagotoviti, saj bi res kompetentna komisija za neko področje bržkone kar s svojimi honorarji popapcala cel fond!) Toda mirno kri, trik je popolnoma drugje. Kot smo že rekli, je logika oblastnikov vedno taka, da je treba nekoliko bolj podpreti "naše", torej tiste, ki se dobriko "nam" in nam dnevno jamčijo svojo "lojalnost" (to velja tako za državno raven kot za lokalne veljake). Toda! hopla, tule so pa kolikor toliko neodvisni mediji, strokovna in civilna javnost ... Hm, komisijo se še da "prepričati", ampak - morda je tale podoba, ki se gradi pred nami, le nekoliko preveč idilična - mediji lahko postanejo zoprne, nadležne muhe, ki določeni "strokovnim" odločitvam in likom načenjajo živce. In kaj zdaj? Nič lažjega: ustvari se ta in oni posebni font za to in ono posebno priložnost, ki bo izbranca našega politika novega kova direktno, krepko in učinkovito podprl v njegovih trudapolnih prizadevanjih.

No, ta ekskurz, ki opozarja na eno od nevarnosti, na katere bodo morali biti mediji v prihodnje še pozorni, je seveda tudi ustrezen uvod v razumevanje tega, kar se je dogajalo oziroma se še dogaja. Parkova novinarka, ki pokriva področje kulture, je želela komentirati občinsko kulturno politiko. V ta namen je zaprosila pristojne organe pri MO Novo mesto, naj ji posredujejo načeloma javno dostopne podatke o tem (vsaj zakon tako pravi), kako so bila uporabljena sredstva za kulturo v naši občini v lanskem letu. Ker je sklepala pravilno in v duhu tega, kar smo prikazali že zgoraj, ni zaprosila le za rezultate razpisanih in podeljenih sredstev za kulturo, temveč tudi za porabo sredstev na drugih kulturnih področjih, posebnih projektih ipd., na primer na poletnih in prednovoletnih večerih. (Ne moremo si kaj, da si ne bi privoščili v tej daljši opombi izjaviti, kaj nam gre že nekaj let na živce: dejansko se razpisana sredstva denimo za kulturo, mladinske dejavnosti in založništvo krčijo ne le realno, temveč celo nominalno. S celoletnimi sredstvi za založništvo je tako mogoče izdati dve povprečni knjigi ali tričetrt zelo dobre, če nekoliko karikiramo; torej velja razumeti izdajatelje literature tu naokrog, kolikor jih je še, da se za ta borna sredstva niti ne zanimajo več.) In ker se tudi pri nas očitno denar nekako po svoje "obrača", za pregled nad kulturnim letom v Novem mestu vsekakor ne zadošča le pregled nad razpisanimi in podeljenimi dotacijami za posamezne kulturne projekte. Treba je preučiti celotno kulturno dogajanje na tem območju, njegovo težo in pomen; nakar je potrebno oceniti in ugotoviti vlogo sredstev, ki jih v ta namen vlaga občina. Potem se lahko kritičnemu novinarju ponudi tudi kakšna možnost vrednotenja celega dogajanja in seveda vrednotenja, v kolikšni meri so bila občinska sredstva porabljena smotno, načrtno, učinkovito ali morda prej nenačrtno, stihijsko, paranoično ... Take ocene seveda občini, ki se sooča s pomanjkanjem kompetentnega osebja na različnih kulturnih področjih, lahko pridejo celo prav, kot korektiv njenega delovanja.

Kot korektiv? Seveda, če je njen namen vsaj pošteno (če ne že raje strateško) podpiranje kulture na Dolenjskem, ki ji ta hip niti ne gre prav slabo. A glede na omenjeno "samo da so na naših partijskih sestankih, pa so najboljši" logiko je to malo verjetno. Glede na težave, ki jih je imela občina pri izpolnjevanju svojih zakonskih dolžnosti (namreč posredovanja podatkov novinarji), pa se celo pojavlja negotovost in sum, da nekaj v resnici "ne štima". Zakaj občina tako težko da od sebe že odločitve o rezultatih razpisa, da ne govorimo o podatkih o tem, koliko davkoplačevalskega denarja je bilo iz drugih virov porabljenega za organizacijo poletnih večerov ali prednovoletnih orgij, ki so nedvomno del novomeške kulturne ponudbe in torej zelo legitimen predmet preučevanja novomeške kulture ali razmišljanja o njenih prednostnih strategijah? Ta skrivnostnost, ki meji na paranoičnost, nedvomno budi zanimanje!

In še ga bo budila! Budila ga bo - privoščimo si za konec še kanček patetike - dokler ne bo razjasnjen zadnji porabljeni tolar v tej pisani pogači, dokler bo še kak medij tu okrog, v mlakuži servilnega duha, dihal svoboden zrak piarovskim člankom in reklamam navkljub. Budila ga bo, dokler ne bo občina takih podatkov brez sramu, izmikanj in nategovanj postregla na pladnju in v celoti ter se nasploh bila sposobna soočiti z vsako obliko javne kritike ter se hkrati začela zavedati, da za denar, s katerim razpolaga, tudi odgovarja.

kazalo

R E G I J A

Andreja Kopač: Pesek v oči ali organizacija na psu?

4-5

Tina Ban: Direkt v popkovino: Cvičkarja 2002

Barica Smole: Knjiga te poberi

Petra Ostanek: Arhitektura

nakupovalnih centrov v Novem mestu

Dr. Stane Granda: Življenje Novomeščanov

s Krko in ob njej

6-7

F O T O P U B

Boštjan Slatenšek: Operacija Ibar

8

G L O B A L I Z A C I J A

Tina Ban: Gibanja za boljšo globalizacijo

9

I N T E R V J U

Damijan Šinigoj vs. Neven Spahija

10-11

R E P O R T A Ž A

Boštjan Pucelj: Paklenica, mission possible

12

P R

Poročilo o delu občinske uprave za leto 2001

12

E T I K A B I V A N J A

Tomaž Levičar: Neustrezen prostor ali ljudje?

13

K U L T U M

Magda Lojk: Zgodovina gledališča

na Dolenjskem III.

Tomaž Koncilja vs. Marijan Dovič

R e c e n z i j e

13-15

A L T E R N A T I V N E O B L I K E

Ž I V L J E N J A

Dante Kristan II.: Get high (stay high)

16

STRIP: Dr. Novšek in Mr. K: Enota Potlač

17

POTLAČ, LOKALNO TROBILO

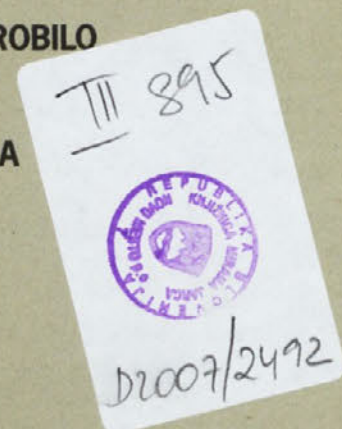
18

NAGRADNA KRIŽANKA

19

OGLASI

19-20

park:kolofon

regionalni mesečnik
številka 5, letnik 5
marec 2002
ISSN 1408-7189

Naslov uredništva: Park
Prešernov trg 8
8000 Novo mesto

e-mail: park@zalozba-goga.si
web: www.park-on.net

Telefon: 07 393 08 12

Trženje: Luka Blažič, 041 519 981
Marjeta Kocjan, 031 854 421

Naročila in distribucija: Marjeta Kocjan, 07 393 08 12

odgovorni urednik: Uroš Lubej
urednik fotografije: Boštjan Pucelj

uredništvo: Tina Ban, Boris Blažič, Marijan Dovič,
Jure Kocuvan, Iztok Kovačič, Rok Jožef,
Petra Ostanek, Damir Skenderović,
Damijan Šinigoj

oblikovanje in prelom: Igor Ajdišek
naslovnica in ilustracije: Iztok Kovačič
fotografi: Tomaž Grdin, Borut Peterlin, Boštjan Pucelj
lektorica: Nina Štampohar

filmi: Špes Grafika
tisk: Tiskarstvo Opara
ustanovitelj: Društvo novomeških študentov - DNS
izdajatelj: Založba Goga
direktor Založbe: Gregor Macedoni

SPREHODI SE PO SVOJEM PARKU!

Naročniki (fizične osebe) imajo 10% popust, dijaki, študentje, vojak, upokojenci, državljani na sorodniškem dopustu in brezposelni pa 15% popust. Naročnina velja od tekoče številke do pisanega preklica, odpovedi pa veljajo od naslednjega obračunskega obdobja. Naročnina za tujino znaša 35 EUR, z letsko dostavo 40 EUR.

Pesek v oči ali organizacija na psu?

Težave s pridobivanjem javnih podatkov v zvezi z občinsko kulturno politiko

Andreja Kopač

Občinska kulturna politika je pravzaprav sila zapletena stvar, sem spoznala kmalu za tem, ko sem se podala na raziskovanje kulturne politike v našem malem mestu. Hotela sem namreč izvedeti, v kolikšni meri občina podpira posamezne kulturne projekte in koliko znaša letošnji kulturni proračun. Stvar se mi je sprva zdelo sila enostavna - šla bom lepo do občine, tam mi bodo dali kakšne papirje, mi lepo povedali kaj kakšne cifre pomenijo ... in tako naprej.

Pa je bilo vse skupaj malo drugače. Pri občinski referentki za kulturne dejavnosti Sandri Boršič sem se naročila za četrtek, 28. marca. Lepo sva se vse zmenili, da mi bo nekaj stvari povedala, razložila, pojasnila ... Ko pa sem se oglasila pri njej, mi ni mogla izročiti prav nobenega papirja. Baje ni bila pristojna za to. Kako prosim? Najprej me je lepo naročila za četrtek, jaz sem seveda pohitela, ker so bili pred vrati velikonočni prazniki, pa še njena službena pot v prihodnjem tednu, potem pa nič? OK, prijazna gospa verjetno ni bila kriva, saj je v zadnjem trenutku pred mojim prihodom od svoje šefice, direktorice občinske uprave Mojce Novak, prejela sporočilce, da bom odgovore od pristojnih na občini dobila po praznikih.

To kaže na dejstvo, da se na občini sproti dogovarjajo, kdo je pristojen za izdajanje informacij, ki bi morale biti popolnoma transparentne, torej dostopne vsej javnosti. To pravico štiti 45. člen Zakona o medijih, ki govori o dostopu do javnih informacij. Med drugim navaja: *„Vse javne osebe morajo dajati resnične, popolne in pravočasne informacije o vprašanih s svojega delovnega področja za objavo prek medijev.“* Seveda obstajajo tudi izjemni primeri, kjer imajo javne osebe pravico odreči dajanje javnih informacij. Te okoliščine so naslednje: *„/ ko gre za državno, vojaško ali uradno tajnost ali za poslovno skrivnost, v primeru, ko bi objava bi pomenila kršitev tajnosti zasebnih podatkov ali v primeru, če bi objava škodila sodnemu ali kazenskemu postopku.“* Pri informacijah, ki zadevajo javne razpise in občinski proračun na katerem koli področju, verjetno nič od tega ne bi smelo priti v poštev.

Za kakšne informacije je pravzaprav šlo? Od občine sem hotela dobiti konkretne informacije glede financiranja kulturnih projektov in pripadajoči proračun, ki bi celo zadevo postavil v pravo luč. Ker je bil moj namen pisati o kulturni politiki nasplo, sem seveda želela nekaj kvantitativnega ozadja, da bi moje pisanje imelo trdne temelje. Nič posebnega torej. Čisti, goli, fizični podatki o tem, katera kulturna društva in katere projekte na področju kulture je občina finančno podprla. Big deal, bi rekli. Vendarle, zapletlo se je že na začetku.

Nadaljujmo. Sandra Boršič mi je jasno in glasno dejala, da so podatki sicer javni, vendar mi jih dati pa ne sme. Le čemu, sem se spraševala, in počakala, da se je gospa po tednu dni vrnila s službene poti. Medtem mi je gospa priporočila tri kandidate, ki naj bi bili pristojni, da odobrijo posredovanje javnih informacij. To naj bi bili požupan za kulturne dejavnosti Boris Dular, sam župan Anton Starc in direktorica občinske uprave Mojca Novak. Le z njimi naj bi torej v prihodnje komunicirala, kljub temu da v omenjenem 45. členu piše, da je v primeru zadrževanja javnih informacij na potezi javna ustanova: *„/ Javna oseba, ki ne da zahtevane informacije, mora najpozneje do konca naslednjega delovnega dne pisno obrazložiti razloge za zavrnitev, če to zahteva odgovorni urednik medija.“* Seveda je moral posredovati urednik. Dosegel je, da sem nato nekaj informacij vendarle dobila. In to od občinskega PR-ovca Slavka Gegiča, ki je medtem očitno postal pristojen za odobritev javnih podatkov. To se pravi tistih podatkov, ki naj bi v njegovim privojenjem to šele postali. Podžupan za kulturne dejavnosti Boris Dular mi je pred tem dejal, da ne vidi razloga za neposredovanje javnih informacij. Kaj pa naj bi drugega dejal! Vsa, ki ve, kaj pomeni javno, bi dejal enako. Gospe Mojce Novak pa zaradi zasedenosti dlje časa bilo mogoče dobiti.

Gospod Gegič torej. Sporočila sem mu svoja vprašanja, on pa mi je (po 45. členu) poslal odgovor konec naslednjega delovnega dne. Dobila sem prvi podatek in - se neizmerno razveselila. Raziskovanje bi se lahko začelo. Vendar razočaranje - prejela sem le lanski razpis za posamezne projekte na področju. Slavko Gegič mi je namreč preveč skopo odgovoril; od zahtevanih petih informacij mi je poslal le eno. Brez obrazložitve. Čez tri dni mi je razložil, da letošnjega razpisa nikakor ne morem dobiti, ker še ni znana višina odobrenih sredstev. OK, potem pa ne. Kaj pa kulturni proračun za lansko leto, ki opredeljuje in vsebinsko razčlenjuje celotne stroške na področju kulture? Tudi za to je bila potrebna posebna prošnja, ki se je obrestovala. Že naslednji dan, 9. aprila, sem prejela poročilo o delu občinske uprave MO Novo mesto v letu 2001. Od poslanih 48 strani pa žal nisem razbrala ničesar novega. Zakaj mi je gospod to poročilo sploh poslal? Če pozna vsebino poročila, se gotovo zaveda, da v njem ni nič novega. Čemu torej te informacije?

Ker še vedno nisem bila zadovoljna z dobljenimi nepopolnimi informacijami, sem vztrajala naprej. Ponovno sem prosila za popolni lanskeletni kulturni proračun na vsega dveh straneh, kar mi je že pokazala gospa Boršičeva, vendar mi ga ni smela izročiti. Prav tako pa sem zahtevala podatke o financiranju tistih kulturnih projektov, ki niso bili razvidni iz do tedaj posredovanih

informacij. S tem sem ciljala predvsem na kulturne projekte, ki zagotovo predstavljajo največji zalogaj za občinsko kulturno malho. Na novoletne prireditve, na novomeške poletne večere in na še kaj, česar občinsko podpiranje je zastrto.

Čez dva dni, 11. aprila, sem dobila še zadnje informacije o občinskem financiranju kulture. Prejela sem zaključni račun za leto 2001 (na več kot sto straneh) in tabelo o kulturnih društvih. In to je to. Po šestnajstih dneh moledovanja sem se morala gospodu že tako priskutiti, da na moje zadnje sporočilo sploh ni odgovoril. Vse skupaj se je iz bežanja podatkov iz občinskega brloga spreverglo v farso, ker mi vsi pridobljeni podatki skoraj nič ne povedo. Ker niso popolni. Ker ne sestavljajo občinskega kulturnega kolača. In nenazadnje - ker so stari.

Številke so po vseh teh zapletih pravzaprav še najmanj pomembne. Kot lanski sneg. Bolj pomembno pri tem se mi zdi dejstvo, da je treba občinarje dobesedno prositi za vsak košček informacije. Če se odločim kaj povprašati, si moram za celoten odgovor rezervirati skoraj dva tedna. Da ne štejemo še predpriprav, ki potekajo v duhu pridobitve soglasja za posredovanje informacij, ki so brez dvoma javnega značaja. Čemu torej takšno ovinkarjenje? Čemu toliko govora in besedi? Novinar je pač novinar - ne glede na starost in izkušnje. In časopis je časopis, ne glede na svojo periodičnost. Tudi če gre za neizkušeno študentko, ki jih kaže dobrih petnajst, in za regionalni študentski mesečnik, ki naj bi zgolj opisoval, ne pa preiskoval ...

V Nemčiji zadnje čase poteka polemika o laseh kanclerja Gerharda Schroederja. Ali ima pobarvane ali ne, je trenutno najbolj vroča tema tamkajšnje politične sfere. V javnost je prišla informacija, da si presviti kancler barva lase. Njegovi nasprotniki so to izkoristili in takoj sklepali: "Če si frizira pričesko, potem frizira tudi statistične podatke." To, da je njegov frizer te govornice postavil na laž, za njih sploh ni pomembno. To se torej zgodi, če se stvar pusti nedorečeno. Če se ne odgovarja na vprašanja, če se stvar ignorira. Če se pusti, da si različne javnosti zadeve razlagajo po svoje. Četudi nič od tega ne drži. Ali pač.

Sklenimo še mi: če nam občina takoj ne da podatkov, nam nekaj prikriva. Ali pa je nesposobna do tolikšne mere, da se ne uspe v zglednem času uskladiti glede najbolj banalnih zadev: glede pristojne osebe za posredovanje javnih informacij lokalnim medijem. Kaj je potem šele za uskladjitvijo glede drugih, pomembnejših stvari... A to je že naslednja zgodba.

Direkt v popkovino: Cvičkarija 2002

Iz leta v leto mi je manj jasno, kaj organizatorji s konceptom te prireditve sploh želijo doseči. Vino je glavni integracijski dejavnik naroda. Kdor ne pije, ni Slovenec, hej, hej, hej! Zabetonirajmo arhetip o Dolenjcih. Tako kot dete od matere, bodimo odvisni od cvička. Po analogiji s substancami "direkt v žilo", cviček "direkt v popkovino" predstavlja obup, brezizhodnost in smrt.

Tina Ban

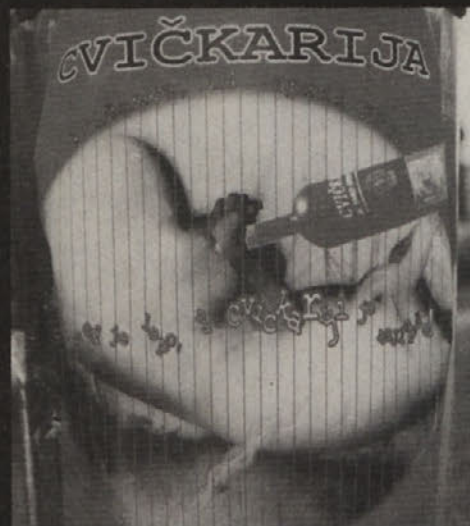
Utrujena sedim na postaji in čakam mestni avtobus. Zrak je topel in težak, nasičen s smogom. Verjetno se obeta prvi aprilski dež. Temperatura zraka že nekaj dni narašča in z njo splošna storilnostna vnema. Na avtobusih poslušam stresne pogovore dijakov pred kontrolkami, študentov na lovu za zapiski in delavcev, ki se lotevajo zadnjih projektov pred začetkom poletnega dopusta. Ob meni sedi debela gospa s čisto pravimi brki in pohabljeno nogo. Ko sopihajoč vstane, se spotakne obrne in zasekiram se, da ne pazim dovolj na soljudi. Na levi se hihitata dve simpatični najstniki, ki si prebirata ljubezenska pisma v prstnem

Plakat, na katerem pajčevinast embrio sreba cviček iz rdeče litrske steklenice, mi ne zbujata nikakršnih skomin po zabavi. Če ne bi bilo zraven v obliki rdečih kapljic (upodablja jo kri ali vino?) dodano pojasnilo, da gre za zabavo, bi pomislila, da z njim svoja srečanja oglašuje kakšna radikalna skupina anonimnih alkoholikov, ki je specializirana za pomoč zasvojenim nosečnicam.

fužinskem narečju. Mimo mene tekajo ljudje, ki lovijo svoje avtobusne številke, planejo v moj horizont in trenutek kasneje že izginejo v gneči natrpanega avtobusa. Ura se približuje pol tretji, hitrost narašča in z njo hrup. Obdajajoča množica me potegne v svoj ritem: hiti, hiti, hiti. Po glavi mi švigajo stvari, ki jih moram opraviti še danes, tiste, ki jih je treba postoriti do konca tedna in celo tiste, ki me čakajo do konca pomladi. V tem kaosu se oziram za trenutkom miru, ki bi ustavil preganjavico. Za drobcem estetike - morda se bo mimo sprehodil kdo z rumeno kapo, ki bo valjujočo množico na pločniku spremenil v velikanski cvet z rumenimi prašniki. Čakam na košček dobre glasbe, ki bo morda zadonela iz katerega od avtomobilov v vrsti pred semaforjem. Upam na zrno dobre energije v nasmehu, ki mi ga bo morda namenil kak mimoidoči. Nič. Vse kar najdem, je glasni steber, polepljen z odurnimi plakati. Pa saj to so vendar plakati za cvičkarijo!

Zato iščem štiri osebe, s katerimi bi na občini registrirali "Društvo za zaščito dobrega imena dolenjskega cvička", in še štiri za "Društvo za estetiko in etiko oglaševanja". Za konec DNS-ju še svetujem, da pri organizaciji prihodnjih projektov podobnih razsežnosti uporablja usluge kakšne preverjene oglaševalske agencije.

Iz leta v leto mi je manj jasno, kaj organizatorji s konceptom te prireditve sploh želijo doseči. Plakat, na katerem pajčevinast embrio sreba cviček iz rdeče litrske steklenice mi ne zbujata nikakršnih skomin po zabavi. Če ne bi bilo zraven v obliki rdečih kapljic (upodablja jo kri ali vino?) dodano pojasnilo, da gre za zabavo, bi pomislila, da z njim svoja srečanja oglašuje kakšna radikalna skupina anonimnih alkoholikov, ki je specializirana za pomoč zasvojenim nosečnicam. Ali pa da gre za propagandno kampanjo kakšnega ekstremističnega krila Rugljevih pacientov. Morda pa plakat šokira? Nikakor ne! Ljudstvo je že dolgo navajeno razgaljenih teles (nazadnje je z nagico svoj kabaret oglaševala skupina Cubabaret); razkrcenih poz (jumbo plakati za pnevmatike, ne vem več za katero znamko) in odrezanih lučkov, zavitih v polivmil (plakati za vrhniški

prodajalcev alkohola na debelo. Kajti s tako briljantno oglaševalsko imaginacijo cvička nikakor ne promovirajo kot kakovostnega vina, ki omogoča gurmanske užitke. Dolenjske pa ne kot dežele dobre kapljice, ampak kot dežele embrionalnih (beri infantilnih) odvisnikov. Po analogiji s substancami "direkt v žilo", cviček "direkt v popkovino" predstavlja obup, brezizhodnost in smrt.

Knjiga te poberi

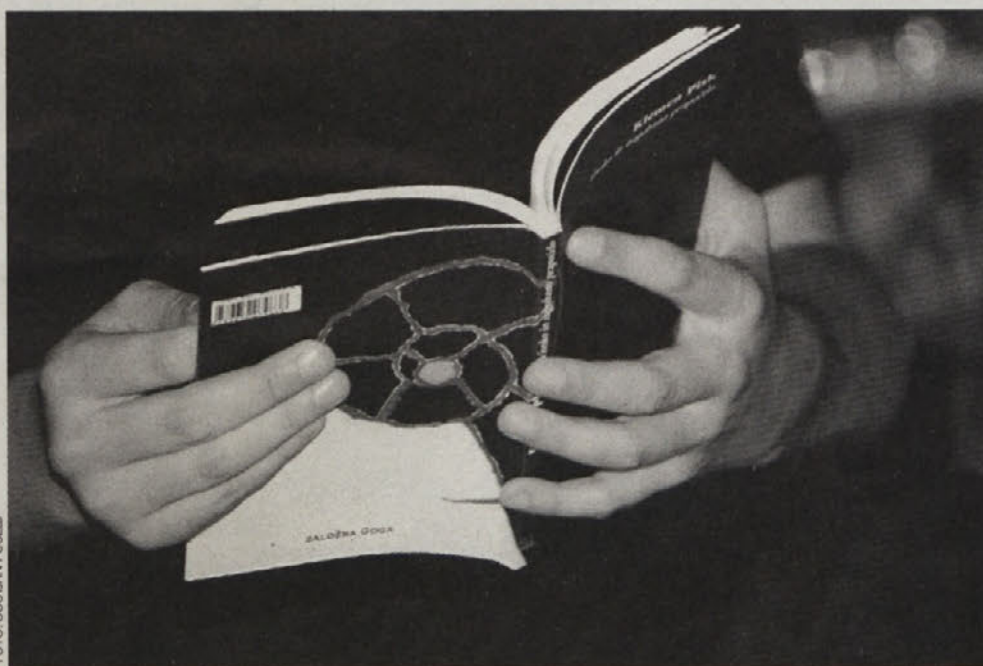
Brati ni dobro in pisati literaturo tudi ne. Drago Jančar sicer piše o uporu bralcev in o tem, da je branje reverzibilen proces, je spoznavanje sveta, a tudi samega sebe, lastnih tresljajev in globin. Ampak, lepo vas prosim, danes se vse dogaja na površini in če hočeš obstati, ne smeš v globine, ker se tam potone.

Barica Smole

Bolj kot spremljam sedanja dogajanja, bolj sem prepričana, da so knjige škodljive. To niso spoznali le tisti, ki so si ogledali platnice Adolfovega abecednika nazizma Mein Kampf, ampak se kaže tudi drugod. Pri štirih sem brala Župančičevo Kanglico in to je menda zaznamovalo celotno moje življenjsko pot, ki ji po merilih sodobne družbe ne bi ravno mogli reči, da je uspešna. Ne vem sicer, kaj je brala moja sokrajanka, s katero sva se skupaj vozili na vlaku, ampak izbrala je drugačen študij, ki je

dan v mesecu. Imel je kurjo farmo. In bil je velik gobcač, ki je očitno odlično obvladal komunikacijo z okolico, ki da je eden poglavitnih, primarnih ciljev poučevanja jezika.

V poklicnih šolah se pripravljata nakakšna reforma, ki naj bi dijake in vajence razbremenila določenih vsebin. Slovenščine se bodo učili tako, da se bo ta imenovala slovenščina s sporočenjem. Potem bodo znali pisati prošnje (za tista redka podjetja, ki še sprejemajo delovno silo), SMS sporočila in podobno.

predpisoval predvsem branje številk (bi temu rekli specifično funkcionalno znanje?) in sedaj ima v nekem javnem podjetju menda čez petsto tisoč tolarjev neto plače. Zato se prav nič ne čudim, da slovenska mladina pri izbiri študija najprej pomisli, kaj ji bo ta vrgel. Saj ni neumna in živeti je treba. Seveda je še druga možna pot - da ne izbereš sploh nobenega študija. Pred nekaj leti sem imela na banki čast opaziti, kako je neki učencem cinično nargvel svoji bivši učiteljici, ki ga je nekaj skušala opismeniti, tistega dne pa je dvigovala v enem zamahu svojo plačo, da toliko on lahko dvigne vsak

Reformica se izvaja bolj potih, skoraj tako kot se odvijajo stavke tekstilnih delav. Nekaj drugega je bila reforma ob uvedbi mature; pa saj so si tudi stavke različne, a ne? Brez dvoma so odvisne tudi od tega, s kakšnim orodjem jih stavkajoči izvajajo (knjiga je orožje, lahko pa je orožje tudi traktor ali kamion). Ni dvoma, da bo pouk na poklicnih šolah drugačen; kaj pa se je treba vajencu ali kuharici učiti toliko splošno izobraževalnih vsebin, tudi književnosti! In tudi toliko ur slovenščine ne potrebuje, saj bo tako ali tako moral/a biti lepo tih (kar vključuje tišino tako v pisani kot govornjeni besedi).

In sploh: kdo pa pravi, da toliko očitana nepismenost pomeni, da v življenju ne boš uspešen? Nekateri, zlasti velike založbe to vedo, zato zdaj z logiko lastnika kurje farme "štancajo" priročnike. Eno tovrstnih smeti, ki naj bi zapolnila tisto vrzel, ki jo bojša šole miso, sem te dni prejela po pošti. Podjetna založba za 14.800 tolarjev ponuja Govore za vse priložnosti - za poroke, pogrebe, obletnice, z zakladnico citatov vred. Potem menda ne bomo več prejeli novoletnih voščilnic, ki so prazne kot bukova meja, kakor rečejo moji ljubci Suhokranjci, med katerimi kljub t.i. funkcionalni nepismenosti še živi sočen slovenski jezik, kakršnega žal ni več slišati (mimogrede: ta angleška beseda ima več pomenov; med drugim pomeni moden, pa tudi maskaraden).

Brati ni dobro in pisati literaturo tudi ne. Drago Jančar sicer piše o uporu bralcev in o tem, da je branje reverzibilen proces, je spoznavanje sveta, a tudi samega sebe, lastnih tresljajev in globin. Ampak, lepo vas prosim, danes se vse dogaja na površini in če hočeš obstati, ne smeš v globine, ker se tam potone. Kakšna književnost neki! In pouk o tem, ki da bi ponotranjal vrednote, kakršne so slovenstvo, kulturna ozaveščenost, etika ... Mi gremo z nadzvočno hitrostjo vendar iz te svoje majhne, zaplankane slovenskosti v beli svet. Nekaj težav bo sicer z učenjem tujih jezikov, kajti če ne znaš svojega, se težko učiš drugih. Ampak se bo že našla kakšna britna in premostila tudi to.

Dolgoročno pa bomo tako imeli tujejezične vrtnice ter osnovne šole in tega problema sploh ne bo. Takrat bomo odpravili tudi mednarodno maturo. Brati (pa tudi pisati), zlasti literaturo, je celo škodljivo. V šoli so vas pitali s Prešernom in ga kovali v nebo, niso vam pa povedali, da bi lahko bil, če ne se ne bi ukvarjal s pisanjem, bogat advokat. Po današnjih vatlih uspešen.

Naj še pojasnim naslov in anekdoto iz tega zapisa: Knjiga te poberi je naslov ene izmed kriminalnih zgodb G.K. Chesterton. Njegov junak, oče Brown nam razkrje, da je so bili listi knjige, ki je prinesla pogubljenje, prazni; bogati lastnik kurje farme je imel vsako leto nov in lepši avto, ampak še preden je prav zaoral v srednja leta, se je obesil. Morda je nad njim viselo prekletstvo knjige s praznimi listi.

AVTO ŠOLA
Zala

Koštialova 40
8000 Novo mesto

gsm: 031 630 366 ali 041 630 366

Izrezek iz reklame
velja kot kupon za:
1URO
brezplačne vožnje

z dokazilom o statusu vam priznamo
tudi 10% študentski popust

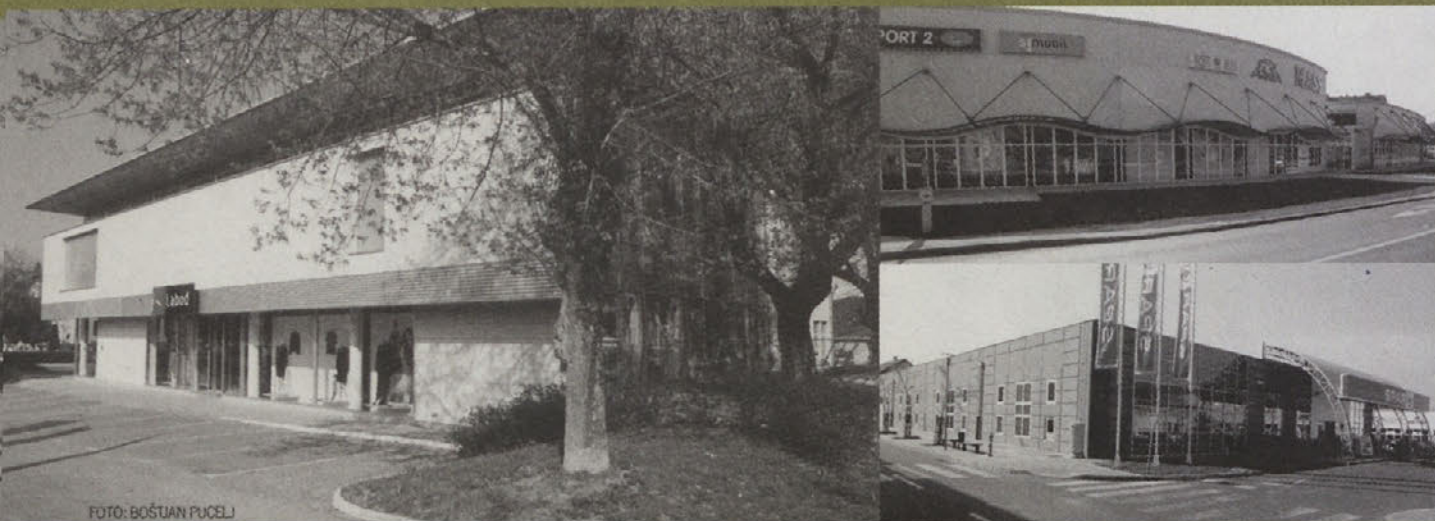

FOTO: BOŠTJAN PUČELJ

Arhitektura nakupovalnih centrov v Novem mestu

Petra Ostanek

Z razvojem potrošništva se pri nas oblikuje nova vrsta arhitekture velikih nakupovalnih centrov, ki je v kapitalizmu uveljavljena že dlje časa. Časovni zamik in prostorski kontekst načeloma onemogočata neposredno predstavitev vzorcev, vendar je cilj prihajajoče arhitekture prav posnemanje uspešnih modelov od drugod. "Shopping" arhitektura hlepi po popolnosti - popolni ponudbi, popolni zabavi, popolnem užitku in njena vizualna prezentacija mora asociirati vse to. Najboljši šoping želi biti zapakiran v najboljšo lupino. Pri nas je ta želja žalostno neuspešna, še bolj očitno pa je to na periferiji.

Novo mesto pri tem ni nikakršna posebnost. Projektanska domišljija v nekaterih primerih dosega nesluteno. Najbolj negativno izpostavljen je center Rialto - predelava dela Novoteksovega proizvodnega kompleksa v Bršljinu. Arhitekt je imel tu res težko delo - kako vdahniti degradiranemu prostoru, ki ima tudi vsebinsko negativno konotacijo (propadajoča tovarna, ki sproža različne družbene probleme) pridih glamurja. Asociativni poskus z imenom in vstopnim baldahinom še bolj poudarja realnost propadajoče industrije, vendar vsekakor dovolj bizarno, da si vsak zapomni, da je nakupoval v Rialtu. Kljub verjetno zelo omejenim finančnim

kjer so bile take rešitve nujne zaradi prostorskih omejitev. Koncept, ki je bil očitno uspešen pri BTCju, je projektant brez veliko truda apliciral na novo stavbo. Neprijetno klavstrofobično, pravi prostor za tiste, ki se pri nakupovanju radi večkrat izgubijo. Največja uganika stavbe je valovit nadstrešek proti cesti, ki naj bi služil kot senčilo in nakazuje značilnosti pasaže, čeprav tu nihče ne hodi. Stekljena stena pod tem nadstreškom, ki naj bi bila izložbeni prostor, pa služi za zadnjo stran trgovin, ki se odpirajo proti notranjemu hodniku. Verjetno bi zelo malo ljudi to označilo za svoj najljubši nakupovalni center. Rahel pozitivni poudarek tega kompleksa je trgovina Spar, ki je v nasprotju s splošno neosebno usmeritvijo te verige ambicioznejše oblikovan in še vedno dovolj kultiviran.

Največja presežka sta center Merkator in blagovnica Labod; ta v splošnem ne sodi v obravnavano skupino, vendar je vključena zaradi primera korektnega oblikovanja in ker je odraz drugačne marketinške politike podjetja, ki je očitna posledica sprememb nakupovalnih vzorcev.

"Shopping" arhitektura hlepi po popolnosti - popolni ponudbi, popolni zabavi, popolnem užitku in njena vizualna prezentacija mora asociirati vse to. Najboljši šoping želi biti zapakiran v najboljšo lupino. Pri nas je ta aspiracija z redkimi izjemami žalostno neuspešna, še bolj očitno pa je to na periferiji.

možnostim, bi bilo možno narediti kaj več od izbire izrazitih barv in formalistične uporabe arhitekturnih simbolov. Podobna naloga je pri skladiščnem objektu BTC, ki je imel tako dolgo neurejeno zunanjo podobo, da smo se ga že navadili, rešena veliko bolj uspešno in z dobrodošlo marij oblikovalske ambicije. BTC, ki je nastal po vzoru ljubljanskega, v podobnih objektih ni nikoli izkazoval posebne želje po estetizaciji. To je bila specifičnost, ki je te prodajne prostore razlikovala od ostalih, predvsem tistih v mestnih središčih. Ker se tudi tukaj struktura ponudbe spreminja, se spreminja tudi zunanja podoba, pohvalno na boljše. Sosednji kompleks trgovskih objektov center Hedera, Spar in center Bršljinka je takoj za Rialtom najbolj nedoumljiva mešanica slabo interpretiranih in zapoznelih inspiracij od drugod. Pri centru Hedera, ki je trgovsko poslovni kompleks, je problem združevanja funkcij rešen neugodno. Poslovni del, ki je bil pri načrtovanju očitno pomembnejši, je funkcionalno korekten, trgovski del pa neprijeten, temačen in nepregleden, zelo daleč od "shopping mall" zasnove, ki ji poskušajo slediti. Pri centru Bršljinka je to še bolj izraženo, ozki in zaviti hodniki spominjajo na ureditve v skladiščnih objektih tipa BTC,

Trgovina Labod je nadomestila industrijsko prodajalno, kjer je bila prezentacija tudi kvalitetnega blaga taka, da je to izgubilo vsako vrednost. Nova trgovina s svojo izčiščeno formo nakazuje željo po ekskluzivnosti in prepoznavni predstavitve znamke. Uspešno, kajti ponujeni izdelki imajo veliko večji prestiž.

Merkator je sicer na slabši, odmaknjeni lokaciji, vendar s ponudbo verjetno privabi dovolj potrošnikov, da ga to ne ovira. Pri nas je to edino trgovsko podjetje, kjer v blagovno znamko sodi tudi zunanja podoba trgovin. Arhitektura, ki jasno, vendar nenasilno nakazuje svojo funkcijo. Najboljši sosed je v resnici najboljši, ker je za svoj prodajni prostor pripravljen najeti kvalitetne arhitekta. Trgovina je zasnovana dovolj pregledno, brez varčevanja prostora in tudi z majhnimi, a pomembnimi poudarki, kot je osvetlitev. Daleč najprijaznejši šoping.

Celotna opisana ponudba je za Novo mesto verjetno dovolj pestra, na kvaliteto ponudbe in prodajnega prostora bomo še počakali.

Predstavitev avtorja

Doc. dr. Stane Granda je doktor zgodovinskih znanosti, znanstveni svetnik na Znanstveno-raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) v Ljubljani in docent za historično etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Je dolgoletni upravnik Zgodovinskega inštituta Milka Kosa na ZRC SAZU, kjer se ukvarja z gospodarsko, socialno, politično in družbeno zgodovino Slovencev od začetka 19. stoletja do leta 1941. Je urednik pri Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja in časopisu za slovensko krajevno zgodovino Kronika. Izdal je več knjig, med drugim tudi Novo mesto (1994), Dolenjska, Bela Krajina (1995), Dolenjska v revolucionarnem letu 1848 - 49 (1995). Njegova najnovejša knjiga je Prva odločitev Slovencev za Slovenijo iz leta 1999.

V njegovem prispevku lahko sledimo hitremu prerezu življenja ljudi ob reki, ki je s svojimi značilnimi pogojevala in omogočila pester razpon dejavnosti, ki so temu krhkemu okolju prinesle dinamičen razvoj, a so mu bile nemalokrat tudi v breme, če ne že v pogubo.

Sandra H. Grum

Stane Granda

Ime reke Krka je predkeltskega izvora¹. Reke s tem imenom najdemo tudi v Dalmaciji, na Koroškem in Madžarskem, kar kaže na določeno kulturno sorodnost tega prostora. Čeprav ne vemo, kaj ta beseda pomeni, pa je povsem gotovo, da je niso uporabljali najstarejši prebivalci tega prostora. Ti so namreč njen prostor naselili že v mlajši kameni dobi. Dokazuje za to so našli v jami blizu gradu Luknja, ob potoku, ki se kot Prečna izliva v Krko.

Reka je bila že v najstarejših časih najcenejša in pred ljudmi varna pot. Verjetno se je tudi že v prazgodovini uveljavila pot ob Krki, ki je peljala s Panonske nižine proti Notranjski oziroma današnji Italiji. Gre za kasnejšo znamenito patriarhovo pot.

Že v bronasti dobi je za prebivalce ob njej začela dobivati tudi obrambne naloge, saj je varovala hrbet bronastodobnemu naselju na terasi nad Stražo. Privabljala je ljudi železnodobnega časa, saj se ob njej in njenih pritokih takratna naselja, ki se imenujejo gradišča, kar vrstijo. Na prostoru nekdanje vodovodne črpalke bršljinske železniške postaje so našli železarsko peč, kar kaže na naraščanje gospodarskega neagrarnega pomena reke.

V Novem mestu je na njeno vlogo v prazgodovini prvi opozarjal pokojni arheolog Tone Knez², ki je dolgo časa domneval, da je ločevala izjemno vitalen center živih na svojem desnem bregu od sveta pokojnikov na svojem levem bregu. Oboje naj bi ležalo na prostoru današnjega Novega mesta oziroma Kandije. Proti koncu svojega življenja pa je začel domnevati, da sta na območju današnjega Novega mesta morali biti dve prazgodovinski naselji ter da reka ni bila ločnica sveta živih od sveta mrtvih, ampak verjetno kar dveh naselij.

Na ožjem novomeškem območju predstavlja obdobje antike korak nazaj, saj za naselbino nekje ob vznožju Marofa ali bolj verjetno na Kapitlju ne poznamo niti imena. Rim tu ni imel pomembnejših strateških interesov, gotovo pa so obstajali določeni gospodarski, ki pa niso pustili pisanih poročil. Da tukajšnji svet v tistem času ni bil gospodarsko reven, pa nam pove najdba znamenitega steklenega kozarca z grškim napisom³.

Obdobje preseljevanja narodov je na našem prostoru še slabo raziskano⁴. Zaenkrat več vemo o nekoliko odmaknjenih poznoantičnih oziroma zgodnjerednjeveških zatočiščih. Mogoče nam prav njihova odmaknjenost od Krke na gorjanske vršace na desni strani in v gozdove onstran hrbta, ki veže Hmeljnik na levi strani reke, posredno sporoča, da je moralo biti življenje naših slovanskih prednikov ob reki dokaj nevarno. Take razmere so trajale verjetno vse do srede 10. stoletja oziroma do znamenitega poraza Madžarov 955. leta in dosegle tik pred tem svoj višek. Ker je bila cilj teh plenilnih pohodov Italija, je morala pot ob njej le še pridobiti na pomenu; to pa ima za posledico tudi veliko nevarnost. Zato lahko domnevamo, da je naraščal strateški pomen tega prostora. Že omenjeni poraz Madžarov je tudi v svet, ki ga neposredno napaja Krka, skoraj pol tisočletja kasneje prinesel določeno pomiritev ter novo življenje, novo rast, ki je trajala skoraj pol tisočletja, do turških vpadov.

Krka je bila vse do zadnjih desetletij 13. stoletja - nekako do vzhodno od Šentjerneja - meja med Kranjsko in Hrvaško. Območje ob Krki je postajalo nekakšna svojevrstna obrambna pokrajina, kar so na zunaj kazali predvsem gradovi. Ti so bili sprva enostolpni z vhodom v prvem nastopju. Iz njih so se razvile kasnejše reprezentančne stavbe. Na levem bregu Krke sta bila v srednjem veku na območju med Bršljinskim potokom in Šajarsarjem kar dva stolpasta gradova. Eden je bil Graben, ki stoji onstran Krke, nasproti Krkinih čistilnih naprav. Z zahodne strani ga štiti Krka, s severne Šajsar. Do konca 18. stoletja je ohranil stolpasto obliko, kasneje je bil predelan v nekakšno vilo. Za drugega domnevam, da je stal na območju današnje stavbe za pljučne bolezni, to je grad Kamen. Tudi njega štiti na eni strani Krka, na drugi Težka voda. V novejši slovenski zgodovini je znan po svojem lastniku Franu pl. Sukijetu. Njegova starejša zgodovina ni prav podrobno raziskana. Osebo domnevam, da moramo v njegovem predniku videti znameniti Turn am Hartwasser, ki je omenjan kot zbirališče upornih kmetov v 16. stoletju (1515). Na desnem bregu pa je stal na prostoru današnjega sodišča stiški turn⁵. To ni bil navaden obrambni stolp, ampak verjetno tudi nekakšen skromnejši stolpasti grad, ki je vse tja v novi vek predstavljal stiško prisotnost v Novem mestu.

S prispevkom Staneta Grande nadaljujemo niz povzetkov referatov s simpozija Novo mesto - odsev Krke, ki je potekal novembra lani. Simpozij je zasnovala in vodila Sandra H. Grum. Podrobnosti tudi na www.zalozba-goga.si/odsev.

Življenje Novomeščanov s Krko in ob njej

Krka kot dolina gradov je bila v začetku drugega tisočletja vse prej kot njihov okras. Zato zgodovinarja nekoliko zaboli, ko bere njihov umetnostno-zgodovinski opis in prebira le misli o njihovem samoogledovanju v smaragdni Krki. Zaradi tovrstne samovšečnosti pač ob Krki že niso gradili gradov.

Naše današnje gledanje na Krko skozi Novo mesto je ahistorično, saj si je ne moremo predstavljati, kakšna je bila, ko še ni bilo Seidlovega jez; plitvejša in verjetno hitrejša. Prek nje so večinoma bredli, saj je v bližini Novega mesta v srednjem veku znan le en Brod kot vas, to je nad današnjim Novim mestom, ki pa se omenja prvič šele leta 1365, to je v letu, ko je bila za Novo mesto izdana privilegijska listina in ga običajno površno označujemo tudi kot rojstno leto mesta. Naravna strateška lega je pridobila na pomenu, ko so meščani zgradili ob Krki mlin, katerega jez je dvignil gladino Krke in otežil prehod prek nje. Verjetno je to dejstvo zahtevalo tudi postavitev mostu, kar pa se je zgodilo šele leta 1600 ali neposredno pred tem. Druga komponenta, ki je vplivala na nastanek mesta, ni politična, ampak gospodarska oziroma prometna v smeri vzhod-zahod, ki je danes v bistvu zelo zanemarjena. Naj na tem mestu omenim, da je to staro prometno smer nameravala vsaj delno uporabiti tudi železnica, kar pa je preprečil borzni zlom 1873. leta, pa tudi nespametna slovenska nacionalistična gonja, ki je zagrenila življenje na Dolenjskem knezom Aurespergom, ki v avstrijskem - ne kranjskem - primeru predstavljajo eno najbolj gospodarsko orientiranih plemiških družin. Upal bi si trditi, da bi svet ob Krki znova zaživel, če bi dobil sodobne prometnice, ki bi se naslonile na staro patriarhovo pot. Dokler imamo v Novem mestu Krko in Revoz, tega mogoče ni toliko čutiti, poglejmo pa Kostanjevico, ki že stoletja kot mesto propada.

Z nastankom mestne naselbine je začelo intenzivneje naraščati onesnaževanje Krke. Med največje in najbolj smrdljive gre omeniti usnjare, ki so v mestu delovali do okoli leta 1900, še več pa jih je bilo višje, zlasti v Žužemberku in tudi v Dolenjskih Toplicah. Kanalizacija je iz prve polovice 19. stoletja, torej pozna, saj se novomeška ni mogla nasloniti na antično, tako kot ljubljanska. Še danes je nimajo vse hiše na Bregu. Največ so k čiščenju reke in tudi brezni prispevale ciklične poplave, ki so bile po navadi okoli velike noči in jeseni, ko so marsikdaj plavale po reki kopice druge košnje. Pogosto je Krka nosila s seboj les, ki so nekateri najbolj pogumni prebivalci Brega lovili za kurjavo. Poplave so zelo uničevale tudi vrtove ob Krki, domnevam, da so precej trpeli tudi mlini in zlasti lagune usnjare, vendar konkretnih podatkov ne poznam. K onasnaževanju so na svoj način prispevali tudi sejmi na Loki in kasnejši "kolerašpital". Če je bila Krka na eni strani pravi "kinč" Novega mesta, njegov varuh, vir prehrane (ribe in raki), zabave in športa, pa ga ni mogla rešiti pred požari, ki so pogosto prizadejali Novo mesto. Bila je preveč pod mestom, da bi olajšala gašenje.

Danes si pravzaprav težko predstavljamo življenje, ki se je gnetlo okoli mostu med današnjo Pezljevo in Kastelčevo hišo. Dostop do njega je bil precej težak. Zato so verjetno lahko dobro zaslužili tisti, ki so dajali živino za pripravo. Na mostu so bili tudi mitnarji, kar je promet dodatno zadrževalo in pogosto tudi vojaki, zlasti v času vpadov krajišnikov, kar se je dogajalo tja v 19. stoletje. Sama okolica je morala biti precej zanemarjena, saj so bila za obzidji tudi smetišča. Domnevam, da so z Brega višje ob strugi navzgor h Krki vodili stopnišči na istih mestih kot danes, s tem, da mora biti stopnišče med Pungarčerjevo in Hrovatovo hišo še zelo podobno prvotnemu in bi ga

morali še posebej negovati. Da so Krko uporabljali tudi za plavljenje lesa, vemo iz podatkov o gradnji Narodnega doma v drugi polovici 19. stoletja. Za starejša obdobja ni podatkov. Razmeroma srečna okoliščina za čistost reke v mestu je bila, da je bil dolenski "industrijski center" daleč nad Novim mestom, pod Zagradcem in Žužemberkom in današnjim Dvorom. Niže Krka ni predstavljala pomembnejšega energetskega vira za neagrarno dejavnost.

Izjemno prelomnico pomeni izgradnja novega železnega mostu z Glavnega trga v Kandijo, saj je dvignila življenje nad svet ob Krki, ki je postal predvsem svet vrtičkarjev in sprehajalcev. Te so sprva občasno motili že omenjeni semnji na Loki, kasneje pa obiskovalci nekaterih športnih prireditev. Preselitev nekaterih športnih dejavnosti v dvorane (odbojka, rokomet, košarka) in pa izgradnja športnega centra na desnem bregu Krke nad nekdanjo pralnico peska je življenje ob Krki pod mestom dodatno osiromašila. Za zgodovino Novega mesta je značilno, da vse do začetka 20. stoletja oziroma konca 1. svetovne vojne število hiš v bistvu ni naraslo. Svet ob Krki in z njim reka pa se začeta spreminjati najprej z gradnjo moške in nato ženske bolnišnice. Posegi v brežine so bili dokaj hudi, predvsem pa so v reko speljali tudi kanalizacijo. Svet ob Krki pod mestom je dokaj spremenila tudi gradnja železniške proge Novo mesto - Metlika, ki je bila odprta 1914. leta. Neposredno po 1. svetovni vojni so se v Novem mestu pojavili načrti, da bi s pomočjo češkega kapitala zgradili tekstilno industrijo. Zato so nameravali pri Seidlovem mlinu namestiti turbino, ki bi dajala potrebno elektriko. Načrt naj bi preprečil eden takratnih novomeških velikašev z argumentom, da bodo delavci nosilci komunističnih idej, tega pa v mestu ni prav nič treba. Tekstilno industrijo naj bi zato dobil Kranj¹.

Velik premik v življenju ob Krki pomeni izgradnja športnih objektov na Loki. Sprva - in to že pred koncem 19. stoletja - je bilo tu kopališče, ki je bilo menda prvotno nižje, nekje v višini današnjega železniškega mostu. Z njim je bilo precej težav, saj so ga ogrožale poplave, pa tudi pogorelo naj bi enkrat sredi 19. stoletja. Atrakcija poletnega življenja ob njej je bil poleg čolnov in plavalcev zlasti otoček, ki so ga gimnazijci krstili za Madagaskar². Zaradi naraščajočega onesnaženja reke so se ljudje nehali kopati v njej. S tem se je tudi zmanjšal interes za čolne, ki jih imajo v zadnjem času le še redki ribiči. Nevarno kopanje je pred dvajsetimi leti zavrnil tudi poizkus znamenitega Pavla iz Kandije, ki je hotel mladino navdušiti za vožnje s sandolini. Verjetno so bili prav z njim povezani tudi poizkusi, da bi obudili nekdanji znameniti "beneške noči na Krki", ki so na večji splav spravile tudi novomeško godbo. Propadle so tudi nekdanje čolnarne, ki jih je bilo kar nekaj. Najbolj reprezentančne čolne je imela v prvih dveh desetletjih po 2. svetovni vojni tista, ki naj bi bila v lasti "moške" bolnišnice. Na nekdanjo slavo novomeškega čolnarstva spominja le še stavba nekdanjega veslaškega kluba, ki je združeval predvsem delavsko mladino. Bili so uspešni ne le v slovenskih, ampak celo v jugoslovanskih okvirih (skifist Markovič).

K zamrtju življenja ob reki in na njej je prispeval tudi civilizacijski razvoj. Pralni stroji so odpravili potrebo po nekdanjih "flosih", kamor so hodile ženske prati perilo. Kot zanimivost naj povem, da je po 2. svetovni vojni veljal za najboljšo "perico" pokojni novomeški grobar Andrej Mojstrovic, ki so ga najemale nekatere ugledne družine.

Pravi napad na Krko pa je pomenila izgradnja tekstilne

FOTO: BOŠTAN PUČEJ

tovarne v Bršljinu, ki je bila praktično dokončana na predvečer 2. svetovne vojne. Njen graditelj in lastnik Ivan Medic, sila skromen in varčen mož, je sicer živel z naravo zelo povezano, saj je celo malo kmetoval, vendar takrat voda še ni predstavljala vrednote. Simbol napredka so bile značilne tovarniške hale z nazobčano streho in dimniki, ena takih je bila tudi Pencatova tovarna nasproti frančiškanskega samostana nižje ob Krki, po 2. svetovni vojni "tovarna igrač". Med 2. svetovno vojno je bila Krka za Novomeščane izjemno pomembna, saj so bile uničene črpalne naprave v Stopičah. Nasproti nekdanjega mostu so bila zaklonišča pred letalskimi napadi. To funkcijo je imel tudi železniški predor, saj se je del prebivalstva kar nekako preselil na Loko in se v nevarnosti s travnikov pod železnico preselil v predor, zlasti njegov prvi del, ki ima značilnosti nekakšnih monumentalnih kolonad. Zaklonišče je bilo tudi ob Krki pod železniško postajo. Med 2. svetovno vojno in po njej, ko je bila otežena preskrba mesta s hrano, zlasti pa svežo zelenjavo, je vrednost vrtove ob Krki silno narasla, ne samo za prebivalce ob vodi, ampak kar celo mesto. Še posebej so cenili zgodnjo solato. Breški vrtovi so bili nekaj podobnega kot Trnovo za Ljubljano. Nekateri breški fantje, ki so imeli čolne in bili tudi sicer dobri plavalci, so si kar nekaj poletij izboljševali osebni standard z dvigovanjem železja iz Krke pod železniškim mostom. Partizani so ga namreč porušili in v vodo je padlo nekaj železniških vagonov.

Industrializacija Novega mesta ni bila naklonjena reki Krki. Naj naštejem samo največje uničevalce življenja ob Krki in v njej: vojaška kasarna v Bršljinu, tekstilna tovarna, železniška postaja, ki je na bregove nasipavala premogove ugaske (leš), Kremenova pralnica peska, ki je uničila svet onstran Loke, klavnica in nato IMV. Pokojni Boris Andrijačič je kot velik ljubitelj Novega mesta in Krke še posebej ob gradnji tovarne zdravil Krka v Ločni poskrbel za čistilne naprave, ki imajo pa eno nepopravljivo napako: ni prostora za njihovo širitev.

Čas po 2. svetovni vojni je zaradi politike uničil eno najbolj priljubljenih izletniških točk Novega mesta, to je cerkev sv. Ane in njeno širšo okolico. Polcija je tam zgradila zapore ali bolje taborišče in dala cerkev, ki je

bila umetnostno-zgodovinsko dokaj pomembna, podreti. Ime sv. Ane se je izgubilo, sloves studentca pod gradom Graben, ki je imel celo neko plastiko ali napis iz francoske dobe, se je izgubil. Še najbolj so Šajsar cenili nekateri pristaši naravnega zdravljenja, saj so tja hodili nabirat pijavke. Urbanizacija Novega mesta je prizadela Bršljinjski potok in zadnji del Težke vode, zlasti pod naseljem Nad mlino, Krko pa nekoliko manj.

Vsa razpravljanja o Krki, najplemenitejše želje, najbolj genialni načrti, vse to je nesmiselno, če se v Novo mesto oziroma njegov center in na Breg ne bo vrnilo življenje. Kar nekaj hiš je praznih ali ne stalno naseljenih. Po 2. svetovni vojni je bil njegov najvišji spomeniški varuh Božidar Jakac, ki je preprečil gradnjo ceste ob reki. To je bila podobna genialnost ideji, naj bi kapiteljsko cerkev podrli in tam postavili monumentalni spomenik revoluciji³. Vrtanje zaklonišč je bilo okolje-varstveno sanirano, ogroža pa hiše na Bregu, ki pokajo. Ničve v Novem mestu se zato ne zgane. Očitno se bo moralo podreti pol hiš, da bodo pristojni to videli.

Svet ob Krki pod Novim mestom in Kandijo je ena najbolj drastičnih podob krize dolenske metropole in mu danes predvsem manjka gospodar. Meščanom, zlasti mladim, se počasi vnovič vrača občutek pripadnosti, manjka pa človek jasnih načrtov in sposobnosti sprejemanja odločitev. Nič narediti je celo slabše kot slabo delati. To zadnje je možno vsaj popraviti.

- 1 France Bežaj, Slovenska vodna imena. Ljubljana, 1956.
- 2 O prazgodovini in svojih izkopavanjih je pisal v številnih časopisih, strokovnih revijah. Je tudi avtor več monografij.
- 3 Tone Knez, Novo mesto v antiki. Novo mesto 1974.
- 4 Osnovne podatke o Novem mestu najdemo v knjigi Novo mesto skozi čas. Novo mesto 1990. Na koncu knjige (str. 130 - 134) je tudi dragocena kronologija.
- 5 Skrivnost znamenitega stiškega stolpa je dokončno razrešila Meta Matjevič, ki je v zadnjih letih prispevala k zgodovini naše dolenske metropole vrsto temeljnih odkritij.
- 6 Ustna pripoved pokojnega Janika Jarca. Te govornice mi je potrdil iz domače tradicije tudi akad. prof. dr. Fran Žwitter, vendar tudi on ni vedel za nobene dokumente, ki bi to potrdili.
- 7 Ustna izjava nekdanjega novomeškega gimnazijca akad. dr. Emilijana Cevca.
- 8 O tej ideji mi je pogosto pripovedoval pokojni prof. Janko Jarc, ki pa mi ni nikoli povedal imena avtorja te ideje. Očitno je bila to zabloda ali slab trenutek nekoga, ki sicer ni bil slab človek in ga je pokojni ravnatelj Dolenskega muzeja ceni.

Foto puš

Botjan Slatenšek:

Operacija Ibar

Pričujoče fotografije so bile posnete februarja leta 2000 v Kosovski Mitrovici. Takrat je potekala operacija mednarodnih sil Kforja. Njihov namen je bil razorožiti lokalno prebivalstvo - predvsem v srbskem delu razdeljenega mesta. Hkrati so na albanski strani potekale demonstracije ob deseti obletnici stavke rudarjev v rudniku Stari trg. Albanski demonstranti so se na mostu v Mitrovici spopadli s silami Kforja, ko so hoteli prečkati reko Ibar... Mednarodni vojaki so demonstrante ustavili z oklepniki in solzivcem. Kosovska Mitrovica je še danes razdeljeno mesto. Na eni strani reke so Srbi, na drugi Albanci. Kosovo je še vedno mednarodni protektorat...

Ohranjamo vaše spomine

Glavni trg 15, tel. 07 / 39 35 500
NOVO MESTO> Novi trg, tel. 07 / 39 35 510
Ljubljanska 22 - TPC Hedera, tel. 07 / 39 35 514
Podbevškova ulica 4 - Mercator Cikava, tel. 07 / 39 35 518
SEVNICA> Trg svobode 9, tel. 07 / 81 63 540
KRSKO> Cesta krških žrtev 141 - PC TA-BU, tel. 07 / 48 81 520
ZAGORJE OB SAVI> Cesta zmage 34 - Tržnica pod uro, tel. 03 / 56 25 430
METLIKA> Cesta XV. brigade 27a - novi TC Spar, tel. 07 / 36 91 530

FOTO
ASJA

www.foto-asja.si

Evropa vre: Gibanja za boljšo globalizacijo

FOTO: BOŠTAN PUČELJ

Tina Ban

Z zamenjavo imena "protiglobalisti" za naziv "gibanje za boljšo globalizacijo" so evropski mediji v zadnjih mesecih pokazali prve simpatije do gibanja, ki si že leta prizadeva za oblikovanje pravičnejšega globalnega reda. Naziv protiglobalisti zavrača večina pripadnikov gibanja, saj ne odraža pravega namena njihovega delovanja. Nihče ne nasprotuje globalnemu povezovanju sveta, kajti ta proces je že preveč posegel v naša življenja, da bi ga bilo še mogoče ustaviti. Zato si prizadevajo predvsem za to, da bi državljani nacionalnih držav lahko izvajali nadzor nad globalnimi odločitvami, ki jih sprejemajo ozki krogi ekonomskih in političnih elit. V takšnih pogojih globalizacija prinaša koristi le majhnemu delu svetovnega prebivalstva, veliko večino pa sili v še večjo revščino in povzroča ogromno, nepopravljivo ekološko škodo. Človeška zgodovina premore malo trenutkov, v katerih se sili in preskrbljeni zganejo zaradi krivic nad nemočnimi in izkoriščanimi. Najpogostejša gesla na demonstracijah "Boljši svet je mogoč!" in "Globalizirajmo solidarnost!" morda dokazujejo enega od njih.

"Protiglobalisti" so pravzaprav eno najbolj globaliziranih civilnih družbenih gibanj. Najmočnejši so v Evropi, ZDA in Latinski Ameriki, delujejo pa tudi v Avstraliji, Aziji in Afriki. Na masovne demonstracije, ki jih prirejajo ob srečanjih Svetovne banke, Svetovnega denarnega sklada, skupine G8 in drugih globalnih subjektov, prihajajo ljudje z vseh koncev sveta. Največja množica se je do zdaj zbrala v Barceloni, kjer je po uradnih podatkih na ulicah manifestiralo 300.000, po podatkih organizatorjev pa kar 500.000. Tja so se z avtobusi pripeljali iz vse Evrope, tudi s Švedske, Finske in iz Velike Britanije. Gibanje za drugačno globalizacijo ni vertikalno organizirano in ne premore skupnega vodstva na globalni ravni. Pravzaprav ne gre za gibanje, temveč za mrežo društev, organizacij in manjših gibanj, ki imajo določene ideje in se nato povezujejo z drugimi, ki imajo podobne ideje. Večina njihove medsebojne komunikacije zato poteka po internetu. Tu izhaja tudi večina njihovih medijev. Delujejo torej na horizontalni ravni, kot nekakšna globalna skupščina. Že dve leti zapored je brazilsko mesto Porto Alegre gost njihova srečanja, kjer se zbere več deset tisoč predstavnikov različnih organizacij in društev - prvo leta 2001, drugo februarja 2002. Znotraj je gibanje razklano na dva velika tokova: reformistično, ki skuša negativne posledice globalizacije in kapitalizma le popravljati, in revolucionarno, po kateri je neoliberalni kapitalizem največji krivec za globalne probleme, zato zahtevajo radikalno spremembo družbenega reda. Ker ima vsako gibanje svojo vizijo za spremembo sveta, navajam le nekaj tistih, ki so najmočnejša v Evropi:

BLACK BLOCK

(ang. Črni blok)

KDO: Revolucionarji, Anarhisti, revolucionarni socialisti, punkerji ... Povezava med njegovimi skupinami je ohlapna. Skupine iz tega gibanja ne prihajajo na skupna srečanja gibanj za pravičnejšo globalizacijo in redko sodelujejo z drugimi, vendar redno prihajajo na organizirane demonstracije.

KAJ in KAKO: So eno najbolj radikalnih in hkrati najbolj skrivnostnih gibanj. Opozarjajo na nasilnost sistema in se borijo proti temu. Tudi z nasiljem. Oblačijo se v črno in na demonstracijah skušajo prebiti policijske kordone, da bi s tem jasno izrazili človekovo pravico do javnega manifestiranja. Nasilje ni nujno, je pa pogosto potrebno, pravijo. Na začetku so nasilje uporabljali le v primerih, ko jih je napadla policija. Vendar se je nasilje stopnjevalo - največja prelomnica je bila Genova. Zaradi uničevanja McDonaldsovih restavracij, Benettonovih trgovin in poslovalnic velikih bank, zažiganj kontejnerjev s smetmi ... so postali razvpiti in kot takšni - poslastica za medije. Ostale skupine so do njih prav zato pogosto kritične, kajti nekaj njihovih incidentov v slabo luč postavlja celotne demonstracije.

KJE: močni so v Veliki Britaniji, Španiji, Italiji.

TUTE BIANCHE

(it. Beli kombinezoni, imenujejo se tudi bele opice, nepokorni...)

KDO in KAJ: Pretežno študentje in mladi. So eno od najštevilnejših gibanj. Reformisti. Njihov namen je "humanizirati kapitalizem". Ukvarjajo se z družbenimi temami: migranti, dekriminalizacija drog, nasprotujejo genskemu inženiringu, so proti privatizaciji javnega transporta, zagovarjajo ugodnosti za študente in upokojeince, so proti suženjskemu delu, poznani so po številnih samostojnih akcijah proti Benettonu in McDonaldsu.

KAKO: Zagovarjajo pasiven odpor v Ghandijevem slogu. Na manifestacijah ne poizkušajo provocirati, temveč mirno korakajo po ulicah, oblečeni v belo, z belimi čeladami na glavah, zaščitijo si tudi komolce in druge dele telesa.

KJE: Nastali so se v Italiji. Pod njihovim vodstvom so po vsej državi ustanovili številne t.i. Centros sociales, tako da so okupirali opuščene tovarne in zgradbe, v katere so sprva nameščali albanske begunce in ilegalne imigrante, ki niso imeli strehe nad glavo. Kasneje so se ti razvili v širša kulturna središča, organizirana podobno kot ljubljanska Metelkova. V njih še naprej skrbijo za imigrante, ki tam navadno poučujejo svoje jezike, glasbo, plese, v zameno za sobo, ure italijanščine ali majhno plačilo. Razširili so se še v Španijo, Grčijo, na Finsko, Češko...

IDEOLOGIJA: Navdih črpajo iz Foucaultove filozofije, po kateri je objekt, nad katerim oblastne strukture izvajajo nadzor in represijo, prav človeško telo. Zato telo za Tute Bianche postane glavno orožje civilne nepokorščine. Njihov upor je upor teles zoper svetovno moč. Za zgled imajo Zapatiste, mehiško indigeno gibanje, ki zahteva spremembe, ne da bi si pri tem prizadevalo za oblast. Incident, ki ga je zagrešila zapatistična gverila v mestu San Cristobal, kjer je pobila nekaj deset ljudi, so jim očitno odpustili.

RECLAIM THE STREETS

(ang. Oživimo ulice)

KDO in KJE: Rejverji, ekologi, popotniki. Ustanovljeni v Londonu. S pomočjo rejverske glasbe se hitro širijo tudi njihove ideje. Najti jih je mogoče tudi v Nemčiji, na Švedskem, Finskem, Češkem, v Franciji, ZDA, Kanadi, Avstraliji itd.

KAJ: Ob ustanovitvi leta 1991 so začeli kot ekološko gibanje za zaščito ulic, naperjeno proti avtomobilom, gradnji cest in naftni industriji. Zahtevali so ureditev cón za pešce v mestnih središčih, promovirali kolesarjenje in si prizadevali za poceni oziroma brezplačen javni mestni transport. Avtomobilski sistem vidijo kot eno najbolj izkrivljenih pridobitev kapitalizma. Prodaja bencina, avtov, prometnih zavarovanj je za državo namreč neusahljiv vir dohodkov in davkov. Nasprotujejo vsem, ki spodbujajo kulturo avtomobilov, napadajo Shell, Motor Show, pomagajo stavkajočim v naftni industriji ... Sredi 90. let se povežejo s političnim delom reyv scene in poudarek se premakne na socialni aspekt ulice. Od takrat naprej si prizadevajo predvsem za to, da ulica spet postane živ prostor svobodnega človekovega gibanja in socialnih stikov, prostor svobode in spontanosti.

KAKO: Zagovarjajo miroljuben odpor, vendar ne tako pasiven kot Tute Bianche. Demonstracije popestrijo s petjem, plesom in okusom po zabavi. V Genovi so demonstrirali oblečeni v klovne, približali so se policijskim kordonom in policaje zmerjali z butlji, zato so bili tam tudi najbolj brutalno pretepeni. Njihove samostojne manifestacije slovijo kot velike ulične zabave. Navadno blokirajo najbolj prometne ulice ali mestne obvoznice, na katerih prirejajo odprte festivale rejva. Nanje vabijo klovne, ulične pridigarje, prirejajo performance in druge umetniške predstave. Ob propagandnem gradivu zastoj delijo tudi hrano in pijačo. Prve večje samostojne manifestacije (zabava) so potekale že leta 1996, ko so za devet ur zaprli eno do londonskih obvoznic, na kateri so plesali ob reyv glasbi, hkrati pa ob cesti sadili drevesa.

IDEOLOGIJA: njihove zahteve bi bilo mogoče primerjati z nekaterimi

idejami avantgardnih manifestov. Osrednjega pomena so zanje ulični festivali - kot trenutki svobode, družbene enakosti in ustvarjalnega izražanja. Vse velike revolucije v zgodovini vidijo kot velike ljudske festivale, ki so omogočili začasno osvoboditev od ustaljenega reda, trenutno suspenzijo družbene hierarhije, privilegijev in prohibicij.

ATTAC

(ang. Asociacija za obdavčenje finančnih transakcij za pomoč državljanom)

KDO: Mladi in starejši, poklicni ekonomisti, izobraženci.

KAJ: Reformisti. Kritizirajo predvsem ekonomsko plat globalizacije. Njihov logotip je rdeč znak za odstotek (%) na beli podlagi. So proti neoliberalni globalizaciji. Ostro kritizirajo institucionalno politično levico, ker naj bi iz svojega pogleda izgubila delovne državljane in začela globalno odpovedovati v osnovnih načelih svoje ideologije. Zavzemajo se za obdavčenje velikih borznih špekulacij, za odpis zunanjih dolgov najrevnejšim državam in za ukinitve fiskalnih paradizov. Fiskalni paradizi imenujejo teritorije, ki pod imenom "bančna skrivnost", omogočajo tranzit in pranje umazanega denarja iz najrazličnejših fondov (goljufije, korupcije, denar od prodaje drog), ki je med drugim namenjen tudi za financiranje privatnih vojska in terorističnih akcij. Opozarjajo, da se je svet problema fiskalnih paradizov zavedel šele po lanskem 11. septembru, ko so začeli odkrivati finančno zaledje teroristične organizacije Al Kaida, in pozivajo, naj se po tej izkušnji poveča nadzor nad takšnimi območji.

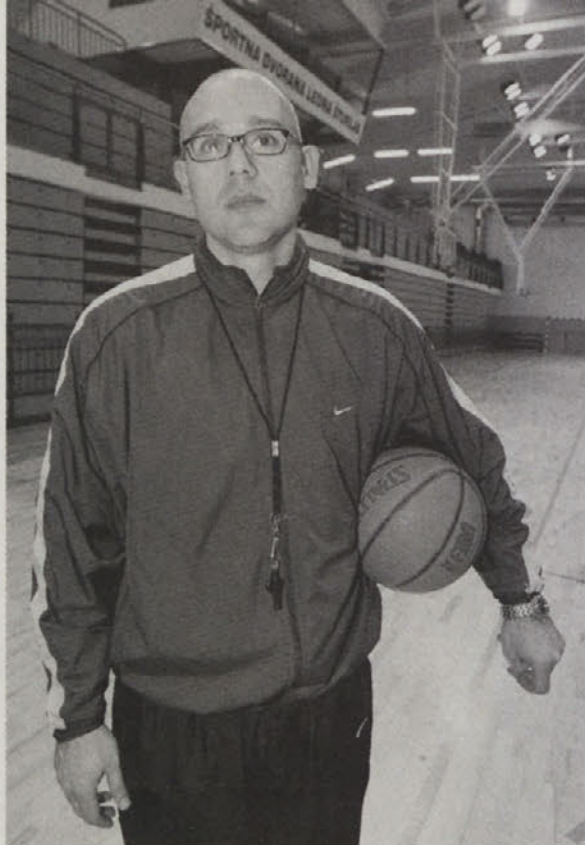
KJE: Mreža Attacovih organizacij je najbolj gosta v zahodnoevropskih državah, še posebej močni so v Franciji, potem v ZDA, Quebecu, v mnogih državah Latinske Amerike, na Japonskem.

IDEOLOGIJA: Za svojega ideologa so vzeli pred nekaj tedni preminulega ameriškega (keynesejanskega) ekonomista Jamesa Tobina, ki je leta 1981 prejel Nobelovo nagrado za ekonomijo. Poudarjal je pomen polne zaposlitve, strogega državnega nadzora nad monopolisti in velike državnih investicije v izobrazbo, znanost, tehnologijo in infrastrukturo. V zadnjih dnevih pred smrtjo je zanimal kakršno koli povezavo z gibanjem in zavrnil uporabo svojega imena za Attacov koncept "Tobinova taksa". Kljub temu Attacovci za svojo zahtevo po obdavčenju mednarodnih monetarnih izmenjav še vedno uporabljajo ta izraz.

* * *

Gibanje kot tako je že vnaprej obsojeno na poraz, priznavajo celo njegovi najbolj vneti zagovorniki, kajti zmaga v športnem smislu besede ni mogoča. Da se družbenega reda ne da zrušiti čez noč, četudi z milijoni demonstrantov, je pokazal že komunizem. Pravi uspeh gibanja je predvsem v osveščanju javnosti. Na tisoče ljudi se je začelo spraševati, kdo so G8 (G7), kaj je kjotski sporazum, kaj je Svetovna banka, kaj tako slabega nam hočejo, da toliko ljudi na ulici troši neznanske zaloge energije in sredstev ter je za svoje prepričanje pripravljeno tvegati celo srečanje s policijskimi pendreki in solzilcem? Vzporedno s spoznavanjem nevarnosti in pritiskov globalizacije raste tudi potreba po participativni demokraciji in povečani skrbi za lokalno okolje. Ljudje so v želji po bolj kakovostnem bivanju pripravljeni vložiti večje prostovoljne napore v skupnost, v kateri živijo (lep primer so italijanski socialni centri). Slej ko prej se bo morala tudi slovenska družba vključiti v te tokove, če si bo hotela zagotoviti osnovne življenjske standarde. Če je le mogoče, še pred vstopom v Evropsko unijo.

NEVEN SPAHIJA TRENER

Ko sva se z Nevenom srečala pri Kumpu, sem si o njem takoj ustvaril pozitivno mnenje. Umirjen, prijazen, kulturni človek. Pogovor z njim mi je bil v veselje. Res. Ko pa sva ga zvečer s fotografom obiskala na treningu KK Krka, da narediva nekaj posnetkov, me je bilo kmalu kar malce strah, priznam. Neven je nesporna avtoriteta, ki natanko ve, kaj hoče. Če ga igralci ne poslušajo, nemudoma sledi kazen v obliki sklec. Ta je verjetno še najmanj boleča. Pravi, da zna udariti tudi po žepu, da doseže, kar hoče. Dobro rezultate torej. Za klub. Zna seveda tudi pohvaliti, ampak dejstvo je, da ko se na treningu oglasi njegova piščalka, vse obstane. Vključno z mano. Iz dvorane sem se odtihotal skoraj po prstih, kaj bi tajil.

Kje ste rojeni in kdaj?

Leta 1962 v Šibeniku.

Kaj ste počeli pred prihodom v Slovenijo?

Sem višji košarkarski trener. Kot je običajno za naš poklic, sem se v določenem obdobju začel ukvarjati s košarko. Potem se med igranjem odločiš, ali boš vrhunski športnik ali trener. Imel sem to srečo, da je bil v tistem času v Šibeniku trener –urovič, ki je zdaj v Asvelu, in on je predlagal, da se začnem ukvarjati s trenerstvom. Uspošteval sem njegov nasvet, tako da sem se zelo zgodaj začel ukvarjati s trenerskim delom, pri dvaindvajsetih letih. V bistvu sem še mladi trener, čeprav imam na klopi dobrih sedemnajst let staža.

Najprej ste bil torej igralec košarke. Dober?

Zelo soliden, ampak tedaj je bila res nadvse močna in številna konkurenca.

Trenirali ste z Draženom Petrovićem...

Da, on je bil sicer dve leti mlajši, ampak je začel trenirati z nami.

Je izstopal že v tistem obdobju?

Pri kadetih ni, ko pa smo prišli k mladincem, se je že videlo, da bo pravi igralec. Poznavalci so kmalu vedeli, da bo iz njega še velik igralec, sam pa, če sem iskren, kot njegov soigralec tega nisem opazil, vsaj ne takoj.

Kako se človek odloči, da bo igral košarko, da bo trener?

Pogosto sem razmišljal o tem in se mi zdi, da to že mora biti v človeku. Nekdo si recimo želi študirati ekonomijo, pa ga prepričajo, da je pravo boljše in se vpiše na pravno fakulteto. Pri nas pa tega ni, mi odločenost točno za košarko že imamo v sebi. Nekdo lahko naredi fakulteto za šport, celo magistrira ali doktorira iz košarke, pa to še vedno ne pomeni, da bo vrhunski trener. Zdi se mi, da je ljubezen do košarke mladim fantom že vrojena, ta jih potem enostavno vleče naprej.

Kaj ste delali, preden ste prišli v Slovenijo?

To je moj come back v Slovenijo, prej sem bil dve leti in pol v Ljubljani, šef mladinskega Uniona Olimpije in pol leta Sagadinov pomočnik v članski ekipi Olimpije.

Ampak niste začel v Sloveniji.

Ne, v Slovenijo sem prišel že kot trener. Prej sem bil v Šibeniku pomočnik pri članski ženski ekipi, potem sem delal v Zagrebu, bil sem pomočnik mladinske hrvaške reprezentance...

In potem vas je poklical Zmago Sagadin?

To je ključna točka v moji karieri. Sagadina poznam že zelo dolgo, s seminarjev, eno sezono je bil celo v Splitu, in ko je slišal, da nimam dela, me je nemudoma poklical in ponudil mesto članskega trenerja, kar sem z veseljem sprejel. Na tistem mestu sem se veliko naučil.

Če je človek torej dober, z lahkoto dobi službo?

Samo to pravilo obstaja, nobeno drugo. Ni protekcije, ni zvez in poznanstev, prijateljskih uslug... Spominjam se, da ko me je Sagadin poklical in mi ponudil delo, nisem imel pogojev za licenco. Za delo v tujini namreč potrebuješ licenco. Zato je vprašal na slovensko košarkarsko zvezo, ali me lahko zaposli. Tam so ga vprašali, ali ne more najti odgovarjajočega trenerja v Sloveniji, Slovenca, Zmago pa je odgovoril, da ga ne more. To je zame največji kompliment, kar sem jih kdaj dobil. Te podrobnosti se bom spominjal vse življenje. Košarkarska zveza mi je po tem takoj dala licenco.

Je Zmago Sagadin res tak tiran, kakršnega opisujejo "poznavalci"?

Ne! Zmago v tem trenutku preživlja po mojem mnenju povsem neupravičeno kalvarijo. Je eden najbolj discipliniranih ljudi s stoodstotno osredotočenostjo na svoje delo. Njegovemu delu veliko ljudi enostavno ne more slediti in zaradi tega ga ne marajo. Mislim, da je Zmago Sagadin za Slovenijo znak, kakor so recimo znak smučarji, nogometaši, Elan, tovarna Krka... To, kar zdaj počnejo z njim, ni v redu. Vsi imamo dobre in slabe trenutke, ampak vedno se šteje, ali je več dobrih ali je več slabih stvari. Če imaš šestdeset odstotkov dobrih stvari v življenju, štirideset pa slabih, si uspešen človek, če je obratno, si neuspešen. Zmago je morda malce zaprt kot človek, ni takšen, kot bi mogoče drugi hoteli, da je...

Veliko zahteva od igralcev?

Veliko. Je najbolj zahteven trener od vseh, s katerimi sem do sedaj delal.

Kako pa je delati z njim? Se veliko naučiš?

Zelo veliko. Sam sem celo velik del svoje trenerske filozofije zamenjal, ko sem prišel k njemu, čeprav sedaj učim drugačno košarko od tiste, ki jo igra Union Olimpija. Veliko mi je pomagal in vsi bi se od njega lahko česa naučili. Delati z njim je bilo težko, ampak učinkovito. To je kot vrhunska fakulteta. Ne obstaja vrhunska fakulteta, kjer profesorji študente spuščajo čez izpite z levo roko.

Zakaj ste prišli v košarkarski klub Krka?

Morda je bil moj prihod v Krko malce nepričakovan, ker se mi zdi, da so bili moji cilji višji, kot pa sem mislil, da jih lahko uresničim s Krko. V Krko sem namreč prišel kot trener Cibone in hrvaške reprezentance. Ampak ocenil sem jo kot ekipo z dobrim programom in dobrimi ljudmi zadaj.

So vas ljudje iz kluba sami poiskali?

Seveda, nikoli nisem delal za hrbiti kogar koli. To je moja profesionalna etika, ki mi ne dovoljuje, da se komur koli vsiljujem. S športnim direktorjem Gavranovičem se poznavam in ko je prišel do mene in mi povedal, kaj bi želeli od mene, sem sprejel.

Kaj trener pravzaprav dela?

Veliko. Človek s sabo prinese paket pravil in načrtov, kako bo ekipa delala, kar pomeni ne samo delo na parketu, temveč tudi zunaj njega. Znano je, da je pri nas v Krki delo z igralci na parketu enako pomembno kakor delo z igralci zunaj igrišča. Ne dovolim, da so igralci ponoči po diskotekah, morajo se znati obnašati, da v intervjujih ne blatijo soigralcev, da se obnašajo kot del ekipe. Ravno zdaj smo se morali odreči talentiranemu igralcu Jelesijeviću, ker v štirih mesecih nikakor ni sprejel mojih pravil, štrlel je iz ekipe...

No, to me zanima. Trenerji verjetno ne vpeljejo revolucionarnih sprememb v treningih, ampak eno spremembo ste pa vi po Pipanu zagotovo vnesli. Pod njim so bili košarkarji znani po vselem nočnem življenju, Američan Bennett Davison se je recimo v zelo kratkem času naučil kar nekaj

glasbenih hitov, ki so se rolali po diskotekah...

Do nekega nivoja lahko pride velika večina trenerjev, ampak med vrhunskim nivojem in prepadom je nadvse tanka črta. Moraš biti trmast pri svojih pravilih, ker te nobena zmaga ne sme pripeljati v evforijo, da bi dovolil nekatere stvari delati narobe. Ne vem, kaj so igralci prej delali, vem pa, kaj od ekipe moram zahtevati zdaj. Vsa moja pravila so se igralci naučili v enem dnevu.

S kakšno avtoriteto lahko prisiliš košarkarskega zvezdnika, da zvečer ne hodi več v diskoteke, med oboževalke, recimo?

V tem vprašanju je odgovor na vse. Igralec mora zaupati. Sicer sem postavil trdna pravila, ampak vse le ni v pravilih. Pomembno je, da igralcu poveš tudi, kaj sme. Igralec ti mora kot trenerju verjeti. Bral sem recimo intervju z Davisonom. Vprašali so ga, če je kaj drugače pod mojim trenerstvom in je odgovoril, da v moje besede nihče ne dvomi. Če prineseš pravila samo zaradi pravil, ne narediš nič. Moraš tudi verjeti v to, kar ti govorim. Če na neki tekmi naredijo točno to, kar sem jih rekel in se zgodi tisto, kar sem napovedal, potem si ustvariš zaupanje pri igralcih.

Primer očeta Janice Kostelić. Vsak trener

pravi, da takšne napore lahko zahteva od nje le njen oče...

To je nekaj drugega. Mislim, da je zelo podoben Sagadinu. Jaz v svojih pravilih vseeno imam malce več tolerance, jim včasih tudi spregledam kakšno malenkost. Če enkrat neupravičeno zamudi na trening, ga morda ne bom kaznoval. Se bom z njim raje prej pogovoril. Pri vrhunskih trenerjih je recimo po mojem mnenju znanje o košarki, to, kar delamo na igrišču, le kakšnih petdeset odstotkov, petdeset odstotkov pa so medsebojni odnosi, poznavanje psihologije igralcev...

Kako kaznujete igralca?

Vsak klub ima svoj pravilnik in vsi igralci, ki se mu pridružijo, podpisujejo, da se bodo držali pravil. Če igralec neupravičeno zamudi na trening, bo kaznovan z desetimi odstotki svoje nagrade. Kaj pa, če ta igralec vsak dan zamudi? Prvo zamudo ti oprostim, pri drugi boš plačal obe zamudi, pri tretji pa se sploh ne rabiš več pokazati. Vsi igralci so dobro plačani, zaslužijo veliko več od običajnih ljudi. Kaj to pomeni?

Ne samo, da smo zvezde, da v Novem mestu nekaj pomenimo. To že sploh. Ampak s tem tudi nekaj vzamemo nase, več kot recimo običajen človek. Moramo se znati obnašati. Če pride v Mercator Jaka Lakovič, ga bo zagotovo kdo spoznal. On kot zvezdnik nase vzame nekakšno odgovornost. Mi treniramo dvakrat dnevno. Dopoldne uro in pol, zvečer dve uri. To pomeni mnogo manj kakor recimo delavec v Krki. Zakaj bi potem zamujal na trening? Ni nobenega razloga. Predvsem tudi zato, ker mi vse, kar delamo, naredimo v tem času. Če pride enajst igralcev pravočasno, zakaj bi dvanajsti zamujal? Te štiri mesece, kolikor sem trener Krke, je le en igralec trikrat zamudil. Sicer pa ni vse v kaznovanju. Kot trener vidim, če igralec preživlja slabo obdobje, če zgreši, mu ne gre, če ni v formi, takšnega moram podpreti, ne pa vpiti nanj. Tudi če zgreši pomemben prosti met ali narobe poda, ne vpijem nanj. Če pa je len, če ga ne zanima, kaj počne ekipa...

Med igro trenerji stojite ob robu igrišča, na televiziji recimo vidim Srečka Katanca ali Zmago Sagadina, kako nekaj vpijeta in kričita na igralce. Dajete navodila?

Med tekmo ni veliko govorjenja. Pred tekmo imamo deset treningov in tam vse naredimo, med tekmo ne moreš narediti nič pametnega. Trening je najbolj pomemben, tam se vse dela. Na tekmi lahko rešuješ detajle, če kakšen igralec pozabi recimo narediti nekaj v taktičnem smislu, če preveč drži žogo...

Pa igralci slišijo navodila?

Sam ne govorim vsem, ampak se skoncentriram na enega igralca in samo tistemu povem. Ta potem sliši. Uspeh v življenju je, če znaš ločiti pomembno od nepomembnega. Kot trener vidim sto napak, a le ena ali dve sta usodni. Med tekmo torej dajem samo kratka in jasna navodila.

Kot trener veste že pred tekmo, ali boste zmagali ali izgubili? Poznate tako svojo in nasprotno ekipo?

Včasih. Včasih več, da si bolj pripravljen, da si močnejši, ne pa vedno.

To pomeni, da za vsako tekmo izbereš posebno taktiko?

Seveda, zagotovo. Če bi na isti tekmi vprašal deset trenerjev, kako naj igralci igrajo, bi vsak odgovoril drugače. V tem je bistvo, da kot trener izbereš pravilno taktiko.

Kaj pa pomeni igrati z Olimpijo?

Vsak trener v Evropi, ki se pripravlja na tekmo z Zmagom, ve, da gre na zelo težak teren. Igralci Olimpije so najboljši stroj v Evropi, naredijo točno to, kar hoče Zmago. Barcelona ali Kinder imata dober sistem, imata dobre igralce, a če se ne uigrajo, bo Olimpija v borbi eden na enega naredila, kar bo hotela. Pri Sagadinu gre za sistem, ki je kot ekipa sijajno organiziran in proti takšnim ekipam, ki so skoncentrirane na najmanjšo podrobnost, je težko igrati.

Mislim, kaj pomeni igrati z Olimpijo z motivacijskega stališča? Zdi se mi, da je zmaga nad Olimpijo veliko bolj sladka kot kakšna druga zmaga.

Kot trener ne dovolim, da ena tekma tako vpliva. Če bi bilo tako, bi se zagotovo pojavil nasprotni efekt, izgubili bi recimo tekmo z Zagorjem. Mi smo motivirani in bomo dali vse od sebe, da zmagamo, a nismo skoncentrirani na nekakšno lokalno rivalstvo. Biti moramo profesionalni in imeti enak pristop proti Kopru, proti Olimpiji...

Razumem, ampak zagotovo je nekakšno zadovoljstvo premagati svojega mentorja, učitelja.

Mogoče je z mano kaj narobe, ampak nimam nikakršnih čustev ob tem. Meni recimo zmaga proti

Ciboni pomeni le dve točki v ligi Goodyear, oziroma zmaga v polfinalu uvrstitev v finale. In nič več. Zmaga nad Sagadinom v Ljubljani je enakovredna zmagi v Tuzli, iz enostavnega razloga, ker smo morali zmagati na obeh tekmah, da smo prišli na final four.

Gledal sem tekmo, ko ste v zadnjem trenutku premagali Olimpijo in je Zmago Sagadin za poraz krivil sodnike, prekrške, grobo igro...

To je vprašanje za Zmaga. Jaz menim, da sem srečen človek, ker nimam takšnih problemov. Sem profesionalc.

Torej je za vas zmaga ali poraz samo...

Samo del življenja. Vsak poraz je signal, ki me opozori, da sem nekaj delal narobe, da naslednjič delam boljše. Zaradi tega imam težavo, posebej na Hrvaškem, nisem atraktiven za novinarje. O meni nimajo kaj pisati.

Kako se meri uspešnost vašega dela? Samo z uspehi?

Na koncu da. Na koncu je pomemben le rezultat. Ampak zame je pomembno tudi to, da ko grem, da za mano ostane resno delo, dobro pripravljeni in perspektivni igralci, dobro narejena selekcija ...

Koliko časa boste ostali v Krki? Dokler bodo rezultati?

Trener ne odloča veliko o tem, klubi trenerje zelo pogosto menjajo. Nikoli ne veš, ali so zdajšnji Krkini rezultati sto petdeset odstotkov Krkinih zmagovalnosti ali so realni. Morda se zgodi, da drugo leto ne bo takšnih rezultatov in se bo komu zadelo, da je to katastrofa. Včasih se dober rezultat vrne kakor bumerang ...

Se tega kaj bojite?

Ne, to je zame življenje. Verjamem v to, kar delam.

Se vam uspeh pozna tudi pri denarju?

To je nekaj drugega. Moj uspeh temelji na trmi in poštenju do dela. Seveda pa z boljšimi rezultati pridejo tudi boljše pogodbe.

Kdo je vaš šef?

Vedno je to prvi človek kluba. Moj športni direktor je Vlado Gavranovič, potem sta tukaj še direktor kluba Samo Plantan in predsednik Peter Jerman. Piramida.

Se kaj vtikajo v vaše delo?

Ne. Veliko se pogovarjamo o načrtih, ampak name ne poskušajo vplivati.

Kaj pa obratno? Kdo recimo izbira igralce?

Zbiramo predloge, ampak trenerjeva beseda je zadnja.

Ovira je verjetno denar...

Ne, kvaliteta. Veliko trenerjev izbira igralce, predvsem Američane, ki jim jih nekdo predlaga, ponudi. Sam vse leto vsak dan spremljam statistiko zelo veliko igralcev, tako da ko enega hočem, o njem že vse vem. In sodelavcem lahko argumentiram, zakaj hočem prav tega. Igralcev nikoli ne kupujem po internetu od raznih menedžerjev. Predvsem ob koncu leta začnejo prihajati faksi, ko ponujajo igralce in pišejo, da ta in ta nora zadeva trojke, drugi spet skače dva metra ...

Koliko časa delate na dan?

V dvorani štiri ure, še najmanj toliko zunaj nje. Potem gledam kasete.

Filme?

Gledam posameznega igralca, nasprotnika...

Ves dan se vrti okrog košarke?

Vzemimo za primerjavo verjajšnji dan: ko smo ob devetih končali trening, sem doma pogledal še štiri tekme evropske lige zapored. Zanimive dele si zapišem. Potem vključim notesnik in pregledam vse statistike...

Tekmo gledate od začetka do konca kot običajen smrtnik ali na "FF"?

Jaz jo gledam normalno, pomočniki pa potem naredijo izrezke za igralce. Pripravimo jim petnajst minut zanimivih podrobnosti napada ali obrambe.

Kje zdaj igra Krka? Do kje vam "nese"?

Ljudje delamo, da bi naredili čim več, včasih pa to ni možno. Vse delaš prav in po svojih najboljših močeh, a ne gre, ker enako dela tudi tvoj nasprotnik. Zame je uspeh, če Krka pride v finale. Poglejte Real in Barcelono. Dober proračun, dobro delajo, vrhunska trenerja. Kdo bo zmagal? Če kontinuirano dobro delaš štiri leta, boš za klub zagotovo nekaj naredil. Zagotovo pridejo tudi trofeje.

Ima Krka to možnost kontinuitete? Tukaj je verjetno veliko odvisno od financ.

V tem trenutku smo že naredili en korak dlje, kot je bilo realno za pričakovati. Krka po organizaciji in denarju ni med prvimi šestnajstimi klubi v Evropi, po rezultatu pa je.

Če poslušaj navijače, so ti morda malce razočarani. Bili so prepričani, da bo Krka zmagala v ligi Goodyear.

Ampak to ni realno. Navijači imajo pravico pričakovati najboljše, ampak to ni realno. Ko sem prišel v Novo mesto, je bila Krka na sedmem mestu in smo potrebovali devet zmag od enajstih tekem, da pridemo na final four. Zmagali smo jih deset zapored. Moramo imeti malo več potrpljenja, klub se ne zgodi čez noč, mora imeti kontinuiteto. Če jo ima v finančnem in strokovnem smislu, ima tudi rezultate.

Igralci se pa lahko menjajo?

Zagotovo. Filozofija in support morata biti, igralci pa se lahko menjajo.

Poraz se analizira, da se napake ne ponovijo. Kaj pa zmaga?

Prav tako. Ampak zmaga nad Koprom s tridesetimi točkami za analizo ni tako pomembna kakor recimo poraz. Kot trener moram izbrskati najbolj pomembne podrobnosti v porazu in zmagi.

Izgubite tekmo. Igralci sedejo v klopi, vi pa jim žugate, pridigate...

Ne, ne. Razlikuje se tudi poraz od poraza. Ni isti poraz proti Olimpiji ali proti Domžalam. Nimata iste teže.

S kom se Krka lahko primerja?

Krka je zelo zanimiv program s perspektivo, da bi lahko vedno bila v evropskem okolju. Moramo pa imeti svojo dvorano in načrte, program, ljudi.

Kaj to pomeni, svojo dvorano?

Zdaj treniramo v šolski dvorani in ves razred kriči, ko mečemo. Tudi pisarne nimam, recimo. Za vrhunsko delo moraš imeti pogoje.

Vsa Slovenija ponori od navdušenja, ko se nogometna reprezentanca uvrsti na svetovno prvenstvo, pa čeprav tam ne bomo nič dosegli, vi pa dosegate boljše rezultate, Slovenija pa ni na nogah. Vas to frustrira?

Nogometaši so dosegli vrhunski rezultat, ampak če Slovenija ne bo sledila trendom, teh rezultatov ne bo več. Zgodi se dober rezultat, tudi dobrim ekipam slab rezultat, če pa ni kontinuitete v filozofiji dela, ni nič.

Imamo Petra Mankoča, svetovnega prvaka v plavanju, pa ga ljudje skoraj ne poznajo. Kakšno tekmo bi morala Krka zmagati, da bi bila primerljiva z nogometnim uspehom?

Uvrstitev med najboljših šestnajst v Evropi je primerljivo. Krka v Evropi po nobenem parametru sploh ne obstaja med šestnajstimi, razen po športnem rezultatu.

Vas to boli? Katanec je ves čas na televiziji, mediji ga spremljajo...

Ne. To je moja izbira. Takoj podpišem papir, da imam dober rezultat, dobro pogodbo, mediji pa me sploh povohajo. Sicer me veseli tale pogovor za nešportni časopis, ampak...

Ameriška košarka.

To je najvišja kvaliteta na svetu. Je pa zanimivo, da je bila ne tako dolgo nazaj prostor za selekcijo NBA samo Amerika, danes pa je prostor za selekcijo ves svet.

Vsi igralci sveta gravitirajo proti profesionalni ameriški košarki. Kaj pa trenerji?

Ne, za trenerje je NBA zaprta in mislim, da še dolgo ne bodo dovolili neameriškega trenerja.

Trener "ustvari" igralca, ta pa ga, ko začnejo prihajati rezultati, zapusti in odide v NBA. To boli? Je kakšna zamera zaradi tega?

Ne, to je piramidni sistem. Vsi gravitiramo proti višjim stopničkam in če je igralec sprejet v NBA je to tudi za trenerja veliko priznanje.

Torej, zdelo se mi je, da je bil Zmago Sagadin zaradi Milića užaljen.

Ne, Zmago je samo menil, da je še prezgodaj, ampak zanj je to prav tako trofeja. On vsako leto da po enega igralca na draft. Mislim, da ni trenerja v Evropi, ki bi dal toliko igralcev kakor on.

Če Krka nenadoma več ne bo dosegala rezultatov, se bo to poznalo tudi pri vašem iskanju naslednje "službe"?

Težko. Sem si že ustvaril ime. Ampak kvaliteta čez noč ne pade.

Kaj še počnete?

Ni časa za kaj drugega. Včasih si želim iti v kino, gledališče, a ni časa.

Košarko še igrate?

Ne, zame bi bilo to že nevarno.

Od svojih igralcev zahtevate samo tisto, kar zahtevate od sebe? Ne pijete, ne kadite, ne žurate...?

Nisem asket, včasih kaj popijem na kakšni proslavi.

Se z igralci družite tudi zunaj parketa?

Ne, a se veliko pogovarjamo, imamo dober stik.

Ivica Račan je prvi od visokih politikov priznal, da je marihuano tudi inhaliral. Pa vi, ste jo že poskusili?

Ne, o tem se zdaj sicer veliko govori, ampak sem konzervativen, mislim, da to ni dobro.

Kaj pa doping? Brewer je bil recimo pozitiven.

Brewer je k nam prišel sredi sezone. Američani se zelo zredijo, če pridejo v Evropo, ko ni tekmovalna sezona. V supermarketu si je zato kupil tablete za hujšanje. To ni pravi doping.

Jaz bi temu rekel izgovor. Če si v tem poslu, se natančno ve, česa ne smeš zaužiti. Pač ne smeš, četudi lahko kupiš v trgovini. Moraš pogledati, kaj je noter.

Zagotovo. Se strinjam. Ampak imamo listo tisoč prepovedanih zdravil, substanc. V atletiki in kolesarstvu je drugače. Trener ima enega igralca in se to ne more zgoditi. Tudi farmacija je za njih bolj pomembna kakor za nas. Mi smo team, ekipa. Uspeh ni odvisen od kakršnih koli substanc.

Ste poročeni?

Sem. Imam tudi dve hčerki, Bruna je stara dve leti in pol, Nina pa dva meseca. Mi pravijo, da je dobro, da sem v Novem mestu, ker sem blizu doma. Ampak jaz

ne vem, kaj to pomeni, dom. Sem iz Šibenika, družina je v Zagrebu, jaz sem v Novem mestu, prej sem bil v Ljubljani... Tam kjer živim, tam sem doma.

Se bo družina selila z vami?

Moja soproga je tožilka, ima resno službo. Bomo videli, kako se bo nadaljevala moja kariera. Če bo dobra, vrhunska kariera, da bo lahko pustila službo...

Še ne zaslužite toliko denarja?

Zadovoljen sem s svojo pogodbo, ampak v življenju še nisem toliko napravil, da bi lahko bil miren.

Katere jezike govorite?

Angleščino.

Tudi slovenski jezik, opažam, vam sploh ni tuj.

Imam težavo, da z mano tukaj vsi govorijo hrvaško. Moja želja je naučiti se vašega jezika, to je stvar kulture. Ne moreš priti v neko državo, vzeti njen denar, a ignorirati njen jezik. V Sloveniji sem res zadovoljen, zadovoljen sem z okoljem in želim tukaj narediti hišo, ne glede na to, ali bom v naslednjem obdobju kje drugje. Všeč mi je način, kako živijo Slovenci.

So Hrvati na vas ponosni? Vas poznajo kot uspešnega trenerja?

Hrvaška je kot država v tranziciji v krizi, bolj kot športniki je v vsakodnevnem življenju prisotna politika. Zagotovo pa vedo, kdo je trener hrvaške reprezentance.

Kaj ste delali med vojno na Hrvaškem?

Bil sem v Šibeniku in ko se je začelo, sem se takoj prijavil. Ni bilo druge izbire. Tanki so bili na starem mostu. Nisem bil sicer heroj, sem pa prvoborec. (smeh)

Pri založbi Goga smo izdali roman hrvaškega avtorja Ratka Cvetnića Kratek izlet, ki opisuje vojno na Hrvaškem malo drugače. Poznate?

Ne.

Berete kaj?

Predvsem strokovne knjige na žalost. In časopise in revije.

Kateri je bil zadnji film, ki ste si ga ogledali v kinu?

Ko sem bil v Ljubljani, sem spremljal vse, v Zagrebu že manj, zdaj pa nič. Zadnji film se mi zdi je bil Kusturičin.

Dober?

Dober.

Hodite na dopust?

Ne. (Našteje vse obveznosti, ki jih ima do konca leta in vmes ni prostega niti enega dneva!)

Kako pa človek, ki je rojen na morju, hodi na morje?

Prepričan sem, da ste se vi v zadnjih desetih letih večkrat okopali v morju kakor jaz.

Smučate?

Ne.

Na Triglavu ste bili?

Ne, ampak pravijo, da če bom hotel slovenski potni list, da bom moral gor...

Paklenica: mission possible

Grevá punca v južne kraje

Tekst in foto: Boštjan Pucej

Paklenica je del Velebitskega parka, plezalna klasika, zaradi svoje naravne geološke drugačnosti nosi certifikat za ohranitev biotopske devičnosti. Sestavljata jo dva kanjona, Mala in Velika Paklenica. Park slovi po raznovrstni favni in vegetaciji. Nisem biolog, geolog ali kake druge vrste znanstvenik, sem le frik, tipičen prismojenec, ki se trudi, da bi v darovih nekoristnega sveta užival. Vsak si riše svoj nasmeh in išče svojo dozo užitka, zato ne bom trobil, kaj je prav in kaj napak, le nekaj izkušenj, infotov, detajlov vam podam, kje jih lahko iščete. Vsi, ki poznate plezalce, veste, da če steče njihov pogovor (brezpredmetni pogovor o oprimkih, previsnih kamnotovorbah, dosežkih, težavostnih lestvicah itd.), potem lahko rečeš le zbogom. Eto, brez panike, vse branje, ki vas čaka, je nadvse kozmopolitanskega žanra. Invazija nomadov v Paklo (Paklenico) se periodično dogaja med majskimi in oktobrskimi dopusti. Tako se je tudi moja blaženost in par frendov pred čakajočo izobraževalno kalvarijo skatapultirala v avtomobilčke. Via Pakla. Pakla je eden prvih masivov, ko so jih okupirali alpinisti na območju nikoli dolgočasnega Balkana. Tako rekoč je tamkajšnja plezarija predstavljala trening za alpske vzpone. Bila je cilj slovenskih, nemških, italijanskih in ostalih avanturistov. Od tu se je nato aktivnost v skalah preselila tudi na našo Kranjsko. To so zagrešili alpinisti, saj je osrednja stena (Aniča Kuka) visoka kar 350 metrov, kar je že lepa stena za alpinističen podvig. Vse je prav impozantno, saj je kanjon le slaba 2 km stran od Adrianskega morja.

Sredi dopoldneva smo vžgali avtomobile, pobrali klapo in se podali na jug, novim neumnostim naproti. Naj povem, da je vojne že konec, zato brez bojazljivosti (dogajale so se marsi katere nečednosti v Mali Paklenici, zato se izogibajte stranpoti, ker lahko nehote nagazite na t.i. *surprise toy*). Po nekaj urah vijuganja in spremljanja vozniških (ne)spretnosti naših južnih bratov, smo končno dočakali ... dež? Ta je pa mokra. Drugo nehoteče pričakovanje je bilo, da si je moj soplezalec (ISO standard priporoča, da se osvajanju kamenih skulptur udeležuješ po parih, a ne zaradi družabnosti, temveč zaradi ponovnega snidenja s predniki) pri nerodnem padcu poškodoval stopalo in je že odšel v Sarajevo! Hm! Šel je potešit svoje turistične ambicije. Da ne bo zadrege, naj napišem, da je plezanje (kar se tiče plezalnih vrtcev) zelo varen šport. Poškodbe so ponavadi rezultat prenapornih in napačnih treningov (nategi) in kakšni zvini pri storastih padcih. Je pa res, da se pri neupoštevanju pravil navezovanja in malomarnosti lahko zgodi tudi najhujše. No, v tem primeru ni bilo nič hujšega. Pred vstopom v park leži majhno mesto (bolje rečeno, večja vas) Stari grad, kjer je več kampov in raznih apartmajev. Okoli tisoč potepuhov okupira bližnjo okolico in tam išče svoje užitke malo drugače. Da ne bo kdo razumel, da pride sem nekakšen odklopljen folk samo plezat in vriskat. To je nekako tako kot Rock Otočec - glavni namen je muzika, rezultat pa je druženje. No, bobne, base in frajtonarce zamenjaj apnenec in jeklena krama, vsaj kar se tiče dnevnih dejavnosti. Celotna Pakla nudi bolj ali več hribovsko sceno, kratkih športnih smeri je bolj malo. Šele zadnji dan smo se lotili tistih pravih plezalno-uživaških stvari (bolj je previsno, bolj navija, boljše je). Čeprav je vreme tam bolj sončno kot nesončno, nas je nekajkrat kar naprlo, da so bili tuši zapostavljeni. Če prideš v Paklo, pa seveda nisi pravi Kekec, če ne preizkusiš kakšne dolge (par raztežajev) plezalne smeri. Najbolj eksotične so tiste v Aniča Kuku. Moram reči, da sem imel tudi sam ob vstopu v eno tako večraztežajsko smerco en cmok v grlu. Potem pa sem se lotil bolj plezalno-literarnega sloga. Do vrha smeri sem si delal družbo z našo

domačo vižo *En hribček bom kupil*. Družabnosti je bilo pod pričakovanjem, čeprav je bilo več 100 glav prekaljenih žurerjev. Ni več tistih pristnih spontanov malo mimo žurov. Horda je predvsem starejša in se nisimo ravno vklopili v njihove debate, mladih pa primanjkuje. Bilo nas je dosti domačih, pa smo žulili pivičko v bližnjih gostilnah. Praktično preverjen nasvet: plačajš toliko hmeljnih napitkov, kolikor je kozarcev na mizi. Povsem so se razgrela Poljaki, ki so že navsezgodaj (4 ure po polnoči) kazali plezalne sposobnosti (horizontalne) in se pri tem glasno vzpodbujali. Tam je tudi vse vrste klopotcev. Predvsem smo bili vsi pod vplivom MTV-jevskega 'Geraapaaaaa'. Turistov takrat še ni bilo, spoznaš jih pa po iztegnjenem kazalcu in vnetem pritiskanju na Kodakove petelinčke. Kar se tiče denarja, sem ga zapravil (s prevozom brez prinesene hrane) manj kot v enakem obdobju v Ljubljani (stroški se ne obračunavajo kot *Delova* košarica, pač pa po študentskih tarifah). Posebna atrakcija so domačini, kjer se lepo vidi vpliv Dalmacije. Ležernost, uživaštvo in počasnost. Dobršen del avtohtoncev se je zbiral na kegljišču. Nekateri osamelci so z litro že zarana pohajkovali v senci borovcev, opoldne verjetno pojedli kosilo, popoldne pa z novo flašo nazaj. Ni kaj, *bolje biti pijan nego star*. Vsi, ki se hočete udeležiti plezalne avanture, se pozanimajte pri lokalnem plezalnem ali alpinističnem društvu, drugače pa je Pakla vsestranska turistična priložnost za družine in penzioniste. Čez sotesko pelje planinska pot do koč (23 ure) in potem še razne poti na bližnje vršace, za plezalce pa seveda *adrenalinske* avanture v veliki steni. Navdušeni bodo tudi botaniki in biologi. Pred odhodom sem v neki knjigi prebral, da je Paklenica najbolj in predvsem raj za strupenjače. Opa! Kriza. Na mojo

ravnodušnost sem srečal le par beloušk, več panike morda drugič (se govori da so poleteli bolj dejavne). Za obisk je zanimiva tudi Mala Pakla, vendar priporočajo, da se držite le poti - vzrok so še ne sanirane svinčene nečednosti. Četudi nisi ravno plezalni fanatik, Pakla ponuja raznovrstne dejavnosti kot so pohajkovanje, fotkanje živalic in travnih bilk ter ostalih rožic, obisk jame, nenazadnje tudi plavanje v morju. Pa še to: zvečer, ko sonce mahne v poton in ležiš na pomolu, se ozri na velebitsko planoto in na levi strani boš videl ležečega Indijanca, Bohacija kot smo mu rekli.

Naročnik objave je Mestna občina Novo mesto.

Mestna občina
Novo mesto

MESTNA OBČINA NOVO MESTO

POROČILO O DELU OBČINSKE UPRAVE V LETU 2001

Finančno poročilo o delu občinske uprave

Kabinet župana je v proračunu za leto 2001 imel za 271.500.000 SIT odhodkov. Odhodki so bili namenjeni promociji in reprezentanci, objavi v sredstvih javnega obveščanja, stikom s tujino, financiranju političnih strank, novoletni obdaritvi otrok in predvsem za obveznosti iz delitvene bilance novonastalih občin.

Postavka Občinski svet zajema odhodke proračuna za nagrade nepoklicnih funkcionarjev, sejnine delovnih teles občinskega sveta ter občinske nagrade. Realizacija izkazuje 93,5 % izkoriščenost sredstev v te namene; to je 26.000.000 SIT.

Investicijski odhodki dodeljeni za posodobitev objektov, predšolski vzgoji, športu, izobraževanju, kulturi in zdravstvu, so znašali 908.130.000 SIT. Sredstva so bila uporabljena za investicijo v predšolsko vzgojo v VE Brusnice; investicijo v izobraževanje OŠ Drska in OŠ Grm; v športne investicije v vaška igrišča, ČRC Loka, Bazan OŠ Grm, in telovadnico Leona Štuklja; v kulturno investicijo za obnovo Knjižnice Mirana Jarca in Križatja ter v zdravstveno investicijo Splošne bolnišnice Novo mesto.

Odhodki namenjeni Nadzornemu svetu Mestne občine Novo mesto so znašali 1.500.000 SIT.

Občinska uprava MO Novo mesto, je za plače zaposlenih in za materialne stroške odštela 497000.000 SIT, kar predstavlja 10,24 % porabe proračunskih sredstev za leto 2001. V okviru tega sekretariata deluje tudi Služba za zaščito in reševanje, ki je porabila sredstva v višini 170.525.262 SIT.

Urad za krajevne skupnosti je za redno delovanje KS, za vzdrževanje javnih poti in objektov, za cestni, pokopališki in komunalni program porabil za 303431.578 SIT sredstev.

Sekretariat za gospodarstvo je na področju razvoja obrti in podjetništva v MO porabil 74.780.703 SIT. Denar je bil namenjen za projekte na področju malega gospodarstva, subvencioniranje obrestnih mer, plačil bančnih provizij, redno dejavnost Podjetniškega centra in za vložek v Garancijsko shemo.

Proračunske podstavke na področju predšolske vzgoje, izobraževanja, športa, znanosti in interesnih dejavnosti mladih, pokriva Sekretariat za vzgojo, izobraževanje, šport in mladino. Sredstva za razvoj so znašala 1.038.082.621 SIT.

Sekretariat za kulturo, socialne in zdravstvene zadeve pa je za kulturne dejavnosti (plače, prispevki, dotacije kulturnim organizacijam), socialno varstvo (občinski programi in naloge po zakonu o socialnem varstvu) in za zdravstvo (stroški zavarovanja nezavarovanih občanov, mrliško ogledna službe in preventivni programi zdravja) porabil 472.029.721 SIT.

Finančna sredstva namenjena Sekretariatu za kmetijstvo in turizem v MO Novo mesto so znašala 180450.897 SIT in so bila namenjena kmetijstvu za preprečevanje zaraščenosti in ohranjanja obdelave kmetijskih zemljišč, pospeševanje razvoja kmetijstva in za odhodke registriranja naslednikov kmetij, projekta zatočišča za male živali, škode po suši. Dalje so bila sredstva na področju turizma namenjena za financiranje programov TIC, DTZ in turističnih društev, kot tudi za promocijo turističnih prireditev in združenja vinskih mest.

Sekretariat za okolje, prostor in komunalne zadeve je porabil finančna sredstva namenjena za komunalno dejavnost v višini 439.241.296 SIT. Sem sodijo razna čiščenja, vodarina za vodnjake, javna razsvetljava, obnova mejnikov, registriranje pitne vode, akcije za zaščito naravne dediščine, investicijski odhodki in vzdrževanje. Proračunska sredstva za dejavnosti na področju cestnega gospodarstva v minulem letu, so bila planirana in porabljena za redno in investicijsko vzdrževanje lokalnih cest, v višini 162.098409 SIT. Za aktivnosti na področju varstva okolja so za namene sofinanciranja akcij in sanacij črnih odlagališč, ekološke projekte in mladinske ekološke projekte, namenili 4.963.675 SIT, kar je 70,9 % predvidenih sredstev. Stanovanjsko gospodarstvo MO Novo mesto je predvsem s plačili storitev bank, stroški upravljanja s stanovanji, ter prenosom kupnin na Stanovanjski sklad RS in Odškodninski sklad RS porabilo za 16453.765 SIT sredstev. V okviru postavke Urejanje okolja, ki zajema odhodke proračuna za planske in urbanistične dokumentacije, lokacijsko dokumentacijo, geodezijo in študije ter projekte, pa je bilo izkoriščenih za 104.722.143 SIT sredstev.

Proračunsko leto je Občinska uprava Mestne občine Novo mesto zaključila z realizacijo proračuna v višini 96,7 odstotka in s tem realizirala zastavljeni program dela.

Visokošolsko središče Dolenjske. Na novinarski konferenci, na kateri so župan dr. Anton Starc, podžupanja Martina Vrhovnik in direktorica občinske uprave Mojca Novak predstavili poročilo o delu občinske uprave za leto 2001, je bilo govora tudi o regionalnih projektih. Med najpomembnejše regionalne projekte šteje tudi razvoj visokoškega šolstva. V Novem mestu je tako poleg osnovnih in srednjih šol tudi več višješolskih programov, vključno z Visoko šolo za upravljanje in poslovanje (VŠUP). VŠUP je leta 2000 ustanovilo 19 dolenjskih in belokranjskih podjetij, novomeški mestni svet pa je odločil, da se tudi Mestna občina kot soustanoviteljica pridruži temu projektu. V proračunu za leto 2002 je tako posebna postavka namenjena zagotavljanju programskih, organizacijskih in kadrovskih pogojev za ustanovitev in razvoj visokošolskih programov. Za pomoč pri izobraževanju mladih skrbi Študijska knjižnica Mirana Jarca. Občinska uprava teži k postavljanju kakovostnih temeljev za skorajšnjo ustanovitev Univerze v Novem mestu, župan občine dr. Alojz Starc pa je spomladaj podpisal pogodbo z Ministrstvom za šolstvo, ki bo novomeški občini pomagalo pri odprtju študentskega doma v prihodnjih treh letih.

Neustrezen prostor ali ljudje?

Tomaž Levičar

Demokratičnost procesa vzpostavljanja grajenega okolja se odraža v samem rezultatu tega procesa, torej v grajenem prostoru, ki je ali pa ni ustvarjen po podobi oziroma potrebah in zahtevah njegovih potencialnih uporabnikov. Žal v prostoru prepogosto zaznamo takšno neustreznost, izvedbe, iz katerih močno žari nedokazanost potreb določenih družbenih skupin. Posebej pereč je ta problem za tako imenovane marginalne socialne skupine. Ena od teh, tudi ko razbiramo iz obstoječega grajenega prostora, so funkcionalno ovirani. Ti očitno nimajo dovolj moči udeležiti se procesa načrtovanja in gradnje prostora. Praktično je celo huje, saj načrtovalci in investitorji nemalokrat, lahko celo rečemo, da pogostokrat, ne upoštevajo niti minimuma, ki jim ga postavlja zakonodaja. A dokler celoten sistem ne deluje vsaj brez pomembnejših hib, pač ne smemo pričakovati sankcij, kaj šele tega, da bi se nezakonitosti sploh ne dogajale.

Pod pojmom funkcionalno ovirane osebe si najpogosteje, to je prva asociacija, predstavljamo invalide na vozičkih. Tu se najbrž skriva tudi odgovor na vprašanje, zakaj družba namenja tako neznatno pozornost vprašanju odstranjevanja grajenih oziroma arhitektonskih ovir in celo neustvarjanju teh ovir. Tako skromno, pavšalno definiranje funkcionalno oviranih privede problematiko zlahka na margino, družbena misel pač prepogosto deluje po principu - majhna skupina ljudi, malo pozornosti. Pravilna opredelitev za funkcionalno ovirane osebe je, da so to tisti, ki imajo omejene gibalne ali zaznavne zmožnosti. Tako smo kar naenkrat množico razširili na dober, rekli bi lahko celo pretežen del družbe - čeravno se ta skupina izrazito strukturira še naprej, torej ni koherentna v svojih pričakovanih glede urejenosti grajenega prostora. Združuje jo le termin funkcionalno ovirani ter dejstvo, da gre v splošnem za na neprimernosti v prostoru zelo občutljivo skupino ljudi. To pa so seveda lahko slepi, gluhi, invalidi, tudi majhni otroci, poškodovani, začasno bolni, ostareli ipd. Vsakdo zahteva svojim omejenim zmožnostim lastne prilagoditve v prostoru, čeravno te hkrati praviloma ne izključujejo potreb ostalih oviranih. Slepi potrebujejo več tipnih in zvočnih signalov, gluhi več vidnih, gibalno omejeni prilagoditve prostora, ki so skladne z njihovimi pripomočki pri gibanju oziroma nasploh pri delovanju v prostoru, srčni bolniki potrebujejo manjše razdalje in možnost počitka itd. Tu je treba dodati, da podrejanje urejanja prostora zahtevam funkcionalno oviranih ustvarja grajeni prostor, ki je obenem bolj prijazen, bolj oziroma lažje uporaben tudi za funkcionalno neovirane člane družbe. Širši pločniki oziroma urejenost pločnikov sploh, manjši nagibi površin, široki prehodi, odstranjevanje robnikov na spojnih mestih, jasna likovna strukturiranost raznorodnih elementov prostora in podobno so vse lastnosti prostora, ki niso prav nikomur v škodo. Poleg odpravljanja omenjenih in podobnih arhitektonskih ovir bi se morali resneje soočiti tudi z urbanističnimi ovirami. Tu je odpravljanje resda zahtevnejše, zato pa je toliko več pozornosti treba nameniti neustvarjanju ali vsaj nepotenciranju že obstoječih. Urbanistične ovire, denimo velike razdalje ter urejenost vsakodnevno uporabnega prostora na vertikalno zelo razgibanem terenu, praktično prizadenejo vso skupnost, še posebej pa nemotorizirano - torej so zopet izrazito na slabem otroci in

starejši ljudje ter bolniki, denimo srčni.

Če se osredotočimo le na prostor Novega mesta, ugotovimo, da naš mestni prostor za meščane predstavlja številne arhitekturne in urbanistične ovire. Na srečo so vse pogostejše zahteve invalidskih organizacij po njihovi odpravi; žal gre za preveč sporadično in bolj ali manj blago izrečene zahteve. Toda zgolj deklarativne pozitivne izjave župana in ostalih odgovornih ob raznih uradnih ali pa tudi ne priložnostih niso dovolj, da bi se zagotovili pogoji za njihovo odpravljanje ali nevzpostavljanje. To je bolj ali manj razvidno tudi iz novomeškega proračuna, ki za odpravljanje arhitektonskih ovir, celo v skromni meri, ki si jo ob tem pojmu predstavljajo občinski uradniki, namenja manj kot pičla, torej povsem nezadostna finančna sredstva. Gre za vsakoleten znesek okoli milijon tolarjev. Da, res je, "na oviro ne pomisli nihče drug kot tisti, ki jo mora preskočiti". Tako je pred slabim letom dni dejal novomeški župan Anton Starc na posvetu o odpravi in gradnji brez arhitektonskih ovir, ki ga je pripravilo novomeško društvo paraplegikov. Ali naj stanje v novomeškem prostoru in v novomeškem proračunu torej pomeni, da ne županu ne občinski upravi ne mestnemu svetu ni potrebno preskočiti nobene ovire, nanje zato ne pomislijo ter zato tudi ne omogočajo njihovega odpravljanja?

Mestni prostor je praktično edino okolje, kjer funkcionalno ovirani ljudje lahko relativno normalno delujejo oziroma živijo. A kot je tudi očitno, se celo v umetno ustvarjenem okolju mesta veliko ljudi srečuje z bolj ali manj zahtevnimi grajenimi ovirami. Te ovire so blokade njihovem željenemu življenjskemu načinu. To pa v današnjem trenutku med drugim vodi k temu, da je njihova možnost vplivanja na družbene procese in s tem na proces izgradnje prostora zelo majhna. In smo v začaranem krogu.

Dilema, ali je prostor neustrezen ljudem ali pa so ljudje neustreznemu prostoru, je seveda povsem odveč, je celo nehumana. Jasno je namreč, da lahko rečemo le, da je grajeni prostor neustrezen ljudem, danes očitno predvsem onim, ki nimajo popolnega telesnega zdravja oziroma njihovim zmožnostim, potrebam, željam. Seveda to odraža tudi njihovo vlogo v družbi, še posebej pa tudi njihovo vlogo pri izgradnji prostora. Skromna sposobnost preštevilnih arhitektov v živeti se v probleme drugih ljudi, še posebej v posameznem aktualnem trenutku deprivilegiranih, je pravzaprav že pregovorna. Kot velja očitno še za ostale odgovorne, ki jim ni treba preskočiti nobene ovire.

Zgodovina gledališča na Dolenjskem (III) Zadnji vzpon pred bridkim padcem

Magda Lojk

Novomeško gledališče je v 60. letih uzrlo mnogo jasnejši dan. V svojem bistvu se stvari niso kaj prida spremenile, a zunanje okoliščine in naveličanost ukvarjanja s problemi je potni naravnala nekoliko bolj optimistično. In tako je nekoliko pasivnejše negodovanje nad kulturnim stanjem v prejšnjem desetletju tokrat zamenjalo nekoliko bolj energično ukrepanje zoper "kulturno mrtvilo", kakor se pogosto izrazijo sami jerebovci. Seveda pa zavest o neprimernem prostoru in bornih finančnih le ni dovolila brezskrbnega in nebrzdanega umetniškega ustvarjanja.

In vendar je novomeška dramska skupina z dvema predstavama spet stopila v republiško in tudi državno ospredje. V sezoni 1960/61 so s Plinsko

lučjo Patricka Hamiltona v režiji Toneta Trdana nastopili na republiški reviji amaterskih gledališč, kjer je bila predstava ocenjena za najboljšo. Dve leti pozneje, v sezoni 1962/63, so pod vodstvom režiserja Rika Urha na oder postavili dramo Arturja Millerja Vsi moji sinovi, ki se je (po zmagi na republiški

reviji) na zvezni reviji na Hvaru uvrstila na tretje mesto. A to so bili zadnji tako veliki dosežki. 20. maja 1963 je bil ustanovljen Zavod za kulturno dejavnost, ki je hotel skrbeti za vsestransko oblikovanje kulturnega življenja, pripravljati dramske, glasbene, umetniške in druge prireditve ter opravljati servisno službo za prosvetna in kulturna društva. Zavodu je Društvo Dušana Jereba leta 1965 oddalo ves inventar (klavir, kulise, rekvizite ...) v trajno last in vzdrževanje. V letu 1964 je bil v okviru Zavoda za kulturno dejavnost na pobudo Društva ustanovljen Oder mladih, ki ga je vodila Alenka Bole - Vrabec. Skrbel naj bi za vzgojo mladine in drugih občanov, ki bi se kasneje lahko vključili v Jerebovo gledališče. Tako so bili mladi poleg predstav, ki so jih redno pripravljali, deležni še najrazličnejših tečajev: za dikcijo, umetniško besedo, pantomimo in dramsko igro. Jerebovci so bili z Zavodom tesno povezani, a njihova upanja na nov kader so se izjalovila.

Društvo je svoje koreninske vršičke že kmalu po začetku tega desetletja močno priselalo na dva pomembna dogodka: na praznovanje 600. obletnice ustanovitve Novega mesta in 20-letnice delovanja društva. Oboje so praznovali v letu 1966 in pregledi na dotakratno društveno delo so prispevali nov zalogaj energije. Pripravili so precej prireditev in nekaj gledaliških predstav. A po letu 1967, ko je bila uprizorjena Ocvirkova igra Ko bi padli oživali, se je prvič zgodilo, da ni bilo v petih letih na oder novomeškega gledališča Dušana Jereba postavljeno niti eno dramsko besedilo. Vse do Dedinje Henryryja Jamesa leta 1973.

Kaj se je zgodilo z dramsko skupino? Pustošena se je razkropila po dolenjskih gričih. Le še kakšnih deset članov bi bilo mogoče nabrati za morebitno predstavo, pravi Polde Cigler v poročilu Društva v letu 1972. Dramska skupina redkih iger ni več uprizarjala pod zvanečim imenom narodnega heroja, saj so bili igralci zbrani iz vseh vetrov, tako da so se pojavljali zgolj kot Amatersko društvo. V 70. letih ne moremo več govoriti o novomeškem gledališču,

ampak samo še o gledališki skupini, ki se vsako leto potruji pripraviti vsaj eno gledališko predstavo.

Takratni republiški zavod za statistiko je proti koncu leta 1981 Zvezi kulturnih organizacij poslal obrazec, s katerim je hotel izvedeti, koliko predstav je bilo odigranih v minulemu letu, kakšne prostore ima društvo, koliko članov ima, katere sekcije ... Na sramežljivo izpolnjenem obrazcu je na vprašanje "Ali deluje v sestavi kulturnega društva samostojno amatersko gledališče?" obkrožen "Da", zraven pa je dopisano "V sezoni 81/82 bo zaprto". Staša Vovk v članku Uspešna leta novomeškega gledališča sicer pravi, da so omagali v sezoni 1984/85, a dejstvo je, da v 80. letih v Novem mestu tako rekoč ni bilo več gledališča.

Pa je zaspalo gledališče...

Kaj se je torej dogajalo z gledališčem Dušana Jereba? Rodilo se je iz povojnega zanosa in borbene duha, takrat, ko nobena naloga ne bi bila pretežka. Nekaj časa je še uspelo živeti na krilih ideologije, potem pa so za tako občutljivega ptiča dejanske potrebe postale pretežke in vse skupaj se je znašlo na realnih tleh. Začeli so se uvodni takti dolenjske kulturne himne: ni prostora, ni denarja, ni ljudi...

Če povzamem, je h koncu pripomoglo nešteto drobnih dejstev, ki so se znašla skupaj in glodala, glodala ... Najprej so bila tu ogromna pričakovanja in veliki cilji, a veliko manjše kapacitete (v denarju, prostoru in kadru). Društvo je bilo ljubiteljsko, se pravi, da so bili vsi člani še nekatere zaposleni. Tak način dela gre pri dveh predstavah v sezoni, v Novem mestu pa je bilo kar nekaj sezon po šest premier, kar pomeni zelo veliko večernih vaj. Kino, ki je vsak večer vrtil filme in tako zasedal oder, je predstavljal neznanstvo oviro, saj so vaje na odru nujno potrebne. Ko so si ljudje opomogli, ko je začela stara ideologija izgubljati moč in so začele srušiti nove, vabljivejše, so boljši materialni pogoji nudili vedno kvalitetnejše zadovoljevanje vedno višjih potreb, tako je postala publika zahtevnejša in ustaljeni vzorci površno pripravljenih predstav (kar ugotavljajo že sami jerebovci) gledalcev niso več zanimali. Kar pa se tiče samih gledališčnikov: tudi ti so si opomogli, tudi njim ni bilo več do garancije za skromen aplavz bornega gledalstva in tudi njim ni bilo do tega, da bi se na odprtih kamionih z malico v nahrbtnikih odpeljali igrati v zakotno vas. Edina rešitev bi bila ustanovitev poklicnega gledališča, kar so si vsi nedvomno želeli. To bi se lahko zgodilo le še v 50. letih, kasneje težko verjetno.

Veliko dramatikov, režiserjev, igralcev in drugih umetnikov, od katerih so nekateri še danes v ospredju slovenskega kulturnega prostora, so Dolenjci, če že ne Novomeščani. Zanimivo (z odtlenkom žalostnega) je dejstvo, da nihče od njih ni ostal na Dolenjskem in tu ustvarjal ali tu storil vsaj kakšno vidnejše kulturno dejanje. Kaj za božjo voljo, je krivo, da vse živo zbeži? Ljudje? Okolje? Morda cviček, ki nam ga tako radi mečejo pod nos (kot da Primorci ne bi imeli refoška!)? Že Janko Jarc v svojem kulturnozgodovinskem pisanju nerga, zakaj se Dolenjci nič ne premaknemo (gre za konec 19. stoletja) ter nam za zgled ponuja Štajerce in Gorenjce. - Pa bodi dovolj tega trkanja na dušo (ker sem tudi sama ena izmed nas). Glavni namen tega tridelnega članka je bil tako že v prejšnjem odstavku dosežen - namreč obuditi (oz. vstaviti v vednost) neko drobno, a vendarle pomembno obdobje v zgodovini gledališča v Novem mestu.

Historia magistra vitae est!

Marian Dovič, violinist in programski vodja Jazzintyja

VES TEDEN SE BO DOGAJAL DŽEZ!

Tomaž Koncilija

Jazzinty, poletna glasbena delavnica v organizaciji kluba LokalPatriot in Glasbene šole Marjana Kozine (12. - 17. avgusta), bo letos že tretjič zapored prevetrila naše že prislovično avgustovsko lenobno mesto ob Krki. O tem blagodejnem prepihu kreativnosti v času poletne vročine sem se pogovarjal z Marianom Dovičem, programskim vodjem delavnice in enim redkih na Slovenskem, ki gojijo džezovsko improvizacijo na violini.

Marian, kaj te je vrglo v džez?

Že ko sem bil mlajši, sem vedno rad improviziral. Potem sem nekoč slišal Grapellija - to je super džezovski violinist, Francoz - in kmalu nato sem spoznal Klemena Piska, povsem naključno, in sva nekajkrat skupaj igrala džez standarde na ulici in na raznih žurih. Takrat sem igral še po posluhu. Potem sem v neki trgovini našel "Abersolda", nekakšne učne sete, in sem to kupil. Rekel sem si, da moram zadevo bolj naštudirati. Džez standarde je namreč težko igrati po posluhu, ker v njih včasih pride do takšnih harmoničnih menjav, da jim ne moreš slediti zgolj z ušesom. Želel sem skratka priti do teoretičnega znanja. Omenjena knjiga se mi je zdela sicer neobičajna, saj v njej ni bilo skladb, ampak zgolj neke lestvice. Najprej tega nisem razumel in sem si mislil, da je v tem vzrok, da je tudi glasba tako

Ella Fitzgerald zelo široko sprejemljiva. Sodobni džez pa je prehodil od 2. svetovne vojne naprej zelo podobno pot kot klasična komponirana glasba, in sicer pot v skrajni hermetizem. V džezu je šel ta trend do skrajnega free džeza, popolne improvizacije brez harmonske osnove. Morda je Ellington v Ameriki v takšnem položaju kot tukaj Mozart; pri tem gre do neke mere tudi za kulturno pogojenost. Načeloma pa sodobna komponirana glasba ni poslušljiva. Ravno ta mesec bo koncert - Noč slovenskih skladateljev - "prebavljivost" tega dogodka se glede na celotno slovensko populacijo lahko meri v promilih. Enako je s sodobnim džezom. So pa v obeh žanrih trendi k popularizaciji. Ljubiteljev džeza je seveda manj od "klasikov", čeprav mnogi tisti, ki poslušajo klasično glasbo, niso popolnoma imuni na džez.

Letošnji Jazzinty bo v primerjavi s prejšnjimi oplemenitilo ime Reggieja Workmana. Kako ste organizatorji prišli v stik z njim?

Že od vsega začetka skušam graditi Jazzinty z ljudmi, ki so od tukaj. Se pravi s tistimi zelo zelo redkimi na Dolenjskem, ki jih je uspel džez zapeljati do te mere, da so se začeli z njim profesionalno ali ljubiteljsko ukvarjati. Tu je tudi moj stari prijatelj Erik Marenče, s katerim sem se sploh prvič spustil v resen džez, odlični pianist, ki trenutno končuje študij

"čudna." Potem sem seveda hitro ugotovil, da to ni to, začel študirati džez standarde in šel na prvo delavnico v Viktring pri Celovcu. No, tam pa se je začela povsem druga štorija. Začel sem torej iz ulične prakse.

Omenil si teoretično znanje. Očitno je to nujno za igranje džeza.

Da bi lahko rekel, da si zares vsestranski džez glasbenik, je teoretično znanje nujno. Treba pa je razlikovati med džezom in improvizacijo. Improvizacija nasploh je talent, ki je v džezu zelo pomemben, v drugih glasbenih zvrsteh pa lahko tudi ne. V vsaki glasbi obstaja možnost improvizacije in zanjo je potreben trening ušes, da mentalno vnaprej slišiš in veš, kaj boš zaigral. V džezu je improvizacija ključna. Džez se je razvijal v nekakšnih insiderskih krogih, harmonija se je zelo zakomplicirala, pojavile so se tehnike - od bebopa naprej - ki se niso odražale le v skrajno zapletenih harmonijah in lestvicah, ampak so bila celo potovanja izven izvornih tonalitet. Zaradi vsega naštetega je teoretska podkovanost v džezu nujna. Ne moreš reči, da je nekdo džez glasbenik, če zna samo dobro improvizirati. Poznam pa ljudi, tudi pri nas v Sloveniji, ki znajo na zelo zapletene harmonije solirati zgolj po posluhu.

Si ti med njimi?

Meni gre to kar dobro od rok, še vedno pa raje vidim, da imam pred sabo list, na katerem pišejo harmonije, in potem sem pač bolj suveren. Sem pa začel po posluhu.

Džez se zdi v primerjavi s klasiko mnogo bolj hermetična, elitistična zadeva. Mozartova glasba na primer, ki je za izvajanje prav tako zahtevna, je blizu verjetno večini ljudi. Džez pa ugaja bolj izbranim ušesom. Kako komentiraš to dejstvo?

No, mislim, da sta tudi Duke Ellington ali pevka

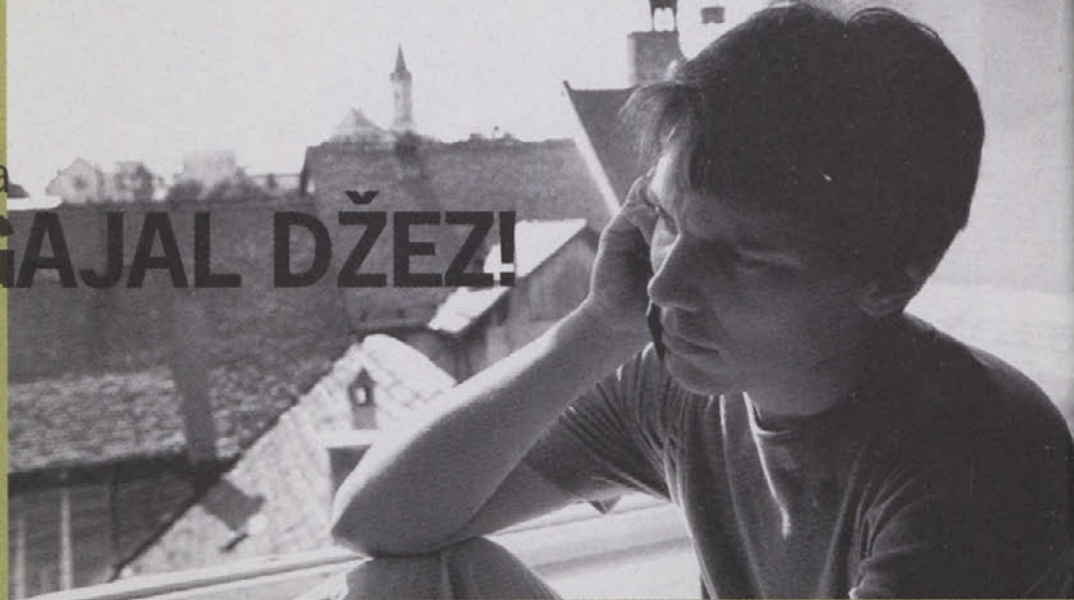
na Nizozemskem; na drugi strani je tu Novomeščan Igor Lumpert, saksofonist, ki je vzpostavil neposreden kontakt z Reggiejem Workmanom. Reggie Workman je brez dvoma legendaren basist, predvsem zaradi tega, ker je igral z Johnom Coltraneom; on je dejansko ena največjih džezovskih legend in tudi eden največjih inovatorjev saksofonske improvizacije. Saksofonu so sledili vsi instrumenti. Saksofon je bil vedno avantgarda džeza, Lumpert pa je novomeška avantgarda džeza (ha, ha). Določeni kontakti se ohranjajo, navezujejo se novi. Letos smo prodrli na newyorško sceno, dobili smo mentorje z nizozemske scene, z italijanske prek Renata Chicca, s katerim tudi sam glasbeno sodelujem. Pravzaprav imamo vzpostavljeno že nekakšno omrežje.

So za prihod tako velikih imen v Novo mesto pomembnejša torej osebna poznanstva, morda svoje že prispeva ugled Jazzintyja ali je najodločilnejša pač količina "zelencev"?

Mislím, da količina zelencev ni razlog. Glavni razlog so osebni stiki, po lanskem džez delavnici pa si upam trditi, da deloma že tudi sam ugled prireditve. To, kar se je lani dogajalo v Novem mestu, je bilo fenomenalno in osebno še nisem videl delavnice s toliko udeleženci, igranja v bendih na tako visokem ravni, da ne govorim o organizaciji. Končno je bil tudi zaključni koncert eden najlepših kulturnih dogodkov lanskega leta v Novem mestu. Letos imamo že štirinajst mentorjev, od tega polovico tujcev. V naslednjih nekaj letih bomo morali delati selekcijo ne le med prijavljenimi glasbeniki, ampak že tudi med mentorji, če malce pretiravam.

Kako je z umeštvitvijo Jazzintyja v slovenski in širši srednjeevropski prostor?

V slovenskem merilu gre nedvomno za osrednji tovrstni dogodek. Morda je to ena večjih delavnic tudi v širšem prostoru. Je pa vprašanje, ali nam bo uspelo res prodreti na tuje. To smo sicer poskušali že lani. Pokrita je jasno vsa Slovenija, med udeleženci

pa še ni tujcev. Italijanov, denimo, ni preprosto zato, ker ne znajo angleško in se pojavi nepremostljiv problem komunikacije - letos bomo imeli mentorja za trobento Italijana, ki ne zna angleško, zato bo potreben prevajalec. No, poleg tega pa imajo v vseh sosednjih državah tudi sami zelo močne delavnice. Po obsegu pa gotovo že prekašamo, denimo, hrvaški Grožnjan. Ob tem se trudimo, da bi bila delavnica cenovno dostopna tudi za dijake in študente, zato so tu posebni popusti. Omeniti je potrebno, da nudimo večjo kvaliteto kot večina primerljivih delavnic v Italiji in Avstriji, smo pa skoraj pol cenejši.

Je ambicija Jazzintyja, da postane institucija, ki bo zahtevala nekoga, ki se bo z delavnico profesionalno ukvarjal prek celega leta? Morda samega sebe vidiš v takšnem položaju?

Ne verjamem, da se bom osebno ukvarjal z delavnico profesionalno, saj imam ob njej še mnogo drugih reči. Vesel sem, da imam tako dobre sodelavce in razumevanje pri tem že od začetka - predvsem LokalPatriota oziroma Marka Zajca, ki je mojo zamisel takoj podprl in jo tudi organizacijsko močno okrepil. Seveda je možno, da bo sčasoma prišlo do takšne profesionalizacije. Že letos sodelujemo z različnimi ambasadami, kulturnim ministrstvom, morda bomo sodelovali tudi z novomeško občino - to še ni dorečeno, dejavnosti se skratka širijo.

Kakšen pa je odnos občinskih in državnih struktur do projekta novomeške džezovske delavnice? So vam odprta vsa vrata ali pod nogami čutite polena?

Pravzaprav hudih polen začuda niti ni. Zadevo smo tako dobro zastavili, da življenjsko nismo odvisni od nikogar. Bi pa za dvigovanje kvalitete mentorjev potrebovali večjo podporo na državni ravni in tudi na občinski. Letos smo že prepričali ministrstvo za kulturo, morda bomo potrebovali še nekaj let, da v to prepričamo tudi novomeško občino. Gre za ogromen projekt, ki potrebuje celoletno pripravo. V tem hipu pa je na ravni trenutnega entuziazma izvedljiv in mogoč samo zato, ker nam gre na roko novomeška glasbena šola, ki je že od vsega začetka naš prvi in glavni sponzor. Če ne bi bilo razumevanja ravnatelja Zdravka Hribarja, celotna zadeva nikakor ne bi šla skozi.

Kako pa rešujete problem nastanitev in nočitev udeležencev?

Lani je bila ta problematika še posebej očitna zaradi hkratnosti Jazzintyja in Fotopuba. Letos tega žal ne bo. Lepo je gledati, kako se horde saksofonistov in horde fotografov podijo po mestu, slikajo in ljudem ni nič jasno. Lani smo v ta namen najeli Ribjo restavracijo in jo za silo usposobili za bivanje. Za udeležence je namreč zelo pomembno, da so v centru mesta, nekaj korakov od glasbene šole, nekaj korakov od kluba. Žalostno je, da naše mesto ne premore spodobnih kapacitet po ugodni ceni od 2000 do 3000 tolarjev. Študentov ne moreš poslati v hotel za 150 mark na noč. Tako smo vsako leto znova soočeni s tem velikim problemom. Upam, da bomo nekoč našli trajno rešitev. Mogoče bi se na tej točki najlažje izkazala podpora občine.

Kakšna je letošnja ponudba Jazzintyja? Kdo so mentorji in za katere instrumente?

Dve leti nazaj smo začeli s petimi ali šestimi instrumenti, letos jih imamo bistveno več. Naj začnem pri ritem sekciji: klavir (Italijan Renato Chicco in Slovenec Erik Marenče), kitaro (Nizozemec Ratko Zjaca in Hrvat Ante Gelo), bas (Američan Reggie Workman, bobni (Američan Damion Reid); potem so tu saksofon (Slovenca Igor Lumpert in Tadej Božič), trobenta (Italijan Maurizio Scomparin), pozavna (Nizozemec Rainer Müller), klarinet in flavte (Slovenec Boštjan Gombač). Pozavna in klarinet ter flavte so novi kategoriji. Imamo še petje (Avstrijka Ines Reiger), tolkala (Slovenec Blaž Celarec) in violino pod mojim mentorstvom. Možno se je prijaviti tudi zgolj na teorijo, kar pomeni, da udeleženci poslušajo samo predavanja in imajo organizirana še posebna predavanja, pri čemer je tečaj precej cenejši. Priporočamo seveda polno udeležbo, saj se le z igranjem pride do uresničitve teoretskega znanja.

Kakšen profil glasbenika imajo mentorji

najraje? Je za sodelovanje na delavnici potrebno glasbeno predznanje?

Seveda mentorji radi vidijo koga, ki že zna igrati, ampak načeloma mora mentor delati z vsakim, ki ga dobi. Če so v skupini velike razlike v predznanju, bo pač mentor temu prilagodil pouk. Vzpostavljena pa je tudi nivojskost v bendih. Za boljše je predviden Advanced band, ki je sposoben že tudi spremljanja pevcev in pevk, posebej moram omeniti Big band, menda pa tudi Reggie Workman pripravlja novost, posebno zadevo, ki se imenuje Africa brass, ampak o tem trenutno ne morem povedati nič določnejšega. Vsak večer pa sledi kulminacija dogajanja do dveh, treh, štirih zjutraj, po želji - jam session v LokalPatriotu.

V kakšno smer pa se odvija poučevanje džeza na Jazzintyju? Je kakšen poseben slog, ki se poudarja oziroma se ga občuti na večernih jam sessionih?

Dosti glasbenikov pride s področja rocka, bluesa. Ti večinoma že imajo odrske izkušnje, teže pa jim gre od rok harmonija in so pogosto manj teoretično podkovani. To je en tip udeležencev. Drugi tip pa so tisti s klasičnim predznanjem različnih stopenj glasbenega šolanja, ki imajo več teoretičnega znanja, na odru pa imajo manj izkušenj. Žanrsko je največji poudarek na zvrsti swing in latino, predvsem pa se dela na improvizaciji, seveda za vsak instrument drugače. Saksofonisti in violinisti bodo delali predvsem na improvizaciji, medtem ko pianisti in kitaristi morajo delati precej tudi na harmoniji. Jasno, bobnar dela v glavnem na ritmu, pevec pa ne toliko na improvizaciji kot na interpretaciji neke melodije, se pravi na klasičnem džez petju. Na odru v nočnih urah pa ljudje igrajo pač, kar jim godi in pride pod roko. To je lahko rokenrol, blues, džez, če le gre. Prvo leto je bilo na sessionih zadnjega bolj malo in je prevladoval kar rokenrol. To je bilo čisto v redu - pridobivanje odrske kilometrine, ki je tudi pri džezu zelo pomembna. Lani pa smo že imeli priložnost slišati udeležence, ki so zaigrali pravi džez. Včasih so se jim pridružili še mentorji in bilo je kar nekaj vrhunskih večerov.

Je zate džez stil življenja?

Ne morem reči, da sem pravi džez po stilu življenja.

Kakšen pa je džezist, ki džez tudi živi?

Džezisti so zelo različni. Poznam zelo dobre džeziste, ki so umirjeni, družinski ljudje, poznani tudi takšne, ki veliko dajo na imidž, so kul. Kar šteje, je samo to, kar se dogaja na odru. Samo tam si ali nisi. Džez je res nekakšna "insiderska" skupnost, v katero ne more nihče, ki ga drugi ne pripoznajo kot igralca džeza. Lahko si natika ne vem kakšne kapice, vsevprek omenja džez, kadi cigare ... Naj dela, kar hoče, dokler se ne dokaže na odru z mojstri ... V džezu šteje le dejstvo, s kom si igral. V Ameriki je to še bolj izrazito. Res pa je tudi, da obstaja nek stil življenja, zlasti med newyorškimi džezjerji. To je predvsem ponočevanje, igranje v nočnih klubih za majhen denar, izživljanje, zraven pa seveda trdo delo. Kruh džezjerjev po vsem svetu je dejansko zelo težak, ker njihova pozicija ni institucionalizirana na tak način, kot je pozicija klasičnih glasbenikov. Zato je to težko življenje z veliko potovanji, negotovimi dohodki itn. To je džez.

Vseeno pa se zdi džez elitna zadeva. Danes si v Sloveniji nekako kul, če poslušas džez.

Džez načeloma ima elitističen prizvok. Zelo elitističen pa je v neki populaciji, za katero se bojim, da ga načeloma preveč dobro ne razume. Zelo malo je namreč ljudi, ki ga res razumejo, pa ga ne igrajo. Raznih šminkerjev, ki ob džezu napihujejo svoj družbeni status, pa je verjetno precej več. Morda je džez v zadnjih petih, desetih letih spet bolj "in", fino je hoditi v jazz klub Gajo itn.

Prihodnost Jazzintyja?

Prihodnost Jazzintyja je ta, da bomo avgusta izselili ves Glavni trg (ha, ha). Tu bodo sami džezisti z vsega sveta, promet bo zaprt in ves teden se bo dogajal džez.

*knjiga

Ivo Hvalica

Zadnja replika

Promag d.o.o. 2002

368 strani, trda vezava

cena: 760 SIT

Za začetek moram povedati, da Ivo po mojem mnenju ni briljanten retorik, pravzaprav niti retorik ni. Retorika je umetnost, bog pomagaj. To, kar je za govorniškimi odrom slovenskega parlamenta izvajal vrli Ivo, pa to ni bila. Spet, bog pomagaj. Če menite, da je Ivo briljanten retorik, celo, če menite, da je Ivo retorik, potem te recezije ne berite naprej. Raje stecite v najbližjo knjigarno in si kupite njegovo knjigo. V njej boste nedvomno uživali. Res.

ln zdaj k stvari. Avtor se je s to knjigo, ker so ga zabrisali iz stranke, ki jo je pomagal soustvariti, maščeval. Čeprav pravi, da se ni. Jaz mu verjamem. Mislim, če se je hotel maščevati Janezu Janši in ostalim iz SDS, ne vem, vem pa, da pričujočemu pisanju, četudi bi hotelo biti maščevalno in koga potunkati, ni uspelo. Priznam, sam sem pričakoval kakšne umazane podrobnosti. Ne kdo s kom, katero, čigavo, kam in kako ... Takšne, medstrankarske, zakulisne trgovine, kravje kupčije in podobno. Tega seveda v knjigi ni. Če ste tudi vi pričakovali kaj takšnega, nemudoma tecite nazaj v trgovino in knjigo zamenjajte recimo za zadnji telefonski imenik. Notri nastopa približno enako število oseb. Pravzaprav knjigi zamerim, da ni pisana z glavo. Avtor mlati prazno slamo. Zadeve se je namreč lotil kronološko in ne analitično, kot bi se za tako pisanje spodobilo. Čeprav ga razumem, kajti analize so tudi za nazaj kar mukotrpen posel in človek, nevedč takšnega početja, mimogrede pridela kakšen žulj na možganih... Torej, bivši poslanec Ivo do ure in dneva natančno opisuje, kje vse je bil, kaj za ene zakone so sprejemali, ali je padel dež ali sneg (tega še posebej ne mara, ker se je težko prebival v službi!), kaj so jedli in kaj so pili tam ali kje drugje, s kakšnim letalom se je peljal kam in kdo z njim ali za njim, koliko zvezdic je imel hotel in ... Skratka, čvek, čvek, čvek, HIT, čvek, Danilo Kovačič, čvek ... Nekje pri 90. strani se mu zgodi prva analiza, pomislek z lastno glavo. Zakaj je Janša jezen na ves svet? Zato, ker je že pri dvaintridesetih letih postal obrambni minister, dobil vojno, postal nekakšna ikona, naslednja stopnička pa je seveda lahko samo-višja, da bi ga zadovoljila. A zanj po vsej verjetnosti ni dosegljiva. Ni kaj, Ivo, to razmišljanje kupim. S tem se analitični del konča. In še eden, zanimiv, da sem si noter vtaknil listek: // Ivan Štuhec je dejal: "Cerkev bo morala prej ali slej priznati, da je bila domobranska prisega na bežigrjskem stadionu napaka." // Tale je res dobra. Mimogrede potunka gospoda Štuheca, da se bo moral kje v kakšni skruti kamni zagovarjati pred predpostavljeno.

In to je to. Razen če želite kaj več izvedeti o samem Ivu. Kako je na partyjih za velepomembneže oprezal za predsedniki in ko se ravno niso z nikomer pogovarjali, skočil do njih in spregovoril z njimi v ljudnostno frazo ali dve. Da je pač lahko rekel, da se je z njimi pogovarjal. Ali, kako je v parlamentu sprožil razpravo, ker ga, poslanca, slovenski carinik na meji ni spoznal in si je drznil pogledati njegov potni list. Ali, tale mi je bila še posebej všeč, kako je na kongresu stranke Naprej, Italija! skočil na govorniški oder in po dolgem in počez popljuval Slovenijo, da mu je kasneje celo Berlusconi čestital, naj ovacij zavednih Italijanov niti ne omenjam ... Pa Kacin ga je s časopisom tepel. V knjigi se sicer pohvali, da je avtor skovank ograjevarstvenik in

montenegroturist, da je to dvoje celo dopoldne glasno lansiral proti Kacinu, ampak neposredne vzročne zveze med tem pa ne vidi...

Čeprav kot urednik knjižne založbe apeliram na vse, naj čim več berejo, tokrat predlagam, da si raje ogledate tekmovalje v hitrostnem štrikanju. Recimo.

Damijan Šinigoj

*teater

Dvoboj

Produkcija: Gledališče Glej, marca 2002

Režija, scenografija: Diego de Brea

Dramaturgija: Bojana Kunst

Zvočna slika: Tomaž Grom

Igrata: Helena Peršuh in Uroš Smolej

Avtorski projekt režiserja mlajše generacije se z uporabo odlomkov iz določenih literarnih tekstov (Ionescove Učne ure in Pozdravov ter Abelard - Epistole in Pravila sv. Benedikta) tematsko osredotoči na medčloveški spopad ter ga v vizualno in govorno prečiščeni izpostavitvi prostorsko oblikuje v neke vrste živo gledališko instalacijo.

Odrska podoba je namreč postavljena kot uokvirjena konstrukcija, protagonista pa morata svoj energijski potencial v polni meri udejanjiti znotraj frontalno zamejenega položaja. Odrski prostor je torej preoblikovan v nekakšen dvignjen kvader, v katerem sedita igralca, gledalci pa ju opazujemo skozi temno mrežo, ki je prevlečena čez odprto sprednjo ploskev. Z uporabo takšnega scenografskega prijema režiser doseže učinek zaslona, kar še nadgradi s projekcijo najprej posamičnih, nato pa pomnoženih in prekrivajočih se napisov. Njihov dihotomičen značaj dodatno podčrtuje izbira črno-belih kostumov, predvsem pa različno spolna igralska dvojica.

*film

Na svoji Vesni

Producent: Franci Kek in Festival Novo mesto

Režiser: Klemen Dvornik in Sašo Djukić

Scenaristi: Sašo -ukić, Adi Smolar, Franci Kek

Igralci: Franci Kek, Milena Zupančič, Matjaž Javšnik, Lojze Slak, Rebeka Dremelj, Rok Cvetkov, Andrej Karoli, Matjaž Smodiš, Sašo -Dukić, Rok Jožef, Dejan Jevtović, Elvis J. Kurtovich, Demolition Group, Čuki, Roger Moore...

Filmska industrija v Sloveniji doživlja preporod. V kvalitativnem in kvantitativnem smislu. Vidi se, da stari prdci, ki so dolga leta kurili velike denarje slovenskih davkoplačevalcev, počasi odhajajo v domove za ostarele. Čeprav - proračun bi moral stroške za njihovo oskrbo prevzeti nase že takrat, ko so bili še mladi, da ne bi delali škode, a kar je, je. Pojavili so se novi, mladi ljudje. Skoraj se mi je že zapisalo, da so se pojavili mladi umetniki, a sem se v zadnjem hipu ugriznil v prste. Ker ti mladi ljudje, ki danes snemajo filme na našem prostoru, pač nočejo biti umetniki. Raje želijo delati filme za gledalce. Dva od njih sta Franci Kek in Sašo Dukić (et all, da ne bom krivičen). S celovečernim filmom Milice, ki sta ga posnela za vsoto, ki je bila visoka skoraj natanko toliko, kolikor so stale malice za sodelujoče in bencin, sta zaorala ledino. In jima (jim) je uspelo. Milice je nepretenciozen film, ki gledalca zabava. In niti ne skriva, da je poceni. Zato smo toliko bolj pričakovali celovečerni film Na svoji Vesni, kajti človek pričakuje, da bo naslednji izdelek pač boljši, dražji, drugačen. In na nek način to seveda je. Proračun je še vedno smešno nizek, čeprav v primerjavi z Milice gromozanski, igralska zasedba dih jemajoča. Milena Zupančič, Roger Moore (James Bond), Rebeka Dremelj (aktualna miss Slovenije), Matjaž Javšnik (TV dober dan,

Zadnja večerja), kaskader Rok Cvetkov, Andrej Karoli, ki ima doma že četrtega viktorja, slavna košarkarja in slavne glasbene skupine z legendo Lojzetom Slakom ... Ni kaj, kapo dol.

Ker gre za bolj ali manj entuziaste, ki delajo filme v dejansko nemogočih pogojih, in ker gre za naše lokalne dečke, filma ne nameravam kritično secirati. Naj si mnenje o njem vsakdo ustvari sam. Morda le pripomba, kajti ne dvomim, da bo slej ko prej nastal tudi tretji, četrti film: toplo polagam na srce, naj se nekateri igralci ne derejo tako glasno, ker je, če sediš kje blizu zvočnikov, to moteče. In malce bolj je potrebno paziti na zgodbo. Moram pa seveda pohvaliti igro. Predvsem Kek je naravni talent, Dukić pa je z mammo Mammo Manko že institucija, ki se je, sodeč po odzivih v dvorani, dobro zasukala. Zato ne morem mimo gledalcev, ki so se odzivali s smehom, krototom. Ne morem mimo premiere. Projekcija je bila organizirana v športni dvorani Marof, ki je bila napolnjena do zadnjega sedeža. In to mislim dobesedno. Obakrat v istem dnevu. Ob 20-ih in 22-ih. Briljantna organizacija. Šov. Si oba kinematografa v Novem mestu sploh lahko predstavljata toliko obiskovalcev, recimo, dveh mesecih? Zato menim, da bi morala vsaj lokalna skupnost malce bolj radodarno pristopiti k naslednjemu projektu. Si mar župan lahko zamisli bolj idealno priložnost za nagovor in ugajanje volivcem? Filmskega sklada seveda pri projektu ni, Na svoji Vesni pa bo zagotovo spet zelo gledan po vseh lokalnih televizijah. Ni kaj, ustvarjalci so našli formulo, kako ugajati lokalnim scenam. Samo da ne bo kot v tisti priliki o kmetu, ki je ravno navadil osla, da živi od zraka, pa mu je revež poginil...

Damijan Šinigoj

Omejena le na zgornja dela teles se cerkvena učenka in njen puritansko mrki učitelj podajata na območje učenih besed, pri tem pa odkrivata do sedaj še neznanе jima občutke oziroma se soočata z bazičnimi sposobnostmi svojih lastnih čutov. Kar deluje na prvi pogled mehanično ter zato nečloveško, je pravzaprav nazoren prikaz spoznavanja zmožnosti dojemanja in zaznavanja. Nekoliko spačene obrazne poteze, čudaški ter pogosto odsekani odzivi dosegajo komične razsežnosti, hkrati pa se vpisujejo v tragični bivanski register.

Ubrani ritem se čvrsto uskladi z zgradbo sekvenc: njuna prisotna odsotnost ustvarja vse večje trenje, njen postopen poskus približanja pa uspe doseči edini cilj stremjenja - dotik. Stik teles nastopi kot prelomna točka njunega odnosa, vendar ostane kratkotrajen: težko pričakovano srečanje namesto združitve povzroči popolno oddaljitev.

Dvoboj je radikalen: tako v telesni kot v govorni izvedbi. Scenarij sešitega besedišča sestavlja kopica tujk in latinskega izrazoslovja, ki jo sogovornik/ca večinoma sproti prevaja. Najpomembnejši pa je pri vsem skupaj intonacijski delež, na katerem se konflikt tudi stopnjuje. Tehnika doseže višek pri preprostem elementarnem vprašanju: "Kako - kako?" kot koreniti zajezitvi poprejšnje poplave intelektualističnih izrazov in posledični popolni zmedenosti programiranega učitelja.

Besede so uporabljene kot tisti faktor, ki opisuje človeško omejenost, ki postavlja pravila, s tem pa avtomatizira tako psihični kot tudi fizični posameznikov ustroj. Problematizacija vpetosti v neko ideološko strukturo pokaže na izgubo spontanosti in stika s prvobitnim doživljanjem, hkrati pa nam predstavi končen poraz uresničenege izstopa.

Zaključek je izostren z nenadnim treskom, ki skupaj z ostalim ambientalnimi glasbenimi instrumentarjem tvori ravno pravišnje zvočno kuliso. Vodno pretakanje posreduje občutek globine, klotokanje pripomore k sprožanju določenih vzgibov, tihtno pritrkavanje pa poskrbi za potrebno napetost.

Zgoščenost gledališkega akta se prebije tudi prek postavljene meje, saj uspe maksimalno pritegniti gledalčev pozornost ter ga prestaviti v svojo dimenzijo. Po sporočilni jasnosti, natančni konceptualni izdelanosti ter minuciozno izpeljani igralski izvedbi si uprizoritev zatorej vsekakor zasluži atribut presežnega umetniškega dela.

Ana Perne

*tlačénka

Janez Lamovšek

TERRA MYSTICA - AXIS

(NIKA RECORDS)

Ob dobri glasbi zmanjka besed. Pa vendar. Album Axis predstavlja izjemno združenje bržkone vseh vrst glasbe (obenem tudi tradicije in sodobnosti), različno od skladbe do skladbe, od trenutka do trenutka. Axis je združenje, ki jo omogočajo barviti aranžmaji ter svoboden, a vseeno v neko pristno, močno nabito celoto združujoč pristop odličnih in raznovrstnih glasbenikov. Axis je energijsko podkleten in mojstrsko pokrit. Vmes je nenavadno potovanje - po še bolj nenavadni sanjski deželi. Besede nas ne spremljajo kot nujni element in če že, - prihajajo od različni piscev, med drugimi tudi od Srečka Kosovele - stopljene z glasbo sanjavo vpletene odsevajo dogajajoče. Močna glasba je to. Tako močna, da te v trenutku zapele. Cmok!

ln kdo so Terra Mystica? V vlogi vokalistke in flavtistke slišimo Tinkaro Kovač, a naj vas to ne zapele v smer njenega "samostojnega" pojavljanja, ki ga bomo morda ocenjevali ob drugi priložnosti. Tinkara nikakor ne izstopa, čeprav jo tu omenjamo kot prvo. Ob njej slišimo enakovreden vokal Boštjana Andreja, ki s skupaj z Danijelom Černetom - oba sta, drugi celo za spoznanje več, tudi najbolj aktivna pri glasbi, besedilih in aranžmajih skupine - igrata vlogo akustičnega in električnega kitarista (vsak oboje). S klarinetom, keltskimi piščalci in saksofonom se jim pridružuje Boštjan Gombač. Klavir, sintetizatorje in hammond obvladuje Uroš Maver, za ritem pa skrbita Patrick Vlačič na basu in Tomi Purič na bobnih. Seveda pa ne manjka tudi drugih gostujočih glasbenikov, ki dodajo istrske dude, violino in še kaj. Pestro in pretresljivo. Zares.

CLIN-ART-MUSIC - SPACE

RHAPSODY

(NIKA RECORDS)

Zdaj končno vemo, zakaj skupine Agropop ne slišimo več. Morala je namreč umreti, da bi se lahko rodila nova glasba, glasba klince Aleša Klinarja, ki je odrasel v moža in zdaj samostojno raziskuje nove možnosti v glasbi na temo vesolja in vesolskega potovanja, kaj drugega, če je svet sodobne elektronike v prvi vrsti ponudil ravno to in še to glasbenikom, ki so klaviristi. Če sta si že priborili denar in slavo in imate časa na pretek, se lahko zaprete v domači studio in ni vrag, da ne bo nastalo kaj novega, kaj v nebo vpjočega. Dame in gospodje, pred nami je vesolsko potovanje, ki ne pretresa in je v tem smislu mirno, ki ne preseneča in - nam v tem smislu ponuja že slišano, na koncu pa bo v najboljšem primeru konec.

No, ampak Klinar ni čisto sam. Pri aranžmajih in programiranju mu pomaga soimenjak Čadež, v studiu in pri samem projektu pa kar nekaj znanih in manj znanih glasbenikov in drugih umetnikov. Space Rhapsody hoče biti univerzalna, hoče prodreti ven in hoče vzbuditi spoštovanje doma, zato poleg zdaj že skorajda klasične uporabe elementov tehn, ambientalne, trans in rock glasbe slišimo tudi besede v petih evropskih jezikih, med drugimi, sicer v ekstremno majhni količini tudi latinščino - kadar je pač v nekem trenutku potrebno proizvesti občutek trdno določene usode popotnika skozi vesolje, občutek, ki nemalo sponinjna na odsek neke znane opere - in, ker je bila na voljo pevka in igralka Daria Borovski, jezik vesolske velesile - mother Russia. Ni kaj, res dobimo občutek vesolskega projekta, toda kljub vsej najnovejši mašineriji se zdi, da če je Agropop oral ledino slovenski turbo ali kakorkoližepoimenujemo glasbi, potem Clin-art-music project briše sledi za njo in hkrati stopa v senci močnejše produkcije našega zahoda.

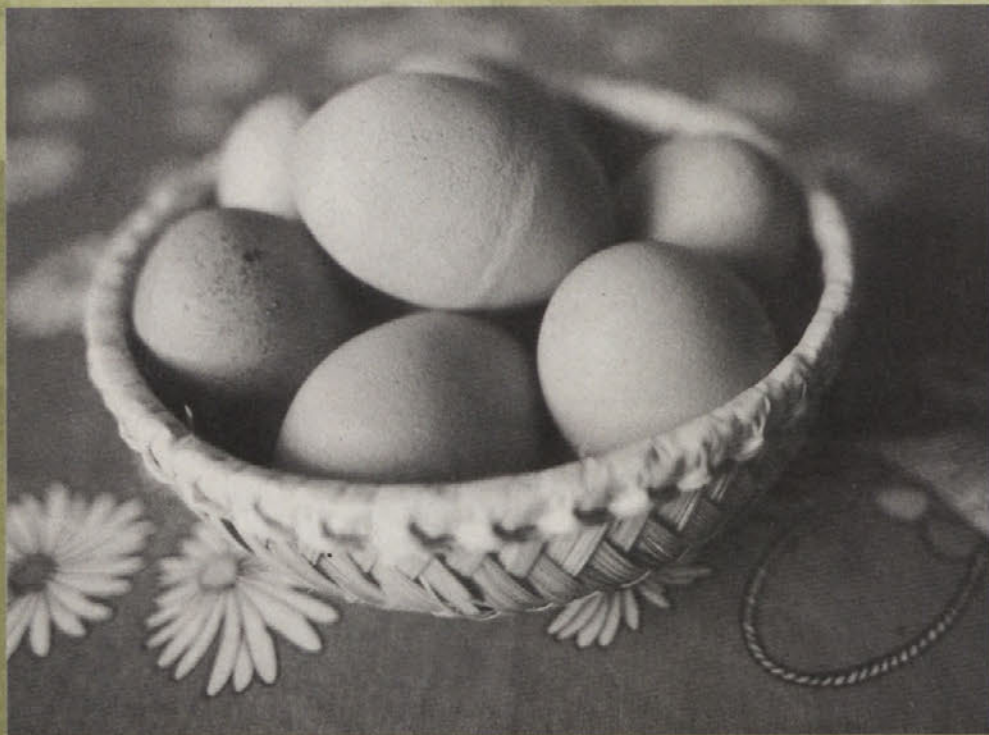

encyclo.coma

GET HIGH (STAY HIGH)

»Vrag je Bog in Bog je Vrag,
Pred njim vsak človek hodi nag.«

S. DeVille

Čas je strog, a Bog je Bog. Neusmiljeno obrača večni krog. Velik je krog, stave visoke in Velika je noč. Oo, daa, das velika noč, kako fino se to sliši, kaj sliši, še vonja in tudi smerdi. Grande, grande, de la grande. Vsako leto bolj veselo. To je res eine Huda noč, traja non-stop kar več dni. Pa seveda, ni kake, ni problema, več in še več priložnosti za divje orgialije, pa tudi nebrzdani razvrat nam dobro sede. Smo predolgo že bili garali, se dajali v nič in se metali preč. Bili smo shujšani in bledolični, mlahavi in motnih oči, srepečih pogledov smo se bili potikali naokrog

jebeno krvavenje, žretje, uživanje, izločanje, še malo krvavenja, stigmata, faking stigmatata, ejakulata, zdaj umiranje, v naslednjem hipu jebi ga vstajenje, lomastenje, razodetje, zadetje, za pit je, za jest je in za v nos, kdo največjo butaro ima, jajca, jajca, lepša jajca, kdo ima najlepša jajca, naša niso preveč lepa, so pa velika. Kdo sploh še šteka to neukrotljivo gmoto, kdo more doumeti vsemogočnega. Blagohotni kaos, akcije kot dreka, brez počitka. Vile so se dolge reke vina, džina, žganja jezera so nam bila globoka, (kam pelje avtocesta bela in široka), intoksikacija

Zdaj v skladu s pomladnim prebujenjem spet ljubimo svoje bližnje, še več, ljubavi bo zadosti tudi za kakšno mlado ljubico ob strani in celo sodelavci nam niso več tako nagravžno zoprni. To je pravi pomladni duh, naj se mladost razplaja, naj špricne iskra, ko veseli človek hodi.

in raztresali svoj zdriz po zemeljskem površju. Bili sovražili smo sočloveka (še posebej šefa), in se vse vprek pošiljali v pizdo matrnio bili. Razkroj, propad in globoki nam prepad. Ampak, potem prišla je noč, ta čudežni eliksir, kulturo/sociološki tutti-frutti, do nerazpoznavnosti mutirani spomenik nekemu mesiji, komu že, ma nima veze, res, all kinds of shit. Se mi dopade, vsak praznik prav res dobro dene, to mi prija, to spoštujem.

Manifestacije so bile intenzivne in domiselne. Multi-media-kulti. Ko dogaja, takrat res dogaja. Mislim, to je zajebavanje, pa razpucavanje, ljubljenje, križanje, pa pitje, opajanje, trpljenje,

popolna, rehabilitacija brezhibna. Presenetljivo, kakšen čudežni kontra-učinek ima takole neumorno matranje in strup. Noč nam je pokazala svojo zdravilno moč. Nenadjebljiva formula narodove osvežitve. V novo jutro smo stopili sveži in prav prijetno porejeni, neustavljivo pripravljeni na nove izzive. Še klošar odslej stopa bolj veselo, strumno, in džanki, črni narkoman se ne obira naokrog tako zanikrno lenobno, kot je v navadi. Sreča do seča. Nacija poka od zdravja in krepkosti (še dobro, kajti zdravstvo kar naprej štrajkavši), in razpošilja svoj libido naokrog. Zdaj v skladu s pomladnim prebujenjem spet ljubimo svoje bližnje, še več, ljubavi bo zadosti tudi za kakšno

mlado ljubico ob strani in celo sodelavci nam niso več tako nagravžno zoprni. To je pravi pomladni duh, naj se mladost razplaja, naj špricne iskra, ko veseli človek hodi. Hvala bogu, davki so za nami, kar bo, bo, če se je kdo odločil

že kdo kdaj slišal, da Bog potrebuje posrednike, da rabi poslance v človeški obliki, sexy mesije velike in male, ki bodo širili njegov vpliv in izvrševali njegovo voljo. Vpliv, to je on. Kako si lahko človek sploh domišlja, da ga bog rabi za

Pizda, Bog je tako velik, da ga ne doumemo, števila njegovih let ni moč dognati. On zbira vodne kaplje, da izlivajo iz njegove megle dež, ki rosi iz oblakov, pada na množico ljudi. Kdo more doumeti plavanje oblakov, grmenje iz Njegovega drobovja. Okrog sebe razprostira svojo luč in pokriva dno morja.

za Veliko utajo (a ima njih dosti), mu dobrohotno zaželimo srečo in uspešno luč na njegovi poti, naj ne strahuje in ne švica premočno, ker bi bilo smradovje nevzdržno za spodobno bivanje v deželi. Zdaj gremo drzno, strumno, skokovito v novi dan. Le še neznamen skok in tu bo prvi maj presvetil praznik delavcev, brezdelnežev in vagabundov. Spet nova, boljša šansa za še bolj izdatno užitarjenje.

Pomladni duh nikoli ne zamuja. Vsakokrat nam znova dahne, brizgne omnipotentni sok v žile. Kar pa jasno vsaki normalni kleni rasi ni dovolj. Dragocene in domiselne omamne preparate, ki jih proizvajamo s svojim ničvrednim telesom, (za boljši učinek) pogumno dopolnjujemo z asortimanom legalnih in črnoborzijskih artiklov. Ponudba se v zadnjem času zdí dokaj švoh. Alkohol in cigarete se še vedno dražijo, tako da bo gram horsa kmalu cenejši od Marlboro rdečih. Ilegalna scena je morda malo v krizi. Ponuja samo iracionalno škodljivi heroin (bojda zadnje čase mešan z poživilom PCP angel dust, pozabljenim iz sedemdesetih), astronomsko nedostopni kokain (večinoma ekstra slabe kvalitete) in pa otroške tabletki mdma, ki res ne pašejo zreli osebnosti. Ni amfetaminov, ni več LSD-ja, šestdeseta so preč. Fuj. Marihuana, čudna, švercana od kdo ve kje, mogoče zablodela goba, drugih naravnih zakladov praktično nič. Če kdo želi dober obed, svetujem da si ga posadi ali nabere v gozdu. V naravo, na polje, da boste bogu všečni.

Kot že rečeno: Bog je Bog. Bog ni kar nekaj in kakor se komu zazdi. Na drugi strani: Božji poslanec, uslužbenec, sin boga, to pa je že precej manj prepričljivo, tu pa že vonjam bridki smrad smradu. Zakaj ves čas nekdo podtika neke poslance, nam brez sramu servira kvazi neke sinove, sle. Ma kuš, neču to. I only talk to the Man in charge. Kam naj si vtaknemo vse te približke, B-ekipe, svete nadomestke, božje middle-mane? Ljudje božji, pa to so falsifikati, imitacije, simplifikacije, manipulacije, kontrarevolucije, dezinformacije, finančne malverzacije, off-shore-transakcije. Original. Je

promocijo svojega vpliva. To je zmotno, dobri ljudje, to je zabloda, lahkomišelnost galaktičnih dimenzij. Več, to je blasfemija, kriva vera. Bog/Hudič ne rabi nič. Ne potrebuje ambasadorjev in advokatov. On je the Big Kahuna, solo motherfucker, one man band, on dela brez support ekipe, brez volilnih štabov, brez kontrole. On/ona, zver vseh zveri si s tem ne beli glave, saj ne prepušča človeku, kdaj naj pride k bogu na sodbo. Za mesije, malikovalce in igralce njej/njemu dol visi. Vse nas pogoltno v trenutku brez napora, če se mu zahoče, če se mu zazdi, v šali ali pa brez veze, why the hell not? Vas in mene kaj lahko in jadrno pohrusta kot potrošno robo, bagatelo, ali pa iz nas naredi kralje, težke frajerje, velike ribe, opasne igrače. Pizda, Bog je tako velik, da ga ne doumemo, števila njegovih let ni moč dognati. On zbira vodne kaplje, da izlivajo iz njegove megle dež, ki rosi iz oblakov, pada na množico ljudi. Kdo more doumeti plavanje oblakov, grmenje iz Njegovega drobovja. Okrog sebe razprostira svojo luč in pokriva dno morja. Poslušajte, kaj govori grmenje njegovega glasu, mrmranje ki doni iz njegovih ust. Pod vsem nebom ga razširja in svoj blisk pošilja do koncev zemlje. Za bliski hrumi glas, grmi z mogočnim glasom. Bog faking čudovito grmi s svojim glasom, dela velike reči, ki jih ne doumemo. Z roko pritiska vsakega človeka, da bi vsi ljudje v tem spoznali njegovo delo. Tudi pošast gre v svoje skrivališče, zadržuje se v svojih smrdljivih brlogih. Z juga prihaja vihar in s severa mrz, od božjega diha se dela led, vodna površina se strdi. Opazujte čudovita božja dela. Kdo ve, kako bog vlada z njimi, kako blisk vzplameni v oblakih? Kdo more, kot on, obokati nebo trdno kakor kovinsko ogledalo. Včasih ne vidimo sončne luči kadar sijje nad oblaki. Ko pa potegne veter jih pomete. S severa pride zlat sij. Okrog Boga je strašno veličastvo. Vsemogočnega ne moremo najti, prevzvišen je v svoji moči, ne ozira se na nikogar.

Pomnite luč in verjemite v luč

Dante Kristan II.

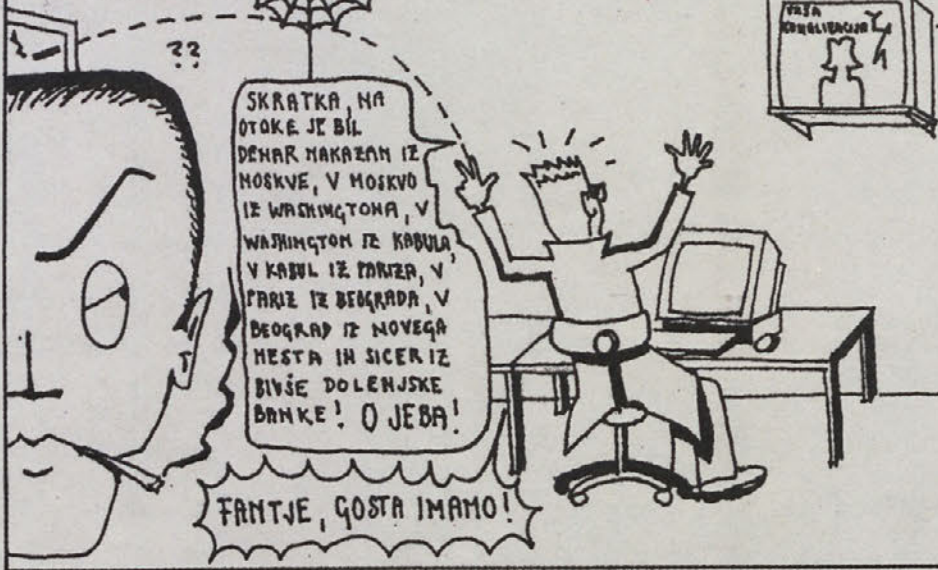
KOT SMO IZVEDELI V PREJŠNJIH EPIZODAH VAŠE IN NAJE HIPERFENOMENALNE ENOTE POTLAČ, TEMNO TEMNEMU NOVEMU HRSTU KROJILJO URODO TRAJNE KLANI: OBCINI KRADEJO KEVNIM, DA BI DAJALI BOGATIM. KAPITLI KRADEJO OBCINOM, DA BI VLAČALI V... NO VSJA 1% VLAČJO V MLADE, OSTALO, BOG VE. POTLAČI KRADEJO VSEM TO VRASTI IN BRZUHLAVNO RUŠIJO OBCUTLJIVO SIMBIOZO V ŽE ITAK OBCUTLJIVEM MESTU. KAM JE IZGINILA TOŠTENO TRAJAKANA TRAVIČKA OD MIKAŽA IN KDO JE SKRIVA ZA SKRIVNOSTIM RAČUNOM TRAVISION D.O.O. NA KAJMANSKIM OTOKIH, KAJ JE MISLIL STAKI, ŠEF OBCINOV, "DA JIH JE TREBA SPUCAT", KAKO BODE REAGIRALI KAPITLI, KAKŠNO PONUDBO BO V KRAJKEM POPAL DR. NOVŠEK IN KAJ IMA LJUBEZEN S TEM, BOSTE IZVEDELI, SEVEDA ČE BOSTE ŽIVELI DOVOLJ DOLGO...

KISBA: Mr. K
ZGODBA: Dr. NOVŠEK

ENOTA POTLAČ

4

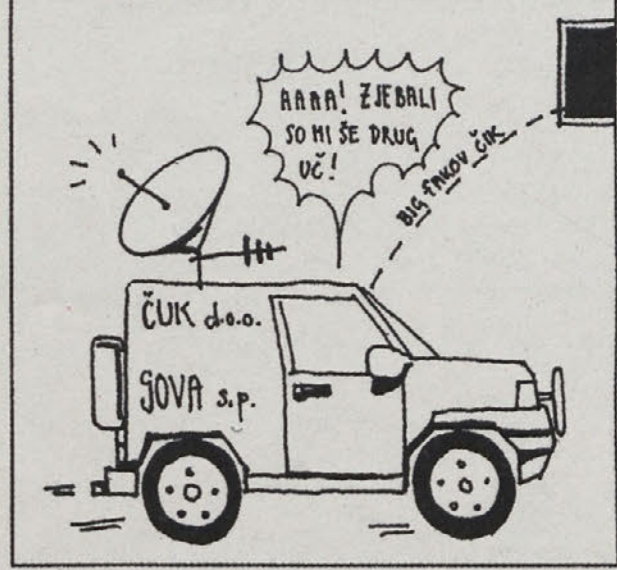
TRAVISION D.O.O. DRUGIČ, KO...

FANTJE, GOSTA IMAMO!

TOŠEBNO TOROČILO! POMNEVNO MRTVI USLUŽBENEC SOVE JE OŽIVEL! SVEDER NEZNANEGA OROŽJA JE ZA CELA 5CM ZGREŠIL MOŽGANE! KOT SO UGOTOVILI NA PRIVATNI KLINIKI MESARSTVO ŠPES, SO USLUŽBENCA NEŠNJ RAVNO MAJHNI PTIČJI MOŽGANI. NAVKLJUB TEMU JE IZGUBIL ENO OKO, TRIPOML PA JE KOVINSKO PLOŠČICO NA TILNIKU! USLUŽBENEC SE JE ŽE VRNIL NA DELOVNO MESTO!

... KO HUDIČ SERJE NA EN KUP...

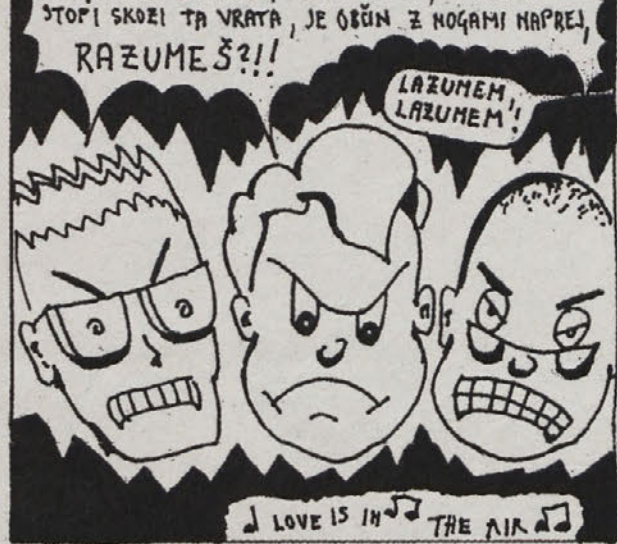
...IN V PROSTOR VSTOPI NEZARELEN SUBJEKT...

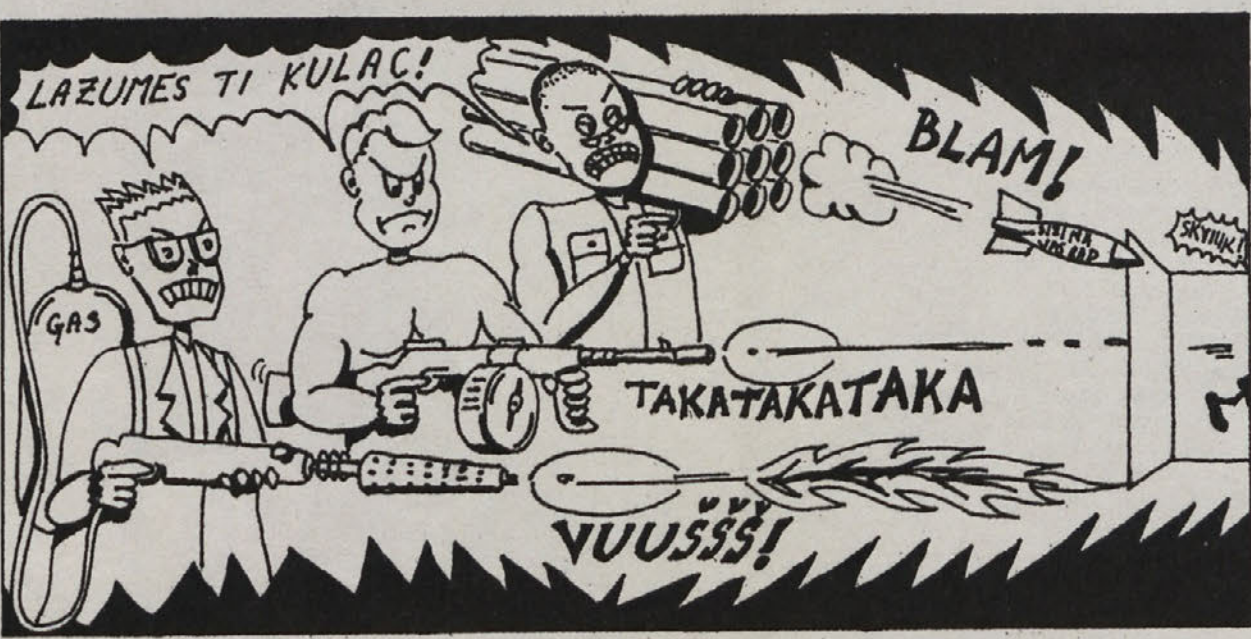
LOVE IS IN THE AIR

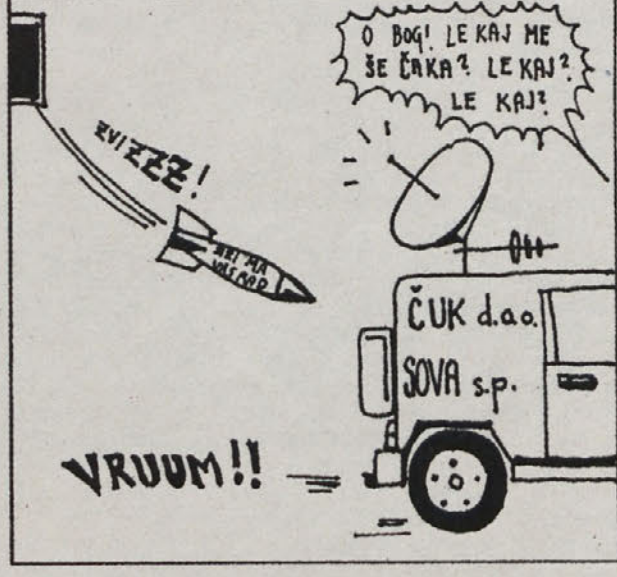
DRAGI MIRKO I SLAVKO! EDINI OBEJN, KI LAHKO STOPI SKOZI TA VRATA, JE OBEJN Z NOGAMI NAPREJ, RAZUMEŠ?!!

LOVE IS IN THE AIR

... IN KAJ IMA HODIČ MLADE...

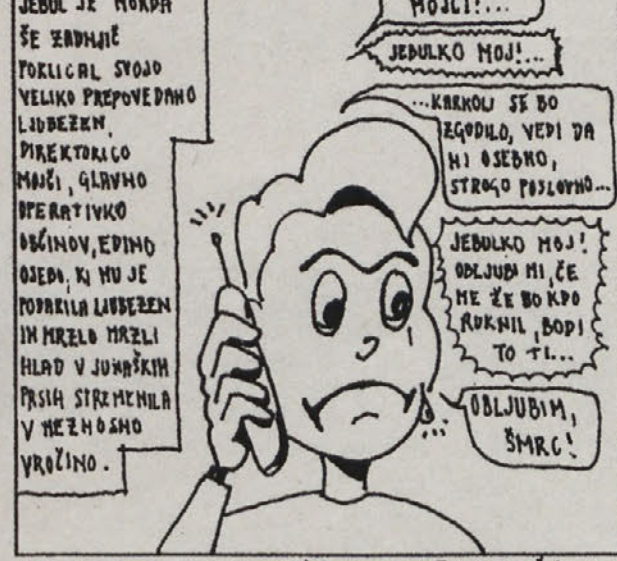
MEDETEM KO SE TEMNO TEMNE SILE ZBIRAJO ZA KONČNI OBRACUN...

96. KONGRES CK KAPITLOV

... LJUBEZEN PIŠE SVOJE RESHIČNE ZGODBE...

SE NADALJUJE... MOGOČE... NA NE! SKOZI SIGURNO...

POTLAČ

l o k a l n o t r o b i l o

Društvo novomeških študentov ukinja finančno podporo "regionalnemu mesečniku" Park!

Prihodnost glasila DNŠ vprašljiva - Glavni urednik Parka zaman ponujal odstop - Razcep med desnim in skrajno desnim krilom DNŠ

Stanko Medved, dopisnik iz Novega mesta

Kot smo izvedeli iz dobro obveščenih krogov blizu Kapiteljske cerkve, bo Upravni odbor Društva novomeških študentov na prvi majski redni seji ukinil financiranje časopisa Park, novomeškega "regionalnega mesečnika". Razlog naj bi bil preprost: vodilni člani DNŠ-ja že dalj časa niso zadovoljni z uredniško politiko časopisa, ki vse preveč svojega časopisnega prostora namenja promociji DNŠ-ja, namesto da bi opravljal svoje vzvišeno novinarsko poslanstvo. DNŠ hoče resnično neodvisni regionalni mesečnik, ne pa svojega trobila.

Lični Mitja, predsednika DNŠ-ja, je ekskluzivno za Potlač izjavil: "Vaše informacije so, kot že tolikokrat doslej, popolnoma točne. DNŠ ukinja finančno podporo Parku. Zaradi nas lahko vse skupaj propade in tudi bo propadlo, ker vse skupaj po našem mnenju ni vredno sekret papirja, na katerem se vse skupaj tiska. Že dolgo smo nezadovoljni s politiko sedanjega urednika, ki DNŠ-ju, milo rečeno, leze v rit. V Parku je čedalje več prispevkov, katerih edini namen je slaviti in častiti delo skupine Društva novomeških študentov, Gogarne Žoga in Mladinskega kluba Pokalldijot. Mi hočemo neodvisni in objektivni mesečnik, ki bi konec koncev odkrival tudi nepravilnosti znotraj samega DNŠ-ja, ki jih je, kot najbolj vedo prav novinarji Potlača, kar precej. Je pa res, da so mediji dandanes bolj ko ne vsi po vrsti prodani temu ali onemu poslovnežu, politiku ali prevratniku; samo pogledajte, kaj se zadnje čase dogaja pri Dolenjskem listu. Skratka, Park je mrtev, in takega ga imamo vsi najbolj radi."

Na vprašanje, s pomočjo katerega projekta bo DNŠ v prihodnosti pral velike količine denarja, ki se prek sumljivih poslov društvenega študentskega servisa stekajo na njegov račun, je gospod Lični odgovoril: "Še najbolj verjetna je ustanovitev novega časopisa, v katerem seveda ne bo prostora za sedanjo nesposobno garnituro Parkovih "novinarjev" in

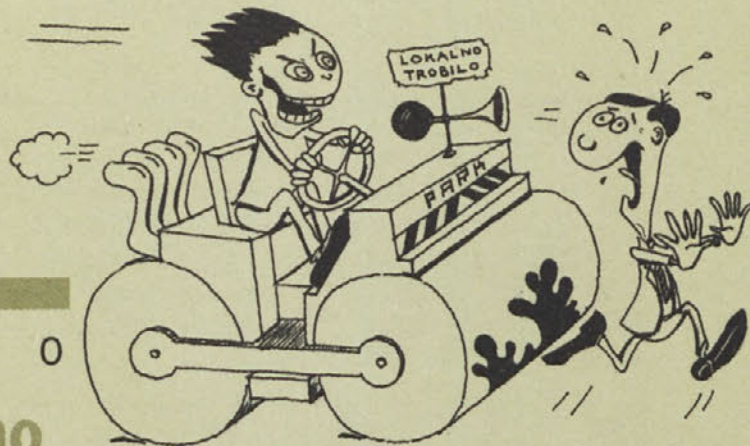
"urednikov". Odprtih je pa še nekaj drugih variant. Morda pa se bomo povezali s katerim od že ob stoječih trobil. Preliminarni pogovori z Dr. Novškom so se tako že začeli."

Glavni urednik Parka, ki ni želel biti imenovan, je izjavil: "Ne vem, kje sem naredil napako. Zelo smo se trudili biti dopadljivi spoštovanim gospodom iz DNŠ-ja (sploh si ne morete predstavljati, kako polne žepa imajo), toda očitno smo pretiravali. Ne preostane mi drugega, kot da res kandidiram za župana, saj ne vem, kdo drug, razen naše novomeške občine, bi me po takem neuspehu sploh vzel v službo. Direktorju Metadoniju sem seveda takoj ponudil odstop, toda kot kaže, to ne bo rešilo časopisa."

Sicer pa tudi v DNŠ-ju čedalje bolj vre. Govori se tudi o možnem razkolu v tej ekstremistični organizaciji. Predstavnik skrajne desnice in dosmrtni direktor Lokaldijota **g. Rajko Rajc** je namreč močno nasprotoval ukinitvi trobila Park. Razlog je več kot očiten: s pomočjo trobila Park je namreč v javnost spravil razno razne insinacije o domnevno sporni kulturni politiki mestne uprave in na ta način pripravil jesenski naskok na županov stolček. Proti ukinitvi se je izrekel tudi **Blaž Lukič**, vodja Cvičkarje v senci, ki je izjavil: "Ne predstavljam si Cvičkarje brez podpore trobila. Le kdo drug razen vrlih novinarjev Parka bi uspel prepričati dvomečo javnost, da je ta orgiastična pijanka prvovrstni kulturni dogodek? Povejte mi, kdo, sem vas vprašal," nas je z debelo solzo v očeh prepričeval gospod Lukič.

Toda očitno je zaenkrat prevladala zmerna desnica na čelu z gospodom Ličnim, ki je na vprašanje o morebitnem razkolu odgovoril tole: "Na vse pretege se bom kot predsednik trudil, da DNŠ ostane enotna družinsko-politična organizacija... toda ne za ceno načel!"

Tovariš Tito sprejel vodstvo MO

Novo mesto in mu čestital ob pridobitvi certifikata ISO 9002

Novomeška občinska uprava je po prejetju certifikata ISO 9002 deležna pohval in čestitk iz vseh koncev in krajev. Tudi tovariš Tito, nekdanji predsednik nekdanje države in bodoči kandidat za predsednika republike, je celo osebno (no ja, zelo osebno, kot vidimo na fotografiji) sprejel direktorico novomeške občinske uprave in ji čestital ob tem izjemnem dosežku. Direktorica uprave pa mu je ganjena izročila šopek rdečih vrtnic. (tekst: Park, foto: Novi mediji tlač)

Novi sodelavec Potlača!

Kot se zvesti bralci Potlača verjetno spomnite, je Dr. Novšek zaradi svojega kroničnega bronhitisa razpisal prosto mesto honorarnega sodelavca. Komisija, ki jo imenoval Dr. Novšek, sestavljajo pa jo Dr. Novšek, Dr. Novšek in Dr. Novšek, je med številnimi odličnimi kandidati izbrala gospoda **Petra Borulina**, ki si je tako prislužil svoje stalno mesto v največjem, vašem in našem. Dr. Novšek mu je dodelil mesto urednika rubrike **Nesmešno**, ki se bo odprla v naslednji številki. Ali pa tudi ne. (če jamezek ne pride v potlač, bo potlač prišel v jamezka tlač)

Peter Borulin, novi sodelavec Potlača, urednik rubrike Nesmešno

Mali oglasi

on : ona

Sem asimilirani prebežnik iz Afganistana in iščem brhko Dolenjko (mere 140 - 140 - 140), s katero se želim vrniti v domovino. Moje dobra lastnost je, da nimam posluha, vendar kljub temu organiziram največji glasbeni festival na svetu. Javi se na šifro: Povaljaj se v blatu z menoj, oj, oj.

Nategi: 7

Dr. Novšek

lahko vam podarimo samo šus v glavo - ali o tem kdo nas gleda v obeh

Letošnje oziroma prejšnje leto nas je presenetilo z nekaterimi senzacionalnimi svetovno - zgodovinskimi dogodki, katerih posledice so danes že dobro vidne in občutene, toda to je šele začetek.

Uvrstitev slovenske nogometne reprezentance na svetovno nogometno prvenstvo meji na čudež. Še več, gre za enega redkih, če ne že edini materialni dokaz, da Bog obstaja, in ne samo, da obstaja, ampak tudi vidi, kar je seveda veliko boljše kakor, da bi obstajal in ne bi videl, še posebej glede na pregovorno majhnost Slovenije, ki si v teh prelomnih časih vsekakor ne more in ne zasluži kakršnih koli manko božje pozornosti, ki bi morebiti - si lahko samo zamislite - izvirala iz kakšne telesne božje hibe, v tem primeru slabovidnosti ali celo slepote. Skratka, slovenski nogometni reprezentanci je uspelo tisto, kar katoliški cerkvi ni uspelo v vsej svoji 2000 letni zgodovini, se pravi dokazati, da Bog je, Katancu pa je uspelo tisto, kar Rodetu, Kučanu, Drnovšku, Ruplu in M. Podobniku skupaj ne bo uspelo v naslednjih 2000 letih. Narediti iz 2 000 000 Slovencev, 2 000 000 fanatičnih vernikov. Ha, cinizem s primerom.

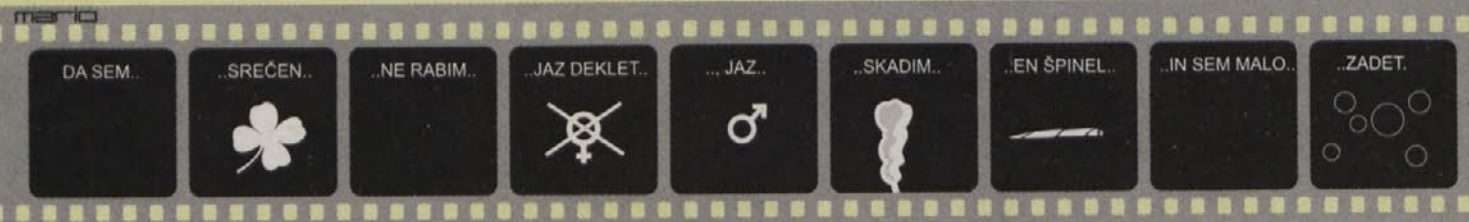
Po svetu velja, da kdor visoko leta, zna nizko pasti. Pri nas se je pokazalo, da kdor samo dela na tem, da bo visoko letal, bo sigurno globoko zaoral. Kot v primeru naše vlade, ki je z novim vladnim letalom zaorala tako globoko, da bosta premier in generalni sekretar vlade na svetovno prvenstvo v Korejo lahko odkorakala kar peš in sicer po jami, ki sta si jo predhodno sama skopala. V vsaki nesreči je vsaj kanček sreče - pogovor, ki dokazano drži tudi v Sloveniji.

Premieru pa ne nagajajo samo malopridni novinarji mrhovinarji, ki mu ubogemu in upehanemu od prepričevanja državljanske vojne ("Saj se boste poklali, ko mene ne bo" - njegova izjava o tem zakaj vztraja na čelu vlade) in pošiljanja ljudi domov (je kdo videl Marijana Podobnika) očitno ne privoščijo luksuznega letala, pač pa ima probleme tudi z drugim človekom vlade, tretjim človekom lastne stranke, nekoč ponosnim, klenim, superiornim in drugim najperspektivnejšim intelektualcem, prvemu branilcu demokracije in zadnjemu razumniku na okopih slovenske osamosvojitve, res je, ni težko, uganili ste iz prve, Dr. Ruplom.

Po desetletju uspešnega poniževanja, razprodajanja, mlačni politiki, politiki brez hrbtenice in lizanju riti za vstop v NATO, bo Slovenija menda končno dobila vstopnico v to elitno družbo. Še več, če so se nas pred leti branili kot hudič križa, nas danes kar silijo, če ne že cukajo za rokave, po potrebi tudi s komolčkom pod rebra, silijo noter. Toda glej ga zlomka, Slovenci pa nič. Nočejo več noter, ne vedo niti ali hočejo ven, skratka obnašajo se kot mladoletne device, ki bi na vsak način rade izgubile devištvo, seveda zgolj z zaljubljenimi pogledi in pomenljivimi nasmehi. Kar je bilo preveč, daleč preveč celo za našega vsega hudega vajenega zunanjega ministra. Potem, ko je zaradi svoje nad superiornosti, svoje vizije, ki jo je gledal v očeh deset let pred drugimi, med zadnjimi dojel, da je situacija kritična, se je kot ničlikokrat poprej zagrizeno vrgel na delo, ter skušal rešiti, kar se rešiti da. Toda kot vedno so bili rezultati tudi tokrat porazni. Potem ko mu ni uspelo prepričati neprepičane, je celo prepričane neprepičal ali, v žargonu zunanjega ministrstva, dezinformiral.

Na tem mestu je Drnovšek potegnili črto. Svojega zlomljenega sodruga, da ne rečem celo svojega zvestega oprodo, je obvaroval pred nadaljnimi boji z mlino na veter in ga bo po vsej verjetnosti predlagal za kakšen manj stresen, manj odgovoren in predvsem okolici manj škodljiv položaj, recimo za mesto predsednika republike.

Blagor nam.

Potlač, lokalno trobilo

Direktor: Dr. Novšek

Ureja Urad za raziskovanje rudnin in izgubljanje časa: Jebul in Big Fak (suspendiran)

Oddelek za ideološko indoktrinacijo in fizični razvoj: razpuščen

Specialna enota: Šizi (poveljniki), Metadoni (v.d. fizični), Bacek in Kečap Tomasso (topovska hrana)

Tajnik: Nacek Pacek

Glavni štab: Rotovž

email: potlac@drustvo-dns.si

		park	TEKOČA SNOV IZ PLAVŽA	PRESTOLNICA KARLA VELIKEGA	BORIS KUTIN	OBLIKA IMENA JULIJA	POTOPLJENA CELINA	KOBO ABE	park	MESTO NA PAŠMANU	EVR. OTOŠKA DRŽAVA	SAMEC PERJATE ŽIVALI	STARO ŽIDOVSKI VLADAR	RAVNO-DUŠNOST, BREZBRIZNOST	AM. FILMSKA NAGRADA	ZLATNIK (STAR.)	ZAČETNICI LIT. TEORETIKA OCVRKA	VZGOJNO VARSTVENA ORGANIZACIJA	IZBRIZGOVALEC, IZLIVALEC	KOVAČICEV ROMAN		
→			Ž	A	B	J	A	K	MESOJEDI DINOZAVER	T	I	R	A	N	O	Z	A	V	E	R		
GLAD			C	A	K	O	T	A	VEDA O KRASKIH POJAVIH LUDOLFOVO ŠTEVILU	R	A	S	O	S	L	O	V	J	E			
RIMSKA 99			I	O	L	L	L	P	DEKLICA, KI SE MOČI HLAČKE OVJALKE	P	O	S	C	A	N	K	NEK. FR. TEROR., ORG. 4. IN 2. VOKAL	O	A	S		
NATHANIEL HAWTORNE			N	H	K	A	L	I	NAJSLAVNEJŠA RUS. PESEM SKOPLJENICI	N	K	A	Š	A	T	O	KNIN ZMIKAVT	K	N			
SESTAVIL: TOMAŽ KONCIJUA	IZJAVA O DEDOVANJU	KI SE TIČE ENE OD PODONAVSKIH DRŽAV	OPISA	DREGANJE, SUVANJE	KRAJ NA PRIMORSKEM LUKA V IZRAELU	D	E	K	NEKD. AVST. SMUČAR HANS	V	E	L	I	K	B	A	R	TOK	E	T	U	I
ARZENAL	O	R	O	Ž	A	R	N	A	VELIKI MOGIJL INDIJE PEVKA KIKI	A	K	B	A	R	TOK	E	T	U	I			
SKLENTEV ZAKONSKE ZVEZE	P	O	N	O	K	A	S	K	ROBERT CERUTA	U	R	O	S	L	URIN	ALAN MED PRIJATELJI ANTON JANŠA	A	L	O			
KULTURA, OLUKA	O	M	I	K	A	S	T	U	FORDOVO VOZILO	K	A	S	A	T	AN							
PRIPADNIKA SLOVANSKEGA NARODA	R	M	S	A	S	T	A	M	GR. MIT. VELIKAN	A	N	T	E	J	TORINO NAVEČJI SESALEC	T	O					
JAKOBOV VNUK V BIBLIJI	O	N	A	N	O	R	A	P	MAJHEN RT	A	T	I	Č	ČRN PTIČ PEVEC SVETLOLASKA	K	O	S					
KRAJEVNA SKUPNOST	K	S	J	A	K	U	T	S	GLAVNI ŠTEVNIK	E	N	A	B	I	R	T						
IGRALEC	A	R	T	E	R	P	I	L	20. IN 16. ČRKA	Š	O	A	L	T	ŽELATINA IZ MORSKIH ALG	A	F	R	I	S		
park	O	D	A	R	E	A	L		NARODNI PARK V KENJI	T	S	A	V	O	SREBRO IME ČRKE M	A	G					
NEZAVEDNO PRI FREUDU	O	D	A	R	E	A	L		GR. BOGINJA NESREČE	A	T	E	N	E	G	A						
ANGLŠKA OBLIKA IMENA ANA	A	N	N	C	E	N	K	A	KEM. ELEMENT (B)	A	S	T	R	O	D	M	A	N				
→		J	A	C	A	Z	A	E	ASTAT	B	A	L	O	N	I	R	A					
park	A	L	E	L	G	O	M	O	HOKEJ. JESE-NIC MARCEL BAZE	B	A	L	O	N	I	R	A					
RAZLIČICI ISTEGA GENA ST. MEZOP. MESTO	A	L	E	L	G	O	M	O	ENAKI SOGLASNIKI	T	A	R	T	U	F	N	V	TITAN	AMERICU			
UČENIAŠTVO	M	Č	E	N	J	A	Š	T	↓	T	A	R	T	U	F	N	V	TITAN	AMERICU			
→	B	R	A	T	K	O	I	S	PLIN-OM POL-NU, NAPRAVE	B	A	L	O	N	I	R	A					
PRAV TAKO, ENAKO	B	R	A	T	K	O	I	S	GOMOLJKA ŠIBENIK	T	A	R	T	U	F	N	V	TITAN	AMERICU			

Rešitve pošljite na naslov Park, Prešernov trg 8, Novo mesto do 10. maja 2002 s pripisom "nagrada križanka". Nagradenci iz prejšnje številke pa so: 1. nagrado (darilni bon Knjigarne Goga v vrednosti 10.000 sit) prejme **Matej Oštr**, Novo mesto, 2. nagrado (darilni bon Knjigarne Goga v vrednosti 5.000 sit) prejme **Jože Mesarko**, Novo mesto, 3. nagrado (zgoščenko Brina&String.si Graščakinja) prejmeta **Rok Markovič**; Novo mesto in **Janez Štrbenc**, Novo mesto, 4. nagrado (zgoščenko Zabjak tria) pa prejmeta **Moja Čarman**, Tržišče in **Elizabeta Vardijan**, Novo mesto. Nagrade lahko dvignete v Knjigarni Goga, Glavni trg 6, Novo mesto.

Rešitve nagradne križanke iz prejšnje številke (vodoravno): Praskanke, okec, rekonstrukcija, svojat, alien, kol, po, pelati, aladin, ireneja, udi, an, ri, en, marmelada, cadillac, jeka, antitalenti, opel, ararat, rt, letovanje, evenki, ave, kira, aeg, amerigo, totem, emanuel, rk, mitrej, joca, lom, kroat, ratio, are, jna, ai, omake, asa, tao, junker, kubist, smaragd, gladiator, ledirati, opal, senat, anorak, tananarive, pavi, napaka, opat, gorat.

RADIO MAX
88.9 & 87.6 FM

Gubčeva cesta 27,
8210 TREBNJE

tel. 07/34-81-545 ali 555
e-mail: radiomax@siol.net

Radio Krka
106.6 MHz

Knjigarna Goga

Glavni trg 6
8000 Novo mesto

tel. (07) 393 0 802
knjigarna@zalozba-goga.si

Delovni čas
pon - pet: od 9h - 19h
sob: 9h do 13h

park:naročilnica

Pomladni popust za nove naročnike:

Enoletna naročnina **1950 SIT** (popust - 45 %)

Ime

Priimek

Naslov

e-mail

Naročnina velja do preklica.

Naročilnico pošljite na naslov:

Park
Prešernov trg 8
8000 Novo mesto

Park lahko kupite
ali naročite tudi v
Knjigarni Goga
Glavni trg 6
8000 Novo mesto

email: park@zalozba-goga.si

tel: 07 393 08 12

fax: 07 393 08 00.